

Collection of Papers
from the International Academic Conference
12 – 13 September 2022

**RECODIFICATION OF COMPANY LAW – SOURCES
OF INSPIRATION AND EXPECTED SOLUTIONS
TO THE CHALLENGES OF THE THIRD MILLENNIUM**

Zborník príspevkov
z medzinárodnej vedeckej konferencie
12. a 13. septembra 2022

**REKODIFIKÁCIA PRÁVA OBCHODNÝCH
SPOLOČNOSTÍ - ZDROJE INŠPIRÁCIE
A OČAKÁVANÉ RIEŠENIA PRE VÝZVY TRETIEHO MILÉNIA**

SYMPÓZIÁ, KOLOKVIÁ, KONFERENCIE

**RECODIFICATION OF COMPANY LAW –
SOURCES OF INSPIRATION AND EXPECTED
SOLUTIONS TO THE CHALLENGES OF THE
THIRD MILLENNIUM**

BRATISLAVA LEGAL FORUM 2022

**REKODIFIKÁCIA PRÁVA OBCHODNÝCH
SPOLOČNOSTÍ - ZDROJE INŠPIRÁCIE
A OČAKÁVANÉ RIEŠENIA PRE VÝZVY
TRETIEHO MILÉNIA**

BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM 2022

Collection of Papers from the International Academic Conference
Bratislava Legal Forum 2022
organised by the Comenius University in Bratislava, Faculty of Law
on 12 – 13 September 2022
under the auspices of the Alumni Club of Comenius University in Bratislava,
Faculty of Law.

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie
Bratislavské právnické fórum 2022
organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou
v dňoch 12. – 13. septembra 2022
pod záštitou
Alumni Klubu Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty.

Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
2022

Editors / Zostavovatelia:

- Mgr. Michaela Durec Kahounová
- Mgr. Silvia Senková

Všetky príspevky prešli dvojitém anonymným recenzným konaním.

Scientific committee / Vedecká komisia:

doc. JUDr. Eduard Burda, PhD. – head of the committee / predseda komisie

doc. JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, PhD.

doc. JUDr. Mgr. Martin Turčan, PhD.

prof. JUDr. Matúš Nemeč, PhD.

prof. doc. PaedDr. JCDr. Róbert Brtko, CSc.

prof. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD.

doc. Mgr. et Mgr. Matej Mlkvý, PhD., LL.M.

prof. Mgr. Miroslav Lysý, PhD.

prof. JUDr. Ján Svák, DrSc.

doc. JUDr. Peter Lysina, PhD.

prof. JUDr. Ladislav Orosz, CSc.

doc. JUDr. Marián Giba, PhD.

doc. JUDr. Marek Domin, PhD.

prof. JUDr. Marián Vrabko, CSc.

prof. JUDr. Mária Srebalová, PhD.

prof. JUDr. Juraj Vačok, PhD.

doc. JUDr. Matej Horvat, PhD.

Mgr. Ing. Ján Jenčo

prof. JUDr. Ľubomír Čunderlík, PhD.

doc. JUDr. Ing. Matej Kačaljak, PhD.

prof. JUDr. Mária Patakyová, CSc.

doc. JUDr. Peter Lukáčka, PhD.

doc. JUDr. Mária Nováková, PhD.

JUDr. Pavol Rak, PhD.

doc. JUDr. Romana Smyčková, PhD.

Mgr. Tamara Čipková, PhD.

prof. JUDr. Jozef Čentéš, PhD.

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.

doc. JUDr. Ing. Ondrej Blažo, PhD.

doc. JUDr. Hana Kováčiková, PhD.

JUDr. Jozef Andraško, PhD.

JUDr. Matúš Mesarčík, PhD., LL.M.

JUDr. Mária Havelková, PhD.

ISBN 978-80-7160-663-5
EAN 9788071606635

CONTENT / OBSAH

KONCEPČNÉ OTÁZKY ZODPOVEDNOSTI ČLENOV ORGÁNOV OBCHODNÝCH SPOLEČNOSTI

Lucia Žitňanská..... 7

PRIPRAVOVANÉ ZMENY PROCESNÉHO PRÁVA A KONOTÁCIE S REKODIFIKÁCIOU KORPORÁTNEHO PRÁVA

Andrea Moravčíková..... 14

PRÁVNE POSTAVENIE DEDIČOV OBCHODNÉHO PODIELU

Peter Lukáčka..... 21

MOŽNOSTI PRIESKUMU ROZHODNUTÍ OBLIGATÓRNYCH ORGÁNOV PRÁVNICKÝCH OSÔB – TERAZ A POTOM

Juraj Valentovič 27

BUDÚCNOSŤ ROZHODOVANIA ORGÁNOV OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ – AKO SPRÁVNE POŇAŤ ELEKTRONIZÁCIU A DIŠTANČNOSŤ?

Filip Petrek..... 37

FAKTICKÝ ČLEN ORGÁNU OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI – ZDROJE INŠPIRÁCIE A OČAKÁVANÉ RIEŠENIA V RÁMCI REKODIFIKÁCIE

Dominika Pintérová..... 44

ZAKÁZANÉ PRÁVNICKÉ OSOBY (NIELEN) VO SVETLE PLÁNOVANEJ REKODIFIKÁCIE

Simona Adamiková..... 56

VYBRANÉ POVINNOSTI ČLENOV ŠTATUTÁRNYCH ORGÁNOV KAPITÁLOVÝCH OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ DE LEGE FERENDA

Regina Šťastová 64

ASPEKTY SOCIÁLNEHO PODNIKANIA

Albert Priehoda, Erika Neubauerová 73

NÁSTROJE NAPOMÁHAJÚCE RIEŠIŤ HROZIACI ÚPADOK Z DÔVODU HROZIACEJ PLATOBNEJ NESCHOPNOSTI

Matej Smalik 81

KONCEPČNÉ OTÁZKY ZODPOVEDNOSTI ČLENOV ORGÁNOV OBCHODNÝCH SPOLEČNOSTI

Lucia Žitňanská

Katedra občianskeho a obchodného práva
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstract: The article is devoted to the legal regulation of the liability of directors of commercial companies within the framework of the recodification of private law in Slovakia. Specifically, questions of relationship of the general legal regulation of the liability of members of bodies of legal entities within the framework of the new Civil Code and the special legal regulation in the new Business Companies Act.

Abstrakt: Príspevok je venovaný právnej úprave zodpovednosti členov orgánov obchodných spoločností v rámci rekodifikácie súkromného práva na Slovensku. Konkrétne otázke vzťahu všeobecnej právnej úpravy zodpovednosti členov orgánov právnických osôb v rámci nového Občianskeho zákonníka a osobitnej právnej úpravy v Zákone o obchodných spoločnostiach.

Key words: liability of directors, company law, recodification of private law in Slovakia

Kľúčové slová: zodpovednosť členov štatutárneho orgánu, právo obchodných spoločností, rekodifikácia súkromného práva na Slovensku

1 ÚVOD

Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností¹ predpokladá, že nová právna úprava obchodných spoločností a družstva bude obsiahnutá v samostatnom Zákone o obchodných spoločnostiach a družstve, ktorý bude *lex specialis* vo vzťahu k rekodifikovanému Občianskemu zákonníku (ďalej aj „OZ“).² S tým súvisí aj základné právno-politické východisko novej právnej úpravy vyjadrené v legislatívnom zámere, ktorým je chápanie práva obchodných spoločností ako súčasť súkromného práva.³

Na vymedzení vzťahu novej právnej úpravy obchodných spoločností ako úpravy *lex specialis* vo vzťahu k základnému kódexu súkromného práva sa zhodnú asi všetci, ktorí sa súkromnému právu a v rámci neho aj právu obchodných spoločností venujú, či už akademicky alebo prakticky. Oveľa zložitejšia je ale diskusia o konkrétnom pretavení tohto vzťahu do podoby legislatívnych návrhov. Otázka, čo by malo byť predmetom všeobecnej právnej úpravy a čo predmetom osobitnej úpravy závisí totiž v konkrétnostiach od hľadania spoločného pre rôzne právne formy právnických osôb, ktoré vznikli ako právne formy v rôznych historických kontextoch s rôznym účelom a od nachádzania rozdielov a argumentov odôvodňujúcich rozdielnu, teda osobitnú právnu úpravu.

Práce na rekodifikácii občianskeho práva tak bezprostredne ovplyvňujú rozmyšľanie nad novou právnou úpravou obchodných spoločností. Platí to ale aj naopak, osobitne v časti všeobecnej

¹ Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností schválila vláda Slovenskej republiky 19. mája 2021

² Pozri: Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností, s. 2, <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

³ Pozri: Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností, s. 4, <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

právnej úpravy právnických osôb⁴. Téza o vzájomnom ovplyvňovaní rekodifikačných prác⁵ sa týka aj problematiky zodpovednosti členov orgánov právnických osôb a obchodných spoločností. Pritom ide o jednu z kľúčových oblastí právnej úpravy právnických osôb vôbec, pretože vytvára základný právny rámec správania sa osôb (členov orgánov⁶) pri správe (cudzieho) majetku a výkone činnosti právnických osôb, a teda aj obchodných spoločností.

Snahou tohto textu je v krátkosti načrtnúť v postupnosti otázky, ktorých zodpovedanie je určujúce pre odpoveď na základnú otázku, čo by malo byť v právnej úprave vzťahujúcej sa na zodpovednosť ustanovených členov orgánov obchodných spoločností predmetom všeobecnej právnej úpravy Občianskeho zákonníka a čo predmetom osobitnej právnej úpravy, a to v kontexte legislatívneho zámeru rekodifikácie práva obchodných spoločností a návrhu všeobecnej právnej úpravy právnických osôb.

2 V ČOM SÚ (KAPITÁLOVÉ?) OBCHODNÉ SPOLOČNOSTI ODLIŠNÉ OD INÝCH PRÁVNICKÝCH OSÔB

Táto na prvý pohľad jednoduchá otázka v realite nemá jednoduchú odpoveď. Dôvodom je, že právnická osoba ako aj obchodná spoločnosť nemá ani legálnu ani jednoznačnú doktrínálnu definíciu. Jednotlivé právne formy právnických osôb vrátane obchodných spoločností majú tak odlišné charakteristiky, že sa zákonodarca obmedzil na popis základného vymedzenia existencie či postavenia⁸ právnických osôb (§ 18 OZ), ako aj obchodnej spoločnosti (§ 56 ods. 1 Obchodného zákonníka, ďalej len „OBZ“) cez znaky, ktoré sú pre všetky právne formy spoločné.

Všetky právne formy obchodných spoločností sú právnické osoby súkromného práva, svojou povahou sú združeniami osôb⁹ založenými na zmluvnej báze¹⁰. Od iných právnických sa podľa zákonného vymedzenia líšia tým, že sú založené za účelom podnikania (§ 56 os. 1 OBZ). Právna úprava však tento generálny odlišujúci znak obchodnej spoločnosti od iných právnických osôb súčasne zdaniivo popiera tým, že ustanovuje výnimky z účelu založenia pre spoločnosť s ručením obmedzeným a akciovú spoločnosť. Súčasne platí, že aj iné právne formy právnických osôb môžu podnikateľ, nemôžu však byť za účelom podnikania založené.¹¹

Skutočnosť, že právne formy obchodných spoločností sú vyhradenými právnymi formami, ak sa právnická osoba zakladá za účelom podnikania nie je svojvoľným výmyslom zákonodarcu. Sú to

⁴ Návrh všeobecnej právnej úpravy právnických osôb bol zverejnený na webovej stránke MS SR, pozri: <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

⁵ ŽITŇANSKÁ, L.: Vplyv rekodifikácie občianskeho práva na právo obchodných spoločností. In: Justičná revue, 2021, č. 11, s. 1327-1332.

⁶ Kto je členom orgánu môže vyplývať priamo zo zákona (spoločníci, resp. akcionári tvoriaci valné zhromaždenie kapitálových obchodných spoločností, spoločník verejnej obchodnej spoločnosti ako štatutárny orgán) alebo z úkonu, ktorým je do funkcie orgánu (jednočlenného) alebo jeho člena (kolektívneho) ustanovený. Pojem ustanovený orgán alebo ustanovenie do funkcie člena orgánu možno považovať za najširšie označenie zahŕňajúce všetky právne formy úkonov v rámci jednotlivých právnych foriem právnických osôb, ktorými sa určitá osoba stane orgánom právnickej osoby alebo jej členom. V závislosti od právnej formy právnickej osoby ale aj fázu jej existencie môže ísť o zakladateľský úkon, menovanie alebo voľbu iným orgánom právnickej osoby, prípadne menovaním subjektom alebo orgánom odlišným od danej právnickej osoby, spravidla orgánom verejnej moci.

⁷ Problém vzťahu člena orgánu, primárne člena štatutárneho orgánu je témou v kapitálových obchodných spoločnostiach, v ktorých sú členmi orgánov osoby do tejto funkcie ustanovené voľbou alebo menovaním a spoločníci ako ekonomický vlastníci participujú na riadení spoločnosti iba v rozsahu pôsobnosti valného zhromaždenia. V osobných spoločnostiach o veciach obchodného vedenia (riadenia) rozhodujú samotní spoločníci, ktorí vykonávajú aj pôsobnosť štatutárneho orgánu.

⁸ OVEČKOVÁ, O., CSACH, K., ŽITŇANSKÁ, L.: Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 17.

⁹ OVEČKOVÁ, O., CSACH, K., ŽITŇANSKÁ, L.: Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 19.

¹⁰ OVEČKOVÁ, O., CSACH, K., ŽITŇANSKÁ, L.: Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 24.

¹¹ OVEČKOVÁ, O., CSACH, K., ŽITŇANSKÁ, L.: Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 21-22.

právne formy, ktoré sa historicky vyvinuli (v prípade spoločnosti s ručením obmedzeným vymysleli¹²) ako nástroj podnikania. Umožňujú v závislosti od právnej formy spoluprácu viacerých osôb na podnikaní, zhromažďovanie kapitálu na podnikanie a obmedzenie rizika spojeného s podnikaním na majetok obchodnej spoločnosti.

Prakticky každá ľudská činnosť je spojená s menším, či väčším rizikom. Riziko počíta s určitou mierou neurčitosti v budúcnosti, teda s tým, že sa nedá predvídať, čo sa stane, dá sa to iba odhadovať.¹³ Osobitne to platí pre podnikanie, ktorého definičným znakom je účel dosiahnutia zisku. Len výnimočne sa dá v podnikaní dosiahnuť zisk podnikateľskými rozhodnutiami „na istotu“, práve naopak. Preto je akceptácia rizika spojeného s podnikaním neoddeliteľnou súčasťou podnikania ako takého a ochota prijímať podnikateľské rozhodnutia s rozumnou mierou rizika dokonca žiadúca. To však neplatí pre iné činnosti vykonávané v právnej forme právnickej osoby založenej za iným účelom ako podnikanie.

Rozdielny účel založenia a existencie obchodnej spoločnosti tak predstavuje základnú odlišnosť odchodných spoločností od iných právnických osôb. A táto odlišnosť sa prejavuje práve v oblasti očakávaní, ako sa má vo svojej funkcii správať člen orgánu právnickej osoby, resp. obchodnej spoločnosti.

3 V ČOM JE PODSTATA PRÁVNEHO VZŤAHU MEDZI USTANOVENÝM ČLENOM ORGÁNU A PRÁVNICKOU OSOBOU ODLIŠNÁ V OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTIACH AKO V INÝCH PRÁVNICKÝCH OSOBÁCH?

Na úvod dlhší citát z legislatívneho zámeru rekodifikácie práva obchodných spoločností: „Právne postavenie členov orgánov kapitálových spoločností bude vychádzať z rekodifikovanej právnej úpravy právnických osôb v Občianskom zákonníku, ktorý bude upravovať povinnosť lojality a požadovanej starostlivosti člena orgánu pri výkone jeho pôsobnosti, ale aj možnosti delegovania rozhodovania v rámci kolektívneho orgánu právnickej osoby. Právna úprava obchodných spoločností bude preto upravovať len špecifické pravidlá, na rozdiel od všeobecných právnických osôb. Nová právna úprava bude reflektovať skutočnosť, že podnikateľské rozhodovanie v sebe obsahuje určitú mieru rizika. Možnosti zmluvného režimu výkonu funkcie člena orgánu budú tiež vychádzať z úpravy v Občianskom zákonníku, pričom východiskom bude bezodplatný výkon funkcie, ak sa zmluvné strany nedohodnú inak.“¹⁴

K otázke právneho vzťahu medzi (ustanoveným) členom orgánu právnickej osoby a samotnou právnickou osobou treba najprv uviesť, že ide o právny vzťah, ktorý treba odlišiť od oprávnenia štatutárneho orgánu vlastným konaním zaväzovať právnickú osobu, aj keď sú čiastočne prepojené. Ide o obligančný vzťah medzi právnickou osobou a členom orgánu (*inter partes*), pričom ich vzájomné práva a povinnosti vyplývajú zo zákona, zakladateľských právnych úkonov alebo interných právnych aktov právnickej osoby alebo zo zmluvy.

Všeobecná právna úprava právnických osôb v súčasnosti neupravuje na rozdiel od práva obchodných spoločností obligančný vzťah medzi členom orgánu a právnickou osobou. V závislosti od právnej formy právnickej osoby, právny režim tohto vzťahu potom záleží buď od osobitnej právnej úpravy¹⁵ alebo od dohody medzi členom orgánu a právnickou osobou. Ak niet ani zákonnej úpravy

¹² Zrod spoločnosti s ručením obmedzeným sa datuje prijatím nemeckej právnej úpravy právnej formy Gesellschaft mit beschränkter Haftung v roku 1892

¹³ HAVEL, B.: Obchodní korporace ve světle proměn. Praha: Auditorium, 2010, s. 167.

¹⁴ Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností, s. 17, <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

¹⁵ Okrem OBZ, podľa ktorého sa vzťah medzi obchodnou spoločnosťou a členom jej orgánu spravuje vo všeobecnosti primerane právnou úpravou mandátnej zmluvy a ktorý osobitne upravuje fiduciárne povinnosti členov orgánov v kapitálových spoločnostiach (§ 135a OBZ a § 194 OBZ) osobitnú úpravu obsahuje § 19 ods. 2 zákona o nadáciách: „Členovia orgánov nadácie sú povinní svoju činnosť vykonávať tak, aby neboli poškodzované záujmy nadácie; nesmú majetok nadácie využívať na osobné ciele. ...“ alebo § 19 ods. 5 zákona o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby: „Členovia správnej rady sú povinní vykonávať svoju pôsobnosť s náležitou starostlivosťou, ktorá zahŕňa povinnosť vykonávať ju s odbornou starostlivosťou a v súlade so záujmami neziskovej organizácie a všetkých jej zakladateľov. Najmä sú povinní zaobstarať si a pri rozhodovaní zohľadniť všetky dostupné informácie týkajúce sa predmetu rozhodnutia, zachovávať

ani dohody, tak to neznamená neexistenciu obligáčnej vzťahu, len nejasnosti jeho obsahu pre zúčastnené osoby. Z hľadiska právneho režimu pôjde o občianskoprávny vzťah. Vzhľadom na to, že vo svojej podstate ide o obstaranie záležitostí pre právnickú osobu, resp. vykonanie činnosti pre ňu, prikazná zmluva má, aj keď nie bez výhrad ako právny inštitút najbližšie k vymedzeniu obsahu vzťahu medzi (ustanoveným) členom orgánu a právnickou osobou.

Absencia všeobecnej právnej úpravy vzťahu medzi (ustanoveným) členom orgánu právnickej osoby v súčasnosti neznamená, že neexistuje *de lege ferenda* priestor pre vymedzenie povinností členov orgánov voči právnickej osobe, ktoré vyplývajú z povahy tohto vzťahu a sú spoločné pre všetky právnické osoby bez ohľadu na účel právnickej osoby. Člen orgánu právnickej osoby by mal vykonávať svoju pôsobnosť v jej záujme, prípadný konflikt záujmov by mal riešiť tak, aby to nebolo na ujmu právnickej osoby, mal by svoju činnosť pre právnickú osobu vykonávať svedomito a mal by skladať účty zo svojej činnosti voči členom právnickej osoby, resp. osobám, ktoré majú na právnickej osobe účasť.

Zverejnený návrh všeobecnej právnej úpravy právnických osôb v rámci návrhu rekodifikácie preto v týchto intenciách upravuje všeobecný právny rámec povinností ustanoveného člena orgánu voči právnickej osobe.¹⁶ Ide primárne o povinnosť lojality ustanoveného člena orgánu voči právnickej osobe, základné pravidlá riešenia jeho konfliktu záujmov a abstraktné vymedzená povinnosť svedomitosti člena orgánu v rámci výkonu jeho funkcie. *Svedomito ako dobrý hospodár koná* podľa rekodifikačného návrhu *ten, kto svoju činnosť vykonáva so znalosťami, schopnosťami a opatrnosťou, aká sa bežne vyžaduje od rozumných osôb v jeho postavení, ako aj v súlade s osobitnou svedomitosťou jemu vlastnou.*¹⁷

Východiskom by malo byť bezodplatné členstvo v orgáne, pričom odmena a ďalšie výhody musia byť priznané, resp. dohodnuté so súhlasom tých alebo toho orgánu, ktorí člena orgánu ustanovuje. Vzhľadom na to, že problém faktických orgánov je všeobecný problém práva právnických osôb, navrhuje sa ho zahrnúť do všeobecnej úpravy.¹⁸

Z vyššie uvedeného vyplýva, že pokiaľ ide o obsah právneho vzťahu medzi právnickou osobou, resp. obchodnou spoločnosťou a členom jej (ustanoveného) orgánu návrh rekodifikácie vychádza z predpokladu, že neexistujú zásadné odlišnosti v základných povinnostiach člena orgánu vo vzťahu k akejkoľvek právnickej osobe. Len prípadné odlišnosti, resp. potreba podrobnejšej právnej úpravy povinností vzhľadom na osobitný účel tej ktorej právnej formy právnickej osoby budú nadväzujúc na všeobecnú právnu úpravu predmetom osobitnej právnej úpravy. Pre obchodné spoločnosti odlišnosti vyplývajú práve z jej špecifického účelu, ktorým je podnikanie a súčasne, je to práve podnikateľské rozhodovanie, ktoré je tým špecifikom, ktoré odôvodňuje osobitnú právnu úpravu.

Tézu, že neexistujú zásadné dôvody pre odlišnú úpravu základných povinností člena orgánu vo vzťahu k právnickej osobe, potvrdzuje aj vývoj existujúcej „decentralizovanej“ právnej úpravy. Právna úprava povinností lojality a povinnosti požadovanej (náležitej) starostlivosti z pôvodne len obchodnoprávnej úpravy (§ 135a ods. 1 a § 194 ods. 5 OBZ) bola prevzatá do právnej úpravy štátneho podniku¹⁹, právnej úpravy neziskových organizácií poskytujúcich verejnoprospešné služby²⁰, ale aj do právnej úpravy Národnej banky Slovenska²¹.

mlčanlivosť o dôverných informáciách a skutočnostiach, ktorých prezradenie tretím osobám by mohlo neziskovej organizácii spôsobiť škodu alebo ohroziť jej záujmy alebo záujmy jej zakladateľov, a pri výkone svojej pôsobnosti nesmú uprednostňovať svoje záujmy, záujmy len niektorých zakladateľov alebo záujmy tretích osôb pred záujmami neziskovej organizácie“, ktorý kopíruje právnu úpravu kapitálových obchodných spoločností.

¹⁶ §§ 17–30, Návrh všeobecnej právnej úpravy právnických osôb bol zverejnený na webovej stránke MS SR, pozri: <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

¹⁷ § 22 ods. 2, Návrh všeobecnej právnej úpravy právnických osôb bol zverejnený na webovej stránke MS SR, pozri: <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

¹⁸ Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností, s. 17, <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

¹⁹ § 19 ods. 3 zákona č. 111/1990 Zb. o štátnom podniku

²⁰ § 19 ods. 5 zákona č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby

²¹ § 7 ods. 5 zákona č. 566/1992 Z. z. o Národnej banke Slovenska

Pochopiteľne v rámci všeobecnej právnej úpravy právnických osôb musí ísť o abstraktnú právnu úpravu, ktorá pre jednotlivé právne formy právnických osôb v rámci vymedzeného účelu právnickej osoby a konkrétneho predmetu činnosti vykonávaného v konkrétnych podmienkach umožní určiť právnu úpravou vyžadovaný rámc správania sa člena orgánu právnickej osoby.

Vrátiac sa k citovanému Legislatívnemu zámeru rekodifikácie práva obchodných spoločností potom právna úprava obchodných spoločností bude naozaj upravovať len špecifické pravidlá, ktoré vyplývajú z iného účelu obchodnej spoločnosti. Podnikanie, to sú aj využité a nevyužité podnikateľské príležitosti a lojalita voči obchodnej spoločnosti vyžaduje, aby člen orgánu obchodnej spoločnosti tieto nevyužíval v svoj prospech a preto vyžaduje doplnenie pravidiel konfliktu záujmov o pravidlá zákazu konkurovať obchodnej spoločnosti, v ktorej je ustanoveným členom orgánu. Podnikanie, to je aj riziko, ako je uvedené už vyššie v texte, a to vyžaduje zohľadniť špecifikum rozhodovania o podnikateľských otázkach aj v rámci osobitnej právnej úpravy.

4 V ČOM JE ZODPOVEDNOSŤ USTANOVENÉHO ČLENA ORGÁNU OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI ODLIŠNÁ OD ICH ZODPOVEDNOSTI V INÝCH PRÁVNICKÝCH OSOBÁCH?

Súkromnoprávny režim zodpovednostného vzťahu (ustanoveného) člena orgánu voči právnickej osobe sa *de lege lata* odvodzuje od právneho režimu obligáčného vzťahu pri zohľadnení prípadnej osobitnej právnej úpravy.²² Vychádzajúc z už v minulosti publikovaných návrhov častí rekodifikovaného Občianskeho zákonníka, ktoré predpokladajú zjednotenie právnej úpravy záväzkových vzťahov a nový koncept zodpovednosti za škodu, rozlišujúci medzi zmluvnou a deliktuálnou zodpovednosťou za škodu²³ právny režim súkromnoprávnej zodpovednosti (ustanoveného) člena orgánu voči právnickej osobe bude jeden. Výnimku občianskoprávneho režimu môže predstavovať osobitná právna úprava, ak by podriadila pre určitú právnickú osobu právny režim vzťahu člena orgánu a právnickej osoby pracovnoprávnemu režimu.²⁴

V súčasnosti je legislatívne a doktrínálne rozpracovaná len súkromnoprávna zodpovednosť člena orgánu voči spoločnosti s ručením obmedzeným a akciovej spoločnosti. Právna úprava ustanovuje osobitnú skutkovú podstatu zodpovednosti, solidárnu zodpovednosť členov orgánu, dôvody zbavenia sa zodpovednosti zo strany člena orgánu a osobitnú právnu úpravu dôkazného bremena v rámci uplatňovania zodpovednosti za škodu zo strany obchodnej spoločnosti voči členovi orgánu. Táto osobitná kogentná úprava má zmysel (pri všetkých jej nedokonalostiach *de lege lata*), pretože obdobne ako zahraničné právne úpravy reflektuje, že právna úprava povinností člena orgánu upravuje základné fiduciárne povinnosti člena orgánu ale súčasne ponecháva priestor pre zmluvnú úpravu jeho ďalších povinností a práv. Súčasne v záujme ochrany obchodnej spoločnosti a nepriamo aj jej spoločníkov a veriteľov neumožňuje zmluvné dojednania, ktoré by obmedzovali zodpovednosť členov orgánov voči spoločnosti a zohľadňuje osobitosť vzťahu člena orgánu a obchodnej spoločnosti oproti všeobecnej právnej úprave zmluvnej alebo deliktuálnej zodpovednosti.²⁵

Súčasne platí, že pokiaľ sa členovi ustanoveného člena orgánu podľa všeobecnej úpravy právnických osôb má *de lege ferenda* ukladať konať lojálne a svedomito, pričom konkrétny obsah svedomitosti sa posudzuje podľa konkrétnych okolností, za ktorých člen orgánu vykonáva svoju pôsobnosť v konkrétnom prípade tak je odôvodnené, aby rovnako existovala aj rovnaká všeobecná právna úprava zodpovednosti ustanoveného člena orgánu za škodu voči právnickej osobe, a to v

²² V súčasnosti takúto osobitnú právnu úpravu v podobe osobitnej skutkovej podstaty zodpovednosti za škodu vrátane osobitnej právnej úpravy zbavenia sa zodpovednosti za škodu upravuje právna úprava kapitálových obchodných spoločností (§ 135a OBZ a § 194 OBZ)

²³ Pozri bližšie: ŽITŇANSKÁ, L.: Zodpovednosť člena štatutárneho orgánu kapitálovej obchodnej spoločnosti a návrh zmeny zodpovednostného systému v súkromnom práve. In: Právny obzor, 2019, č. 3, s. 266-283.

²⁴ Pre účely tohto textu nie je podstatná diskusia, či zodpovednosť člena orgánu voči právnickej osobe bude mať povahu deliktuálnej alebo zmluvnej zodpovednosti za škodu, rovnako ani otázka, či ide v prípade zodpovednosti člena orgánu voči právnickej osobe opodstatnenú diskusiu.

²⁵ Pozri napr.: BLAHA, M., GRAMBLIČKOVÁ, B., BARKOCI, S. In: PATAKYOVÁ, M. a kol: Obchodný zákonník. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2022, s. 675-678, CSACH, K.: Povinnosti členov orgánov obchodnej spoločnosti a súkromnoprávne následky ich porušenia (1. časť). In: Súkromné právo, roč. V, 2019, č. 5, s. 182-198.

obdobnom rozsahu ako to poznáme *de lege lata* v rámci úpravy kapitálových obchodných spoločností. Z tejto úvahy vychádza aj zverejnený návrh rekodifikácie všeobecnej právnej úpravy právnických osôb a navrhuje upraviť komplexne osobitnú skutkovú podstatu zodpovednosti člena orgánu za škodu vrátane liberálnych dôvodov, s tým, že všeobecná právna úprava náhrady škody v návrhu Občianskeho zákonníka sa uplatní len v rozsahu povinnosti nahradiť škodu.

Osobitosť obchodných spoločností, ktorá je daná ich účelom vo vzťahu k zodpovednosti členov (ustanovených) orgánov, najmä štatutárnych orgánov je daná tým, že štatutárnym orgánom nemožno vziať všetku odvalu k činom²⁶, to znamená nesmú sa báť v rámci podnikateľského rozhodovania pracovať aj s rozumnou mierou rizika.

S takouto osobitnou právnou úpravou zohľadňujúcou špecifiká podnikateľského rozhodovania počíta aj Legislatívny zámer práva obchodných spoločností: „Právna úprava obchodných spoločností bude preto upravovať len špecifické pravidlá, na rozdiel od všeobecných právnických osôb. Nová právna úprava bude reflektovať skutočnosť, že podnikateľské rozhodovanie v sebe obsahuje určitú mieru rizika. Preto explicitne upraví pre podnikateľské rozhodovanie (najmä štatutárneho orgánu) uplatňovanie pravidla podnikateľského uváženia (*business judgment rule*). Pri podnikateľskom rozhodovaní pri dodržaní lojality a požadovanej starostlivosti zo strany člena štatutárneho orgánu tak bude absentovať protiprávnosť konania.“²⁷

5 ZÁVER

Návrh rekodifikácie občianskeho práva v časti všeobecnej právnej úpravy právnických osôb bude ešte nepochybné predmetom diskusií aj v časti právnej úpravy právneho postavenia a zodpovednosti členov (ustanovených) členov orgánov právnických osôb. Zaujímavými sa tieto diskusie stanú najmä vtedy, keď budú publikované aj prvé návrhy právnej úpravy jednotlivých právnych foriem obchodných spoločností²⁸ a bude možné všeobecnú právnu úpravu a osobitnú právnu úpravu posudzovať v ich komplexnosti.²⁹

Použitá literatúra:

CSACH, K.: Povinnosti členov orgánov obchodnej spoločnosti a súkromnoprávne následky ich porušenia (1. časť). In: *Súkromné právo*, roč. V, 2019, č. 5, s. 182-198.

HAVEL, B.: *Obchodní korporace ve světle proměn*. Praha: Auditorium, 2010, 196 s. ISBN 978-80-87284-11-7

LUTTER, M.: Die Business Judgment Rule und ihre praktische Anwendung, In: *ZIP*, 28. Jahrgang, Heft 18, 4. Mai 2007

OVEČKOVÁ, O., CSACH, K., ŽITŇANSKÁ, L.: *Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, 428 s. ISBN 978-80-571-0291-5

PATAKYOVÁ, M. a kol: *Obchodný zákonník. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2022, 1792 s. ISBN 978-80-8232-018-6

ŽITŇANSKÁ, L.: Zodpovednosť člena štatutárneho orgánu kapitálovej obchodnej spoločnosti a návrh zmeny zodpovednostného systému v súkromnom práve. In: *Právny obzor*, 2019, č. 3, s. 266-283.

ŽITŇANSKÁ, L.: Vplyv rekodifikácie občianskeho práva na právo obchodných spoločností. In: *Justičná revue*, 2021, č. 11, s. 1327-1332.

²⁶ LUTTER, M.: Die Business Judgment Rule und ihre praktische Anwendung, In: *ZIP*, 28. Jahrgang, Heft 18, 4. Mai 2007, s. 841.

²⁷ Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností, s. 17, <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

²⁸ Publikovanie prvých návrhov právnej úpravy jednotlivých foriem obchodných spoločností možno očakávať na prelome rokov 2022/23.

²⁹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-18-0337

Kontaktné údaje:

Doc. JUDr. Lucia Žitňanská, PhD.
lucia.zitnanska@truni.sk
Katedra občianskeho a obchodného práva
Trnavská univerzita v Trnave
Hornopotočná 23
91843 Trnava
Slovenská republika

PRIPRAVOVANÉ ZMENY PROCESNÉHO PRÁVA A KONOTÁCIE S REKODIFIKÁCIOU KORPORÁTNEHO PRÁVA

Andrea Moravčíková

Najvyšší súd Slovenskej republiky

Abstract: There is a lot of preparatory work going on in the area of legislation from 2020 onwards, all of which is almost impossible to keep track of. A large number of legislative changes are being prepared for the basic agendas of substantive law, a new Civil Code is being drafted, commercial law is being reformed, criminal law is being reformed, etc. A large number of proposed changes are very difficult to follow by experts, whose opinion may be lost or they may not be able to react to the proposals at all. Often the planned changes and de lege ferenda considerations end up looking quite different in the approved text than the expert public expected. In the following lines, we do not therefore present reflections on the possible uncertain outcome of future legislative work, but we concentrate on a summary of the case law interpreting the changes already implemented, and comment on a few shortcomings that have not yet been dealt with by the legislation.

Abstrakt: Od roku 2020 prebieha v oblasti legislatívy veľké množstvo prípravných prác, ktoré všetky sledovať je skoro nemožné. Naraz sa pripravuje veľké množstvo zmien v právnych predpisoch základných agend hmotného práva, pracuje sa na príprave nového Občianskeho zákonníka, reforme obchodného práva, trestného práva atď. Veľké množstvo navrhovaných zmien je veľmi ťažko sledovateľné odborníkmi, ktorých názor tak môže zaniknúť, resp. vôbec na návrhy nestihnú zareagovať. Často plánované zmeny a de lege ferenda úvahy napokon v schválenom znení vyzierajú úplne inak, ako odborná verejnosť očakávala. V nasledujúcich riadkoch tak nepredkladáme úvahy nad možným neistým výsledkom budúcich legislatívnych prác, sústredíme sa na sumár judikatúry, ktorá už realizované zmeny interpretuje, a komentujeme pár nedostatkov, s ktorými sa doposiaľ legislatíva nevypracovala.

Key words: commercial law judiciary, corporate law, causal jurisdiction, concentration of proceedings, mandatory representation, judicial reform

Kľúčové slová: obchodné súdnictvo, korporátne právo, kauzálna príslušnosť, koncentrácia konania povinné zastúpenie, súdna reforma

1. Úvod

Príspevok týkajúci sa vplyvu zmien procesného práva na rekodifikáciu korporátneho práva by bolo relatívne jednoduché napísať, keby sme vedeli aspoň minimálne odhadnúť, čo napokon výsledkom ostatných pripravovaných a čiastočne schválených zmien v oblasti najmä obchodnoprávnej agendy bude aj zrealizované¹ (ako praktický právnik - sudca, aplikujúci už platné a účinné normy, som niekoľkokrát za nie dlhé obdobie prešla skúsenosťou, ktorá mi bráni vyjadriť presnejšie očakávania či aspoň aké také závery týkajúce sa možných dopadov realizovaných a budúcich plánovaných legislatívnych zmien). Za ostatné dva roky sme sa už toľkokrát zaoberali navrhovanými zmenami, že len ťažko sa teraz spracúva konzistentné pojednanie, ktoré ich má nejako komentovať a zhrnúť.

Návrhy zmien v súdnej mape a s tým spojené nevyhnutné zmeny v procesnej úprave, boli veľmi intenzívne riešené a pripomienkované aj zo strany Najvyššieho súdu SR. Bez zohľadnenia našich pripomienok bol následne v polovici roka 2021 do pripomienkového konania predložený úplne nový, do viacerých zákonov rozkúskovaný, návrh druhej verzie súdnej mapy (návrh zákona o zriadení

¹ Veľmi prínosné a chvályhodné je predloženie a komunikovanie reformy prístupom cez <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

Mestského súdu Košice a Mestského súdu Bratislava, návrh zákona o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody okresných súdov a novými sídlami a obvody krajských súdov). Tu sme sa sústredili na pripomeníky akcentujúce potrebu vhodnej úpravy kauzálnej príslušnosti v procesných predpisoch, čo bolo vo finálnej verzii zmien v Civilnom sporovom poriadku zohľadnené len čiastočne. Napokon boli 27. apríla 2022 prijaté konečné zmeny v sústave súdov, realizované zásahom do množstva ďalších súvisiacich predpisov, zákonom č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody súdov².

Od roku 2020 prebieha v oblasti legislatívy veľké množstvo prípravných prác, ktoré všetky sledovať v ich súvislostiach je skoro nemožné. Myslíme si, že reformu (t. j. reformu v oblasti regulácie základných právnych odvetví a zároveň v oblasti výkonu justície ako realizátora a interpreta takýchto zmien) by bolo potrebné vnímať a pripravovať síce komplexne, ale nie naraz na všetkých frontoch. Veľkolepo sa uviedla reforma organizácie súdnictva, ktorá počas necelých dvoch rokov mala veľmi výrazne zmeniť mapu súdov všetkých inšancií, mala sa zriadiť úplne nová sústava správneho súdnictva, nové mestské súdy, mali sa zredukovať okresné aj krajské súdy. Jej končené znenie je napokon diametrálne odlišné od toho, ktoré bolo predstavené pôvodne. Zároveň sa však bojuje aj na fronte zmien základných agend hmotného práva, pracuje sa na príprave nového Občianskeho zákonníka, reforme obchodného práva, trestného práva, nehovoriac o ad hoc situáciách, ktorá sa s obľubou riešia vymyslením si novej právnej úpravy, akoby nový zákon bol vždy liekom na každý neduh. Takáto legislatívna smršť je veľmi ťažko sledovateľná odborníkmi, ktorých názor tak môže zaniknúť, resp. vôbec na návrhy nestihnú zareagovať. V nasledujúcich riadkoch tak nepredkladáme úvahy nad možným výsledkom budúcich legislatívnych prác, sústredíme sa na sumár judikatúry, ktorá už realizované zmeny interpretuje, a komentujeme pár nedostatkov, s ktorými sa doposiaľ legislatíva nevyvíjala.

2. Kauzálna príslušnosť

Oblasť obchodného práva od januára roka 2023 prejde výraznými zmenami čo do príslušnosti súdov a ich špecializácie. Keďže majú vzniknúť špecializované obchodné súdy, resp. súdy so zverenou kauzálnou príslušnosťou pre oblasť obchodného práva, mení sa súdna mapa a možno očakávať aj potrebu istého terminologického upresnenia pojmu obchodné spory.

Podľa novely zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku (ďalej aj len C. s. p.) z 27. apríla 2022 č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody súdov, ktorá nadobúda účinnosť 1. januára 2023, mení sa čiastočne štruktúra súčasnej úpravy kauzálnej príslušnosti.

V ustanovení § 22 C. s. p. sa zavádza príslušnosť v **obchodnoprávných sporoch**³, podľa ktorej na konanie v obchodnoprávných sporoch sú príslušné Mestský súd Bratislava III pre obvod Krajského súdu v Bratislave, Mestský súd Košice pre obvod Krajského súdu v Košiciach, Okresný súd Banská Bystrica pre obvod Krajského súdu v Banskej Bystrici, Okresný súd Nitra pre obvod Krajského súdu v Nitre, Okresný súd Prešov pre obvod Krajského súdu v Prešove, Okresný súd Trenčín pre obvod Krajského súdu v Trenčíne, Okresný súd Trnava pre obvod Krajského súdu v Trnave, Okresný súd Žilina pre obvod Krajského súdu v Žiline. Obchodnoprávne spory tak s účinnosťou od 1. januára 2023 nebudú rozhodovať všetky okresné súdy. Ďalší deklarovaný cieľ reformy, a to dosiahnutie vyššej špecializácie sudcov, sa mal dosiahnuť aj zrušením niekoľkých krajských súdov, aby bola zabezpečená čo najvyššia špecializácia na tejto úrovni. Nová mapa však so zrušením žiadneho z krajských súdov nepočíta, ich špecializácia sa má dosiahnuť koncentrovaním agendy na určené krajské súdy (hoci doposiaľ uvedená špecializácia zabezpečená bola na každom krajskom súde samostatnými obchodnými kolégiami). V novej súdnej mape bude KS v Bratislave riešiť obchodnú agendu aj pre súdy obvodu krajských súdov Nitra a Trnava, KS v Banskej Bystrici bude vybavovať obchodnú agendu aj v rámci obvodov krajských súdov v Trenčíne a Žiline a KS v Košiciach bude odvolacím súdom aj pre obvod KS v Prešove.

² Zhrnutie aj s vizualizáciou spracované na stránkach ministerstva cez <https://web.ac-mssr.sk/sudna-mapa-2021/>

³ Definícia, čo je potrebné považovať za obchodnoprávny spor, však absentuje.

Hoci by sa mohlo zdať, že uvedené zmeny sa nedotknú už prebiehajúcich konaní, nie je úplne zrejmé ako sa v rámci aplikácie novej súdnej mapy vyrieši aplikácia prechodných ustanovení. Prebiehajúce obchodnoprávne spory zostanú vedené na vecne a miestne príslušných súdoch, t. j. aplikuje sa princíp perpetuatio fori a príslušnosť stanovená pravidlami platiacimi do 31. decembra 2022 zostane nezmenená⁴. Ak spor začal napr. na Okresnom súde Piešťany, dokončí ho tento súd aj napriek tomu, že podľa novej súdnej mapy už okresným súdom s obchodnoprávnou agendou pre tento obvod bude okresný súd Trnava. Procesný predpis však už nerieši to, aký sudca tieto veci dokončí, ak už v takej agende na danom súde žiaden sudca pôsobiť nebude, pretože špecializovaných sudcov bude potrebné preložiť na špecializované súdy (t. j. minimálne princíp zákonného sudcu tu zostáva otáznym).

Kauzálna príslušnosť v ostatných, typicky obchodných sporoch (nekalá a hospodárska súťaž, duševné vlastníctvo a pod.), zostáva viacmenej zachovaná (terminologicky sa mení označenie bratislavských a košických okresných súdov na mestské súdy).

Súčasná úprava skúmania príslušnosti spôsobuje v niektorých konaniach nežiadúci pohyb sporu cez viaceré kauzálne príslušné súdy, keďže tento druh príslušnosti sa skúma ex offa počas celého konania. Kauzálnu príslušnosť podľa ust. § 40 C. s. p. súd aj bez námietky skúma (rovnako ako vecnú a funkčnú príslušnosť) počas celého konania. Väčšina sporov zahrnutých do kategórie s osobitnou príslušnosťou má povahu obchodnoprávnou. Je tu upravená napr. osobitná kauzálna príslušnosť pre spory z priemyselného vlastníctva, z nekalého súťažného konania a v autorskoprávných sporoch (okrem súbehu s konaním v sporoch z priemyselného vlastníctva), spory z hospodárskej súťaže či osobitnú príslušnosť majú aj konkurzné a s nimi súvisiace spory.

V súvislosti s ustanovením § 43 ods. 2 Civilného sporového poriadku („Ak súd, ktorému bol spor postúpený, s postúpením nesúhlasí, bezodkladne predloží súdny spis bez rozhodnutia spoločne nadriadenému súdu na rozhodnutie o príslušnosti; ak ide o spor o miestnu príslušnosť, predloží súdny spis svojmu nadriadenému súdu.“) najvyšší súd už v procese prípravy legislatívnych zmien avizoval, že tieto budú mať priamy dosah na nápad vecí na Najvyššom súde Slovenskej republiky, pričom samotná logika navrhovanej kauzálnej príslušnosti bola v dôvodovej správe vysvetlená len prevzatím navrhnutého legislatívneho textu, bez bližšej špecifikácie zámeru predkladateľa. Rigiditu a istú nevyváženosť súčasnej aplikácie kauzálnej príslušnosti určuje ustanovenie § 40 Civilného sporového poriadku, ktoré upravuje, že súd **aj bez námietky** skúma kauzálnu príslušnosť **počas celého konania** a táto úprava bola viackrát pertraktovaná v rámci odborných diskusií k civilnému sporovému poriadku s tým, že takáto koncepcia nie je vhodná. Predovšetkým sa neprihliada na to, že často sú v rámci sporu uplatňované nároky, ktoré majú povahu sporov patriacich do viacerých kauzálnych príslušností a je náročné splniť podmienky uvedenej úpravy. Ak na začiatku sporu ani jedna z procesných strán nerieši príslušnosť, a až počas sporu sa začne javiť nárok ako spadajúci pod niektorú z kauzálnych príslušností, je potrebné takýto spor predložiť na rozhodnutie inému súdu, čo sa javí ako neehospodárne a neefektívne. Uvedené má tiež priamo vplyv na právo na zákonného sudcu. Aj v pripomienkovom konaní najvyšší súd akcentoval, že ide o príslušnosť, ktorá má prednosť pred miestnou príslušnosťou, pričom ide vlastne len o výhradnú regionálnu príslušnosť, a jej postavenie nad princíp väzanosťi podľa miestnej príslušnosti (ex offa skúmaním počas celého konania) je po skúsenostiach s aplikáciou civilného sporového poriadku sporné. Zákonodarca napokon túto argumentáciu nezohľadnil a jedinú, čo sa od januára 2023 zmení, je osobitná úprava pre všeobecné obchodné spory (keďže niekedy nie je možné ich povahu ako „jednodruhových“ jednoznačne ustáliť aj v priebehu konania samotného), kedy sa ust. § 40 C. s. p. mení tak, že k pôvodnej vete sa pridal dovetok, že kauzálnu príslušnosť v obchodnoprávných sporoch súd skúma iba na námietku žalovaného uplatnenú najneskôr pri prvom procesnom úkone, ktorý mu patrí⁵.

⁴ V prípade, pokiaľ dôjde k zrušeniu súdu, ktorý v súčasnosti spor prejednáva, presunie sa konanie na nástupnícky súd.

⁵ Pôvodne formulovaná kauzálna príslušnosť podľa občianskeho súdneho poriadku v spojení s osobitnou úpravou v zákone č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov bola osobitnou miestnou príslušnosťou a relatívne jednoducho spory z nej riešilo ustanovenie § 105 ods. 5 občianskeho súdneho poriadku.

V súvislosti s kauzálnou príslušnosťou je potrebné ešte podotknúť, že je veľký okruh sporov, ktoré majú rýdzo obchodnoprávny charakter, a pritom ide o spory medzi dvoma fyzickými osobami bez statusu podnikateľa, t. j. na prvý pohľad sa budú javiť ako občianskoprávna agenda (napríklad zodpovednosť štatutárnych orgánov, absolútne obchody, fakultatívne obchody, prípadne ide o vzťahy, kde je spor o tom, ktorý predpis vzťah upravuje, aký má vlastne charakter). Keďže nebude vždy možné jednoznačne definovať pri prvých úkonoch, či ide naozaj o obchodný spor, je racionálne ponechať takúto námietku len na stranách sporu a ich vôli prípadne spor presunúť na špecializovaný súd.

3. Koncentrácia konania

Novým procesným prvkom s príchodom Civilného sporového poriadku je zavedenie všeobecnej sudcovskej koncentrácie konania v § 153 C. s. p.. Koncentrácia konania je efektívnym nástrojom zrýchlenia sporového konania a vychádza zo základného princípu formulovaného v zásadách sporového konania v čl. 10 C. s. p., a to s princípom arbitrážneho poriadku. Podľa novej právnej úpravy sú strany povinné uplatniť prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany včas. Prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany nie sú uplatnené včas, ak ich strana mohla predložiť už skôr, ak by konala starostlivo so zreteľom na rýchlosť a hospodárnosť konania. Na prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany, ktoré strana nepredložila včas, nemusí súd⁶ prihliadnuť, najmä ak by to vyžadovalo nariadenie ďalšieho pojednávania alebo vykonanie ďalších úkonov súdu⁷. Ak súd na prostriedky procesného útoku alebo prostriedky procesnej obrany neprihliadne, má povinnosť uviesť to v odôvodnení rozhodnutia vo veci samej. V § 154 C. s. p. je definovaná zákonná koncentrácia konania, podľa ktorej „prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany možno uplatniť najneskôr do vyhlásenia uznesenia, ktorým sa dokazovanie končí“. Zákonná koncentrácia konania predstavuje objektívnu časovú hranicu pre uplatnenie prostriedkov procesného útoku a obrany a môže byť ešte sprísnená uplatnením sudcovskej koncentrácie. V obchodných sporoch má táto úprava výrazný vplyv na urýchlenie a zvýšenie efektivity konaní⁸.

4. Povinné zastúpenie v obchodných sporoch

⁶ Keďže sudcovskú koncentráciu konania uplatňuje príslušný sudca podľa vlastnej úvahy, spadá do jeho kompetencie rozhodnúť, či na prostriedok procesného útoku či obrany, ktorý strana mohla predložiť už skôr, ak by konala starostlivo so zreteľom na rýchlosť a hospodárnosť konania, bude prihliadať. (Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 530/2018 z 15. novembra 2018)

⁷ Sudcovská koncentrácia konania sa pritom vzťahuje aj na konania, ktoré začali pred 1. júlom 2016 (t. j. za účinnosti Občianskeho súdneho poriadku), keďže prechodné ustanovenie § 470 ods. 2 C. s. p. vo svojej druhej vete vylučuje použitie iba spätnej sudcovskej koncentrácie, čo vychádza z toho, že sporové strany nemožno sankcionovať „do minulosti“, v ktorej právna úprava sudcovskej koncentrácie neexistovala, a nemohla sa ani v niekoľko rokov trvajúcim spore ani rozumne predpokladať, čím je vyjadrený ústavný princíp dôvery subjektov práva v objektívne právo (Števec, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. C. H. Beck: Praha, 2016, s. 1497).

⁸ podľa čl. 8 Základných princípov C. s. p. sú strany sporu povinné označiť skutkové tvrdenia dôležité pre rozhodnutie vo veci a podprieť svoje tvrdenia dôkazmi, a to v súlade s princípom hospodárnosti a podľa pokynov súdu. Z čl. 10 ods. 1 Základných princípov C. s. p. vyplýva stranám povinnosť postupovať v konaní v súlade so zákonom a podľa pokynov súdu. Súd môže určiť stranám záväznú procesné lehoty na niektoré procesné úkony (čl. 10 ods. 3 Základných princípov C. s. p.). S týmito zásadami je spojená aj povinnosť strán sporu uplatniť prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany včas. Prostriedky procesného útoku a procesnej obrany nie sú uplatnené včas, ak ich strana mohla predložiť už skôr, ak by konala starostlivo so zreteľom na rýchlosť a hospodárnosť konania (§ 153 ods. 1 C. s. p.).

Podľa ust. § 90 C. s. p. strana musí byť zastúpená advokátom v sporoch vyvolaných alebo súvisiacich s konkurzom, reštrukturalizáciou, verejnou preventívnou reštrukturalizáciou alebo neverejnou preventívnou reštrukturalizáciou, v sporoch z ochrany hospodárskej súťaže, v sporoch z nekalého súťažného konania, v sporoch z ohrozenia alebo porušenia práva na obchodné tajomstvo a v sporoch súvisiacich s ochranou práva duševného vlastníctva⁹. Zároveň platí princíp, že ak si strana nezvolí advokáta ani v primeranej lehote určenej súdom, po príslušnom poučení, na jej úkony sa neprihliada. Interpretácia tohto zákonného ustanovenia sa objavuje v ostatnej judikatúre pomerne často. V uznesení Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 15. novembra 2019, sp. zn. 4Obdo/97/2018 (R 51/2020) najvyšší súd riešil situáciu, kedy odvolací súd v spore uvedenom v ustanovení § 90 ods. 1 C. s. p. neprihliadol na odvolanie strany sporu spísané advokátom, ktorý ju zastupoval z dôvodu, že v neskoršom štádiu odvolacieho konania nebola strana sporu podľa odvolacieho súdu riadne zastúpená, na základe čoho zastavil odvolacie konanie s poukazom na ustanovenie § 90 ods. 2 C. s. p. v spojení s ustanovením § 161 ods. 3 C. s. p. Dovolací súd tento postup neodobril a judikoval, že pokiaľ strana sporu v odvolacom konaní neuskutočnila žiadny úkon bez právneho zastúpenia, a odvolací súd postupoval uvedeným spôsobom, zaťažil konanie vadou zmätočnosti uvedenou v ustanovení § 420 písm. f/ C. s. p.

Obdobne vo vzťahu k interpretácii ust. § 90 ods. 1 a 2 C. s. p. v rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 15. apríla 2020, sp. zn. 5Obdo/77/2019 (R 55/2020) najvyšší súd uzavrel, že ustanovenie § 161 ods. 3 veta druhá C. s. p.¹⁰ vo vzťahu k uvedenej osobitnej úprave je potrebné vykladať tak, že zákaz vydať rozhodnutie, ktorým sa konanie končí, platí len do uplynutia primeranej lehoty určenej súdom podľa ustanovenia § 90 ods. 2 C. s. p. na odstránenie nedostatku povinného zastúpenia strany sporu.

V nadväznosti na situáciu ktorá riešila intertemporálne ustanovenia nového procesného kódexu a zároveň jeho okamžitú aplikabilitu, najvyšší súd (konajúc ako súd odvolací) rozhodol v uznesení zo dňa 29. apríla 2019, sp. zn. 4Obo/8/2018 (R 39/2019), že v prípade neodstránenia nedostatku povinného právneho zastúpenia podľa § 90 ods. 1 C. s. p. po výzve súdu (§ 90 ods. 2 C. s. p.), súd neprihliada na úkony vykonané bez právneho zastúpenia. Ak súd neprihliada na žalobu, konanie je potrebné zastaviť. Ak však žalobca podal žalobu za účinnosti Občianskeho súdneho poriadku a povinnosť právneho zastúpenia mu vznikla účinnosťou Civilného sporového poriadku, zastavenie konania je v rozpore s prechodným ustanovením § 470 ods. 2 C. s. p.

V sporoch medzi podnikateľmi pri výkone ich podnikateľskej činnosti podľa § 91 C. s. p. platí princíp zákazu všeobecného zastúpenia (t. j. inou osobou ako advokátom); toto však neplatí, ak je zástupcom osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa. Advokátsky proces je typický tiež pre dovolacie konanie všeobecne, keďže § 429 C. s. p. výslovne určuje, že dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom¹¹. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom. Je vecou riadneho výkonu advokácie okrem iného aj to, aby dovolanie klienta, ktorého advokát zastupuje, podané elektronicky, bolo autorizované kvalifikovaným elektronickým podpisom alebo kvalifikovanou elektronickou pečaťou patriacimi advokátovi (§ 23 ods. 1 zákona o e-Governmente). Pokiaľ tak neurobí a v dôsledku toho dôjde k zmareniu úkonu vyúsťujúceho do negatívneho následku týkajúceho sa kauzy jeho klienta, môže to založiť jeho disciplinárnu zodpovednosť i možnosť klienta domáhať sa nároku na náhradu škody spôsobenej v súvislosti s

⁹ Okrem prípadov, kedy je stranou fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa, alebo je stranou právnická osoba a jej zamestnanec alebo člen, ktorý za ňu koná, má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa.

¹⁰ Podľa ods. 1 ust. § 161 C. s. p. ak tento zákon neustanovuje inak, súd kedykoľvek počas konania prihliada na to, či sú splnené podmienky, za ktorých môže konať a rozhodnúť (ďalej len "procesné podmienky"). Podľa odseku 2 ak ide o nedostatok procesnej podmienky, ktorý nemožno odstrániť, súd konanie zastaví. Podľa odseku 3 *ak ide o nedostatok procesnej podmienky, ktorý možno odstrániť, súd urobí vhodné opatrenia na jeho odstránenie. Prítom spravidla môže pokračovať v konaní, ale nesmie vydať rozhodnutie, ktorým sa konanie končí. Ak sa nepodarí nedostatok procesnej podmienky odstrániť, súd konanie zastaví.*

¹¹ Opäť s výnimkou, ak je dovolateľom fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa, alebo ak je dovolateľom právnická osoba s takýmto zamestnancom, plus osobitná úprava je pre zastúpenie v sporoch s ochranou slabšej strany.

výkonom advokácie (viac Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. I. ÚS 484/2019 z 11. februára 2020).

5. Obchodné súdnictvo

Samostatné obchodné súdnictvo v zmysle inštitucionalizovanej sústavy neexistuje, vždy však bola na prvoinštančných aj odvolacích súdoch rešpektovaná a dodržiavaná špecializácia v tejto agende. Na okresných súdoch vyčlenením sudcov len s týmto druhom nápadu (agendy), alebo aspoň s istou mierou špecializácie popri inej, obvykle všeobecnej civilnej agende. Na odvolacích súdoch fungujú obchodnoprávne kolégiá, najvyšší súd má tradične samostatné obchodnoprávne kolégium s výlučne obchodnou agendou, avšak bez žiadnej osobitnej užšej špecializácie jednotlivých senátov¹².

Typicky najvyšší súd pôsobí ako súd dovolací, avšak vo veciach, ktoré začali na krajských súdoch ako na súdoch prvoinštančných podľa právnej úpravy obsiahnutej v § 9 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku, účinnej do 31.12.2004, ešte stále rozhoduje ako súd odvolací¹³, a to v trojčlenných senátoch. O dovolaniach v týchto veciach rozhoduje v senátoch päťčlenných, hoci v každej inej agende v dovolaniach rozhoduje podľa úpravy obsiahnutej v C. s. p. v senátoch trojčlenných. Samotné C. s. p. neobsahuje priamu úpravu takéhoto pozostatku doby minulej, výklad je potrebné dosiahnuť cez § 18 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch v platnom znení.¹⁴

Nevyriešený je však procesný postup v prípade potreby aplikácie § 48 C. s. p.¹⁵, pokiaľ by mal určitú vec predložiť do veľkého senátu takto dovolací päťčlenný senát. Uvedené ustanovenie výslovne určuje presný počet členov veľkého senátu, a to sedem (traja členovia senátu, ktorý vec predkladá, traja členovia senátu podľa rozvrhu práce najvyššieho súdu, ktorí sú určení ad hoc, a napokon predseda príslušného kolégia). Doposiaľ takto situácia riešená nebola, do úvahy prichádza viacero kreácií, nikdy však zákonom určený počet siedmich členov nemožno dosiahnuť¹⁶. Podľa § 44 ods. 3

¹² Čo znamená, že súčasných 5 senátov má totožný nápad čo do druhu obchodnej agendy.

¹³ Podľa ust. § 206 ods. 1 zákona č. 7/2005 o konkurze a reštrukturalizácii v platnom znení (ZKR) sa na incidenčné konania vyvolané konkurzom, ktorý bol vyhlásený v období účinnosti zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní v platnom znení (ZKV) (do 31.12.2005) vzťahuje výlučne ZKV, takže aj niektoré incidenčné spory doposiaľ začínajú na krajských súdoch a pokračujú odvolacím konaním na NS SR; rovnako ust. § 372n Občianskeho súdneho poriadku v prechodných ustanoveniach upravuje, že ak sa konkurzné alebo vyrovnacie konanie začalo do 31. decembra 2005 na súde, ktorý je príslušný podľa právnej úpravy účinnej do 31. decembra 2005, je tento súd príslušný aj na konanie v sporoch vyvolaných a súvisiacich s konkurzným a vyrovnacím konaním s výnimkou vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov aj po 31. decembri 2005.

¹⁴ Nová procesná situácia vôbec s možnosťou konať o odvolaní na najvyššom súde nepočíta, v ust. § 34 C. s. p. sa výslovne uvádza, že o odvolaní rozhoduje krajský súd, ak tento zákon neustanovuje inak, čo je upravené len v ust. § 31 ods. 2 C. s. p. pri abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach. Len v ust. § 18 zákona o súdoch je uvedené, že senát najvyššieho súdu sa skladá z troch sudcov, z ktorých jeden je predsedom senátu. Ak rozhoduje o riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam senátov najvyššieho súdu, skladá sa senát najvyššieho súdu z predsedu a zo štyroch sudcov. Predpis o konaní pred súdmi môže ustanoviť, že senát najvyššieho súdu sa skladá aj z väčšieho počtu sudcov. Senát musí byť vždy zložený z nepárneho počtu sudcov.

¹⁵ Podľa odseku 1 ustanovenia § 48 C. s. p. ak senát najvyššieho súdu pri svojom rozhodovaní dospeje k právnemu názoru, ktorý je odlišný od právneho názoru, ktorý už bol vyjadrený v rozhodnutí iného senátu najvyššieho súdu, postúpi vec na prejednanie a rozhodnutie veľkému senátu. V uznesení o postúpení veci odôvodní svoj odlišný právny názor. Podľa odseku 2 sa veľký senát sa skladá z predsedu senátu a šiestich sudcov. Predsedom veľkého senátu je predseda príslušného kolégia najvyššieho súdu. Členmi veľkého senátu sú sudcovia senátu najvyššieho súdu, ktorý vec postúpil veľkému senátu podľa odseku 1, a traja sudcovia tohto kolégia určení rozvrhom práce najvyššieho súdu.

¹⁶ Do úvahy prichádza buď zostava 5 členný pôvodný senát plus 5 členov určených rozvrhom pre zachovanie rovnováhy predkladajúceho názoru voči ďalším členom kolégia plus predseda kolégia (t.j.

C. s. p. na najvyššom súde koná a rozhoduje senát alebo veľký senát, pričom podľa § 46 ods. 1 C. s. p. sa senát skladá z predsedu senátu a dvoch sudcov.

6. Záver

Aj v kontexte uvedeného len veľmi opatrne vnímame každý výstup z dielne ministerstva spravodlivosti, síce so záujmom a precízne sa venujeme všetkým návrhom, ktoré sú nám predkladané, vždy však s obavou, či naše pripomienky budú zohľadnené a ako napokon bude vyzerať verzia, ktorá sa stane finálnou až po hlasovaní v parlamente. V predložennom príspevku sumarizujeme výlučne najpodstatnejšie zmeny, ktoré majú alebo budú mať vplyv na vývoj obchodného súdnictva a efektívne poskytovanie spravodlivosti v tejto agende (aj s aktuálnou judikatúrou), a ktoré už sú súčasťou právneho poriadku, keďže v oblasti rekodifikácie skutočne nemáme istotu finálneho textu. Veríme, že načrtnuté problémy, ktoré možno od zmien v súdnej mape očakávať, napokon prinesú svoje ovocie v podobe fungujúceho obchodného súdnictva, a že uvedené judikatórne závery, slúžiace k interpretácii už existujúcej procesnej úpravy v tejto oblasti, sa v odbornej verejnosti stretnú s porozumením. Funkčné obchodné súdnictvo je totiž jedným z dôležitých prvkov efektívne fungujúceho právneho štátu a jeho ekonomického a finančného zázemia.

Použitá literatúra:

zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník

zákon č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní v platnom znení

zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii v platnom znení

zákon č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody súdov

<https://web.ac-mssr.sk/sudna-mapa-otazky-a-odpovede/>

<https://web.ac-mssr.sk/sudna-mapa-2021/>

<https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>

Števíček, M., Fícová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. C. H. Beck: Praha, 2016

Kontaktné údaje:

JUDr. Andrea Moravčíková, PhD.

andrea.moravcikova@nsud.sk

Najvyšší súd Slovenskej republiky

Župné námestie 13

814 90 Bratislava

Slovenská republika

11 členný senát), alebo 5 členný pôvodný senát plus 3 členovia určení rozvrhom tak, ako to predpokladá v § 48 C. s. p., tu bez zachovania zákonom predpokladanej ekvivalencie, plus predseda kolégia (t.j. 9 členný senát).

PRÁVNE POSTAVENIE DEDIČOV OBCHODNÉHO PODIELU

Peter Lukáčka

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Dedenie obchodného podielu predstavuje problematiku, ktorá môže významne zasiahnuť do fungovania spoločnosti s ručením obmedzeným. Príspevok sa preto zameriava na právnu analýzu princípov uplatňujúcich sa v oblasti dedičského práva v podmienkach Slovenskej republiky s osobitným zreteľom na špecifické otázky dotýkajúce sa právneho postavenia dedičov obchodného podielu v spoločnosti s ručením obmedzeným. Autor príspevku poukazuje na aktuálne aplikačné problémy právnej úpravy *de lege lata* a navrhuje ich riešenia.

Abstrakt: Inheriting a business share is an issue that interferes with the functioning of a limited liability company. The contribution therefore focuses on the legal principles applied in the field of inheritance law in the conditions of the Slovak Republic, with special attention to specific questions regarding the legal status of the heirs of a business share in a limited liability company. The author of the article points out the current application problems of *de lege lata* legislation and suggests their solutions.

Key words: Business share, inheritance of a business share, joint business share, distribution of business share.

Kľúčové slová: Obchodný podiel, dedenie obchodného podielu, spoločný obchodný podiel, rozdelenie obchodného podielu.

1 ÚVOD¹

V nadväznosti na tému sekcie obchodného práva a hospodárskeho práva, ktorá sa zaoberá rekodifikáciou práva obchodných spoločností, jej zdrojmi inšpirácie a očakávanými riešeniami pre výzvy tretieho milénia sa vo všeobecnosti dá uviesť, že problematiku dedenia obchodného podielu v spoločnosti s ručením obmedzeným primárne nezaraďujeme medzi tie koncepcné otázky, ktoré determinujú samotné fundamenty smerovanie rekodifikácie súkromného práva, ale v tomto smere ide skôr o problematiku partikulárnu. No na strane druhej sa rekodifikácia skladá práve z riešenia a uchopenia čiastkových otázok, ktoré po ich spojení vytvoria zamýšľaný a jednotný celok. Z tohto dôvodu sa snažíme v preloženom príspevku rozobrať práve túto časť právnej úpravy, ktorá má významný dopad na riadne fungovanie spoločnosti s ručením obmedzeným. V príspevku sa venujeme jednak celkovému vymedzeniu skúmanej oblasti z hľadiska jej normatívnej regulácie *de lege lata* a zároveň aj modelovaniu praktických situácií, ku ktorým môže dôjsť pri realizácii práv dedičov obchodného podielu a ich interakciám s valným zhromaždením spoločnosti s ručením obmedzeným, prípadne s obchodnou spoločnosťou ako takou a jej spoločníkmi.

2 PRINCÍPY DEDENIA OBCHODNÉHO PODIELU

Vo všeobecnosti je možné problematiku dedenia obchodného podielu považovať za pomerne zriedkavo pertraktovanú oblasť právneho výskumu² a zároveň z hľadiska stability a relatívnej nemennosti jej právnej úpravy aj o tému pri ktorej akoby neexistovala potreba jej zmeny, keďže jej významná časť je v podstate v nezmennej podobe v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších

¹ Tento príspevok bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0553 (projekt „Premeny a inovácie konceptu kapitálových spoločností v podmienkach globalizácie“).

² Ku dňu odovzdania tohto príspevku sa autorovi nepodarilo v podmienkach slovenskej právnej spisby dohľadať ani jedno ucelené dielo, ktoré by sa osobitne venovalo dedeniu obchodného podielu. Samozrejme sa tento výrok netýka tzv. komentárovej spisby.

predpisov (ďalej ako „OBZ“) od jeho prijatia. Určitú výnimku v tomto smere predstavuje novelizácia § 116 ods. 2 OBZ, ktorá sa uskutočnila zákonom č. 500/2001 Z.z. ktorý zaviedol do OBZ aktuálne platné znenie predmetného ustanovenia. Podstata tejto zmeny spočívala v tom, že OBZ ustúpil vo vzťahu k prípustnosti dedenia obchodného podielu k požiadavke, aby to spoločenská zmluva explicitne pripúšťala k úprave, ktorá umožňuje, aby spoločenská zmluva dedenie obchodného podielu výslovne vylúčila. Tzn. platí, že ak spoločenská zmluva neobsahuje znenie vylučujúce dedenie, obchodný podiel sa dedí. Uvedené sa však neaplikuje na spoločnosti s jedným spoločníkom. Ďalšou zmenou bolo odstránenie požiadavky, aby sa dedičia obchodného podielu museli povinne prihlásiť o svoju účasť v spoločnosti a to do jedného mesiaca od skončenia konania o dedičstve. Vzhľadom na to, že spoločnosť s ručením obmedzeným zaraďujeme medzi kapitálové obchodné spoločnosti, hodnotíme tieto zmeny ako také, ktoré vo väčšej miere reflektujú túto skutočnosť, keď len na základe explicitnej vôle spoločníkov vyjadrenej v spoločenskej zmluve môže dôjsť k vylúčeniu dedenia a rovnako aj v tom smere, že odstraňujú príliš obmedzujúcu právnu úpravu povinnosti prihlásiť sa o účasť v spoločnosti v pomerne krátkej dobe. Ako vyplýva z uvedeného, k predmetnej zmene právnej úpravy dedenia obchodného podielu došlo pred približne 20 rokmi a preto považujeme naše skoršie tvrdenie o relatívnej stálosti tejto právnej úpravy za pravdivé. Z tohto dôvodu sme si pri príležitosti diskusií o rekodifikácii súkromného práva stanovili za cieľ bližšie sa na túto tému pozrieť a preveriť jej predpokladanú bezproblémovosť a pokúsiť sa v tomto kontexte prezentovať aj polemické názory, resp. návrhy *de lege ferenda*.

V snahe aspoň v základnej rovine „zarámcovať“ skúmanú problematiku si dovoľujeme zhrnúť **základné princípy**, ktoré sa v tejto oblasti už pomerne dlhú dobu uplatňujú a tvoria jej normatívny rámec:

- v zmysle § 460 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej ako „OZ“) platí, že dedičia nadobúdajú majetok po poručiteľovi **dňom jeho smrti**. Súhlasíme s názorom, že: „*Právna úprava dedenia vychádza zo zásady univerzálnej sukcesie, ktorá znamená, že dedič vstupuje do majetkovoprávných vzťahov svojho právneho predchodcu v plnom rozsahu, pokiaľ nezanikli jeho smrťou alebo pri ktorých nie je upravený osobitný systém právneho nástupníctva.*“³
- podľa § 116 ods. 2 OBZ sa obchodný podiel dedí. Dedenie obchodného podielu je možné v **spoločenskej zmluve vylúčiť**, ak nejde o spoločnosť s jedným spoločníkom. Súhlasíme s názorom, že: „*Osobitnou a nie neobvyklou situáciou, ktorá si vyžaduje aktívny prístup dedičov alebo súdu, je situácia, keď dôjde k úmrtiu osoby, ktorá je jediným spoločníkom a zároveň aj jediným konateľom spoločnosti, za tejto situácie je podnikanie obchodnej spoločnosti obvykle bezprostredne ohrozené, keďže spoločnosť nemá prostredníctvom koho konať a nie je možné ani ustanoviť do funkcie nového člena štatutárneho orgánu.*“⁴
- dedičia môžu v zmysle platnej právnej úpravy dedičstvo **odmietnuť, domáhať sa zrušenia svojej účasti súdom** (vyrovnací podiel), ustanoviť **spoločného zástupcu** na výkon ich práv k spoločnému obchodnému podielu,
- **podľa § 117 ods. 1 OBZ platí, že** ak obchodný podiel po poručiteľovi zdedí viac dedičov môže sa so súhlasom valného zhromaždenia ich spoločný obchodný podiel rozdeliť.

Uvedené je možné považovať za fundamenty dedičského práva, ktoré sú v podstate stále a vo všeobecnosti akceptované. Z hľadiska praktickej aplikácie uvedených normatívnych rámcov platnej právnej úpravy sme identifikovali viacero otázok, ktoré môžu situáciu dedičov a aj samotnej obchodnej spoločnosti pomerne skomplikovať. Tieto situácie môžu byť výsledkom tak samotného konania, resp. nekonania zúčastnených subjektov, tj. dedičov, ako aj samotnej spoločnosti, resp. spoločníkov. Rovnako však môžu byť determinované aj určitými objektívnymi skutočnosťami komplikujúcimi vyriešenie danej situácie (napr.: zdedenie obchodného podielu maloletými a pod).

³ BAJÁNKOVÁ, J. In. ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník II. § 451 – 880. 2. vydanie. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1759-1760

⁴ BARKOCI, S., BLAHA, M., GRAMBLIČKOVÁ, B. In. PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 576

3 APLIKAČNÉ ÚSKALIA DEDENIA OBCHODNÉHO PODIELU

Za účelom identifikácie a analýzy aplikačných problémov v oblasti dedenia obchodného podielu spoločnosti s ručením obmedzeným sme si stanovili základnú otázku: *Od ktorého momentu dedičia obchodného podielu môžu vykonávať práva spoločníkov?* Na jednej strane stojí jednoznačné spomenuté ustanovenie § 460 OZ podľa ktorého *sa dedičstvo nadobúda smrťou poručiťľa*, ktoré stanovuje základný princíp dedenia v Slovenskej republike. No na strane druhej by asi neobstálo tvrdenie, že dedičia môžu deň nasledujúci po smrti poručiťľa vykonávať práva spoločníka. Tento záver, podľa nášho názoru, vyplýva z nasledovných faktorov:

- V čase smrti poručiťľa nie je nepochybne jasné, kto bude dedič daný obchodný podiel (dedič môže dedičstvo odmietnuť, závet, dohoda dedičov atď.). Máme tu X okolností, ktoré môžu definitívne určenie dediča/dedičov obchodného podielu ovplyvniť. A preto do **právoplatného skončenia** dedičského konania nie je možné v zásade pripustiť priamy vstup potenciálnych dedičov, hoci aj zákonných, do výkonu práv spoločníka s.r.o. Vo vedeckej spisbe sa však objavujú názory ohľadne možnosti vytvorenia určitého majetkového spoločenstva⁵ ešte pred ukončením dedičského konania. Tieto úvahy však nepovažujeme vo vzťahu k výkonu práv patriacich k obchodnému podielu, ktorý je predmetom dedičstva za efektívne aplikovateľné. Vzhľadom na to, že dedičské konanie môže trvať určité obdobie (nie zriedka roky), je vhodné poukázať na inštitút **správcu dedičstva** podľa § 182 zákona č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov. Za tohto správcu by mal súd ustanoviť osobu, ktorá má skúsenosť s vedením podniku, ak je predmetom dedenia podnik – podnik nie je obchodný podiel, ale podľa nášho názoru je možné v tomto prípade vnímať daný pojem ako množinu prípadov pod ktoré je možné subsumovať aj dedenie obchodného podielu. Ustanovenie správcu dedičstva však zaniká *najneskôr právoplatným skončením dedičského konania*, teda je potrebné ďalej uvažovať nad tým, ako postupovať po skončení dedičského konania, predmetom ktorého bolo zdedenie obchodného podielu.

Hľadanie odpovede na otázku, kedy a akým spôsobom dochádza k ujatiu sa výkonu práv dedičov obchodného podielu by sme radi z praktického hľadiska rozdelil na dve časti. A to na prvú, pri ktorej sa pragmatická odpoveď bude hľadať zrejme jednoduchšie a tú kde bude hľadanie odpovede náročnejšie.

A) Prvá situácia:

Jeden plnoletý dedič zdedí celý obchodný podiel po poručiťľovi. Potom by postup mohol byť realizovaný v nasledovných krokoch:

1. právoplatné rozhodnutie o dedičstve,
2. doručenie rozhodnutia o dedičstve obchodnej spoločnosti,
3. návrh na zmenu zápisu v ORSR (príloha dedičské rozhodnutie).

Aj v uvedenom prípade by bolo možné uvažovať o tom, z akého právneho titulu k tejto zmene dôjde, resp. či je možné a ak áno, tak v akom rozsahu na túto situáciu aplikovať ustanovenia § 115 OBZ o prevode obchodného podielu alebo sa bude jednať o situáciu nadobudnutia obchodného podielu *sui generis*, a dôjde k zápisu nového vlastníka do ORSR na základe zákona. V tejto súvislosti súhlasíme s názorom, podľa ktorého k prechodu obchodného podielu zdedeného jedným dedičom *„...nastáva ex lege, preto konateľ spoločnosti, ktorej obchodný podiel bol predmetom prechodu, je povinný aktualizovať zoznam spoločníkov v zmysle § 118 (OBZ pozn. autora) a zároveň modifikovať spoločenskú zmluvu tak, aby zohľadňovala zmenu v spoločníckej štruktúre.“*⁶ Uvedený názor samozrejme zastávame len za predpokladu, že sa jedná o zdedenie celého obchodného podielu jedným plnoletým (bez obmedzenej spôsobilosti na právne úkony) dedičom.

B) Druhá situácia:

⁵ Bližšie pozri: Tamtiež s. 576

⁶ MAMOJKA, M. ml. In. MAMOJKA, M. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. 2. zväzok. Bratislava : Eurokódex, 2016, s. 461

Obchodný podiel zdedí **viacero dedičov**, ktorí (ak spoločenská zmluva nevylučuje dedenie obchodného podielu) majú v rámci stavu *de lege lata* dve možnosti :

1. ustanoviť si spoločného zástupcu na výkon ich práv,
2. rozdelenie obchodného podielu po poručiteľovi.

Proces realizácie **prvej možnosti** je možné „zarámcovať“ do nasledovných krokov:

- dohoda dedičov o spoločnom zástupcovi,
- zápis spoločného zástupcu do ORSR.

Vo vzťahu k základnej otázke, ktorú sme si vyššie položili, je možné z práva ustanoviť si spoločného zástupcu dovodiť, že dedičia obchodného podielu môžu vykonávať *určité* práva k zdedenej časti obchodného podielu (hoci len ideálnej) aj pred ich zápisom do obchodného registra, prípadne pred zápisom spoločného zástupcu do ORSR, resp. iným úkonom realizovaným na valnom zhromaždení spoločnosti a to tým, že sa môžu dohodnúť na ich spoločnom zástupcovi (dohoda predchádza zápis do ORSR). Zákon však toto právo explicitne stanovuje a tým, že k výkonu práv k spoločnému obchodnému podielu zároveň určuje povinnosť ustanoviť spoločného zástupcu akoby zároveň hovoril, že inak ako spoločným zástupcom dedičia svoje práva k obchodnému podielu vykonávať nemôžu. Uvádzame to najmä v kontexte toho, že obchodný podiel nie je možné považovať za vec v zmysle OZ. Súhlasíme s názorom podľa ktorého: „*Obchodný podiel nie je vecou ani právom a takisto nejde o hmotný predmet, resp. vec v právnom zmysle. Obchodný podiel predstavuje inú majetkovú hodnotu.*“⁷ Vzhľadom na uvedené považujeme za vylúčené pre daný prípad pripustiť aplikáciu § 137 a nasl. OZ o podielovom spoluvlastníctve, ktoré sa týka nakladania *len* so spoločnou vecou.

Ustanovenie spoločného zástupcu teda predstavuje pomerne elegantné riešenie danej situácie, avšak vzhľadom na to, že vzťahy medzi dedičmi môžu byť značne narušené, to nemusí byť pre dedičov riešenie akceptovateľné a nik ich pravdepodobne nemôže donútiť takto postupovať a spoločného zástupcu si ustanoviť, ak to ich vôľu nereprezentuje.

Ako **druhú možnosť** pre postup v prípade zdedenia obchodného podielu viacerými dedičmi sme uviedli rozdelenie ich spoločného obchodného podielu. Ak máme zato, že dedičia sú oprávnení požadovať, aby valné zhromaždenie vyslovilo súhlas s rozdelením ich obchodného podielu (opäť sa jedná o tvrdenie vychádzajúce z logického výkladu, keďže rozdelenie obchodného podielu bez ich súhlasu, resp. proti ich vôli by asi nemalo byť akceptovateľné), tak vzniká otázka, kto je oprávnený na takomto valnom zhromaždení hlasovať. Pripomíname, že § 114 ods. 3 OBZ stanovuje, že svoje práva zo spoločného obchodného podielu môžu dedičia vykonávať **len prostredníctvom spoločného zástupcu**, čo by mohlo indikovať, že dedičia hlasovať na valnom zhromaždení ako spoločníci nemôžu, keďže pred vyslovením súhlasu valného zhromaždenia sa jedná stále o spoločný obchodný podiel. Na strane druhej je možné uvažovať aj o tom, že dedičia uzatvoria určitú dohodu o rozdelení ich spoločného obchodného podielu a doručia ju spoločnosti, pričom sa na tento postup budú primerane aplikovať ustanovenia § 115 OBZ, ktoré v ods. 5 uvádza, že: „*Účinky prevodu obchodného podielu podľa odsekov 1 a 2 nastávajú voči spoločnosti odo dňa doručenia zmluvy o prevode obchodného podielu spoločnosti, ak nenastanú až s neskoršou účinnosťou zmluvy, nie však skôr, ako valné zhromaždenie vysloví súhlas s prevodom obchodného podielu, ak sa podľa zákona alebo spoločenskej zmluvy súhlas valného zhromaždenia na prevod obchodného podielu vyžaduje.*“ Predmetné ustanovenie účinky prevodu obchodného podielu teda viaže na doručenie zmluvy o prevode obchodného podielu spoločnosti, okrem prípadu, ak sa vyžaduje súhlas valného zhromaždenia. *Na margo* takejto úvahy si dovoľíme uviesť dve poznámky. Prvá je všeobecnejšia a zakladá sa na tom, že pre aplikáciu uvedeného ustanovenia aj na rozdelenie obchodného podielu by sme museli pripustiť *analogiu legis* a druhá smeruje k tomu, že aj prípadná aplikácia tohto ustanovenia by nemusela riešiť otázku, či by mohli spoločníci hlasovať na valnom zhromaždení, keďže aj toto ustanovenie odkladá účinnosť zmluvy o prevode obchodného podielu na okamih jej schválenia valným zhromaždením spoločnosti, čo nás opäť vracia na začiatok uvažovania o otázke, či by mohli dedičia obchodného podielu hlasovať na valnom zhromaždení, ktoré by rokovalo o vyslovení súhlasu s rozdelením ich spoločného obchodného podielu.

Uvedené závery by sme potom z praktického hľadiska mohli považovať za problém a to buď „väčší“, ak bol predmetom dedenia väčšinový obchodný podiel alebo „menší“, ak zostávajúci spoločníci budú mať

⁷ FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. Veľký komentár. Bratislava: Eurokódex 2011, s. 556

dostatočnú väčšinu hlasov na vyslovenie súhlasu s rozdelením obchodného podielu a budú vo vzťahu k dedičom obchodného podielu povedzme ústretoví.

Na tomto mieste je vhodné spomenúť však aj otázku potrebnej väčšiny hlasov na prijatie takéhoto rozhodnutia valného zhromaždenia. Vo všeobecnosti sa ako ustálený názor považuje ten, že hlasovanie valného zhromaždenia je možné subsumovať pod § 125 ods. 1 písm. k) OBZ (ďalšie otázky, ktoré do pôsobnosti valného zhromaždenia zveruje zákon, spoločenská zmluva alebo stanovы spoločnosti), kedy na rozhodnutie valného zhromaždenia o vyslovení súhlasu s rozdelením obchodného podielu bude postačovať jednoduchá väčšina hlasov⁸. Vzhľadom na skutočnosť, že v tejto oblasti nedisponujeme rozhodnutím slovenskej súdnej autority, býva uvedený právny názor býva podporovaný Stanoviskom občanskoprávneho a obchodného kolegia NS ČR, ktoré uvádza: „*Usnesení valné hromady o souhlasu s převodem podílu podle § 208 odst. 1 z. o. k. však není rozhodnutím, v jehož důsledku dochází ke změně společenské smlouvy v osobách společníků ve smyslu § 171 odst. 1 písm. b) z. o. k. (ani jiným rozhodnutím vyjmenovaným v § 171 odst. 1 z. o. k.). Valná hromada toliko rozhoduje o tom, zda souhlasí s tím, aby k takové změně došlo na základě smlouvy o převodu podílu. Jinými slovy právním jednáním, v jehož důsledku se mění společenská smlouva v okruhu společníků, je smlouva o převodu podílu; usnesení valné hromady je pouze fakultativní podmínkou její účinnosti. Souhlas valné hromady není ani právní skutečností, jejíž účinek nastává až zápisem do obchodního rejstříku ve smyslu § 172 odst. 1 z. o. k.; do obchodního rejstříku se ostatně nezapisuje udělení souhlasu, ale (a to pouze s deklaratorními účinky) změna v osobě společníka. Z uvedeného plyne, že usnesení valné hromady podle § 208 odst. 1 z. o. k. není rozhodnutím, které se povinně osvědčuje veřejnou listinou podle § 172 odst. 1 z. o. k.*“⁹ Z citovaného stanoviska Najvyššieho súdu však vyplýva, že v ňom bola posudzovaná situácia pri prevode obchodného podielu a teda môžeme uvažovať nad tým, či je bez ďalšieho aplikovateľná aj na súhlas valného zhromaždenia pri rozdelení obchodného podielu, špeciálne pri jeho dedení. Pri akceptácii uvedenej argumentácie spomínaného stanoviska na skúmanú problematiku, by sme museli vychádzať z toho, že dedičské rozhodnutie je rovnako ako zmluva o prevode obchodného podielu tým právnym úkonom, ktorý je za istých okolností *per se* spôsobilým vyvolať účinky rozdelenia, resp. prevodu obchodného podielu. Tu však vnímame určité rozdiely a to jednak v tom, že OBZ stanovuje súhlas valného zhromaždenia s rozdelením obchodného podielu kogentne a taktiež z dôvodu, že rozhodnutie, ktorým sa dedičské konanie končí by aj v dôsledku spomenutej právnej úpravy a teda stavu *de lege lata* nemalo obsahovať textáciu, ktorá by priamo a konkrétne delila obchodný podiel po poručiteľovi tzn. toto rozhodnutie bude zakladať spolumajiteľstvo obchodného podielu a dedičia si na jeho základe môžu zvoliť, že nebudú participovať na jeho rozdelení, ale ustanovia si spoločného zástupcu. Uvedený právny názor operujúci s používaním ustanovení právnej úpravy o zmluve o prevode obchodného podielu by bol použiteľný aj na vyslovenie súhlasu valného zhromaždenia s rozdelením obchodného podielu len za predpokladu, že by sme buď identifikovali prípustnosť existencie dohody dedičov o rozdelení obchodného podielu, ktorú by sme však pravdepodobne nevedeli oprieť o žiadne zo z ustanovení OBZ alebo by sme akceptovali taký prístup, že by dedičia spoločného obchodného podielu prejavili (každý samostatne) svoju vôľu, ktorá by zodpovedala rozdeleniu tohto podielu na určité časti. Uvedené polemika dokazuje nie úplnú jednoznačnosť použitia zákonných ustanovení týkajúcich sa tohto procesu.

Tak či onak sa pri rozdelení obchodného podielu medzi dedičov bude vyžadovať aktívna kooperácia dotknutých subjektov, ktorá by mala smerovať k vysloveniu súhlasu s rozdelením obchodného podielu, ak práve toto reprezentuje vôľu dedičov. Samozrejme aj v tomto prípade bude platiť, kde je vôľa tam je i cesta, ale vieme, že nežijeme v ideálnom svete a je potrebné, aby bola právna úprava aplikovateľná v „*horšom počasí*“, ktoré by mohla spôsobiť nečinnosť valného zhromaždenia daná z viac či menej racionálnych dôvodov, resp. situácia, ak by sa na zasadnutí valného zhromaždenia nenašla pre udelenie súhlasu s rozdelením obchodného podielu potrebná väčšina hlasov. Takáto situácia by mohla viesť k tomu, že by dedičia do rozdelenia obchodného podielu nemohli svoje práva plnohodnotne vykonávať, ak len rozdelenie obchodného podielu reprezentuje ich skutočnú vôľu a zároveň si neustanovia spoločného zástupcu, resp. na tomto ustanovení sa spoločného zástupcu sa nedohodnú

⁸ Napr.: MAMOJKA, M. ml. In. Mamojka, M. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. 2. zväzok. Bratislava : Eurokódex, 2016, s. 463 obdobne BARKOCI, S., BLAHA, M., GRAMBLIČKOVÁ, B. IN. PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 579

⁹ NS ČR Cpjn 204/2015 (Rc 31/2016)

všetci dedičia spoločného obchodného podielu. Potom by do tejto otázky mohli vstupovať aj otázky limitácie ich ústavou garantovaného vlastníckeho práva a podobne. Uvedené úvahy by sme mohli „odbit“ odpoveďou, že je predsa na ťarchu dedičov, že si neustanovili ich spoločného zástupcu. Táto odpoveď by bola plne akceptovateľná, pokiaľ by v dôsledku ich nečinnosti nebola ohrozená aj existencia, resp. riadne fungovanie inej osoby s vlastnou právnou subjektivitou a ako aj povinnosťami voči iným subjektom, ktorou je bez pochyb spoločnosť s ručením obmedzeným. Takáto nečinnosť zo strany dedičov môže taktiež výrazne zasiahnuť aj do práv ostatných spoločníkov.

Vzhľadom na uvedené sa nám javí ako vhodné uvažovať nad takou legislatívnou zmenou, ktorá by zjednotila riešenie uvedených otázok a možno pri dodržaní zákonných reštrikcií (výška vkladu 750 Eur, dedenie nevyklučuje spoločenská zmluva) umožnila aj rozdelenie obchodného podielu priamo v rámci dedičského konania, čím by sa predišlo všetkým uvedeným úskaliam spojeným s aplikáciou platnej právnej úpravy. Domnievame sa, že dedičia majú možnosť sa už v priebehu dedičského konania v dostatočnej miere oboznámiť s majetkovými otázkami týkajúcimi sa obchodného podielu, ktorý je predmetom dedenia.

4 ZÁVER

V uvedenom príspevku sme sa snažili najmä poukázať na viaceré aplikačné úskalia spojené s problematikou výkonu práv dedičov obchodného podielu, ako aj možných dopadov dedenia obchodného podielu na riadne fungovanie samotnej spoločnosti s ručením obmedzeným. Uvedomujúc si, že ponúkame viac otázok ako odpovedí sa domnievame, že by pri rekodifikácii súkromného práva bolo vhodné pamätať na vyššie analyzované problémy a pokúsiť sa v zákonom texte na ne reflektovať a to takým spôsobom, ktorý by do tak zásadnej oblasti priniesol stabilitu právnych vzťahov medzi dedičmi obchodného podielu a vo väčšej miere chránil záujmy samotnej obchodnej spoločnosti.

Použitá literatúra:

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník II. § 451 – 880. 2. vydanie. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-770-5.
PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-8232-018-6.
MAMOJKA, M. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. 2. zväzok. Bratislava : Eurokódex, 2016, ISBN 978-80-8155-065-2.
FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. Veľký komentár. Bratislava: Eurokódex 2011, ISBN 978-80-89447-50-3.

Kontaktné údaje:

doc. JUDr. Peter Lukáčka, PhD.
e-mail: peter.lukacka@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava, Slovenská republika

MOŽNOSTI PRIESKUMU ROZHODNUTÍ OBLIGATÓRNYCH ORGÁNOV PRÁVNICKÝCH OSÔB – TERAZ A POTOM

Juraj Valentovič

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstract: The paper focuses on the still discussed issue of review possibilities of decisions made by legal persons bodies, which is not completely resolved even after so many years of validity and effectiveness of the Commercial Code. In his analysis, the author intentionally focuses only on mandatory bodies, since the optional bodies will be the subject of a separate paper. In this paper, the author tries to connect the current issue perception together with the proposed solution according to the upcoming recodification of civil (and commercial) law.

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na stále diskutovanú problematiku možnosti prieskumu rozhodnutí obligatórnych orgánov právnických osôb, ktorá ani po toľkých rokoch platnosti a účinnosti Obchodného zákonníka nie je úplne vyriešená. Autor sa vo svojej analýze úmyselne zameriava len na obligatórne orgány, nakoľko fakultatívne orgány budú predmetom osobitného spracovania. V rámci príspevku sa autor snaží prepojiť aktuálne nahliadanie na problematiku spolu s navrhovaným riešením podľa pripravovanej rekodifikácie občianskeho (a obchodného) práva.

Key words: Review possibilities, obligatory bodies, legal persons, recodification.

Kľúčové slová: Možnosti prieskumu, obligatórne orgány, právnické osoby, rekodifikácia.

1 ÚVOD

Očakávaná rekodifikácia súkromného práva v rokoch 2021 a 2022 znova (už po niekoľkokrát) prišla s paragrafovým návrhom novej právnej úpravy. Pracovný návrh rekodifikovaného Občianskeho zákonníka bol zverejnený¹ na odbornú diskusiu, aby sa aj odborná verejnosť mohla vyjadriť k pripravovaným zmenám. V rámci neho bol predložený aj návrh všeobecnej úpravy právnických osôb a s tým spojený návrh úpravy kontroly rozhodnutí orgánov právnických osôb. Uvedený návrh kontroly orgánov združenia podľa § 96 návrhu (nakoľko tento sa bude vzťahovať aj na právnické osoby) znova zintenzívil už aj tak časté debaty o možnostiach kontroly rozhodnutí orgánov právnických osôb.

Príspevok je zameraný na kontrolu obligatórnych orgánov právnických osôb. Nakoľko sú tieto orgány povinné, logicky sa s nimi prax stretáva najčastejšie (najmä v porovnaní k fakultatívnymi orgánmi) a popisovaný problém je pri nich najvypuklejší. Naše skúmanie smeruje na možnosti prieskumu obligatórnych orgánov právnických osôb v prípade, že zákon neustanovuje osobitnú úpravu kontroly takýchto orgánov. Je teda zrejme, že skúmaný problém podľa účinnej právnej úpravy nie je zameraný na obchodné spoločnosti, pretože tieto majú osobitnú právnu úpravu kontroly ich rozhodnutí. Problematiku priorityne analyzujeme na príklade správnej rady ako najvyššieho orgánu nadácie, avšak nami vyslovené závery sú aplikovateľné aj na rozhodnutia najvyšších orgánov iných právnických osôb bez osobitnej úpravy ich kontroly. V druhom rade sa snažíme poukázať na rozdiely medzi aktuálne účinnou úpravou zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej ako „OZ“) a rekodifikačným návrhom nového Občianskeho zákonníka.

2 SPRÁVNA RADA NADÁCIE

Pre analýzu ako príklad uvádzame zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o nadáciách“). Uvedomujeme si, že ide o právnickú osobu založenú za účelom združenia majetku (ako je uvedené aj v § 2 ods. 1 zákona o

¹ Dostupné na <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209_odvodnenie.pdf>.

nadáciách), na rozdiel od obchodných spoločností, ktoré sú založené na členkom princípe a združujú najmä fyzické, prípadne právnické osoby. Nadácie vyberáme práve preto, aby sme zdôraznili hlbší prienik problému aj do iných právnických osôb. Kontrola rozhodnutí orgánov právnických osôb sa nepochybne dotýka celého spektra právnických osôb, nie len obchodných spoločností či družstva.

Podľa § 20 ods. 1 zákona o nadáciách je najvyšším orgánom nadácie správna rada. V zmysle § 24 ods. 2 zákona o nadáciách, „*členovia správnej rady môžu prijímať rozhodnutia aj mimo zasadnutí správnej rady s výnimkou rozhodnutí podľa § 20 ods. 2 písm. a) a b)*. V takom prípade sa návrh uznesenia správnej rady predkladá jednotlivým členom na vyjadrenie s oznámením lehoty, v ktorej majú urobiť písomné vyjadrenie k návrhu. Ak sa člen nevyjadrí v uvedenej lehote, platí, že nesúhlasí s návrhom uznesenia...“ Vzhľadom na uvedené je jasné, že správna rada ako najvyšší a obligatórny orgán nadácie rozhoduje o najdôležitejších otázkach nadácie, ako je uvedené v § 20 zákona o nadáciách.² Podobne nemôžu byť pochybnosti o tom, že správna rada vydáva rozhodnutia, ktoré sa nazývajú uznesenia, ako možno dovodiť z § 24 ods. 2 zákona o nadáciách. V tomto prípade teda správna rada a jej rozhodnutia jednoznačne pripomínajú valné zhromaždenia kapitálových obchodných spoločností a ich uznesenia. Nevieme si predstaviť odlišný výklad, nakoľko v oboch prípadoch ide o najvyšší orgán právnickej osoby, ktorý rozhoduje o najzásadnejších otázkach a má právomoc vydávať rozhodnutia v podobe uznesení.

Keďže správna rada nadácie a valné zhromaždenie obchodnej spoločnosti vykazujú podobnosť vo viacerých smeroch, je na mieste uvažovať aj o rovnakých možnostiach prieskumu ich rozhodnutí. Na rozdiel od úpravy spoločnosti s ručením obmedzeným ustanovenej v § 131 OBZ (§ 183 OBZ pre akciovú spoločnosť a § 242 OBZ pre družstvo), úprava zákona o nadáciách neobsahuje ustanovenia o kontrole rozhodnutí orgánov nadácie. Osobitnú úpravu kontroly rozhodnutí orgánov právnickej osoby obsahuje napríklad aj zákon č. 97/2013 Z. z. o pozemkových spoločenstvách³ alebo zákon č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov.⁴ Keď zákon poskytuje osobitnú úpravu kontroly rozhodnutí v niektorých prípadoch, logicky sa má použiť táto osobitná úprava pre tú ktorú konkrétnu právnickú osobu. Osobitná úprava by sa v zásade (pre výnimky viď výklad ďalej) nemala použiť pre iné právnické osoby, ako pre tie, ktorým je určená.

Nami položená otázka týkajúca sa možnosti prieskumu rozhodnutia správnej rady nadácie pretrváva. Na prvý pohľad by sme zrejme mali dôjsť k záveru, že môžeme vylúčiť použitie osobitnej úpravy pre iné právnické osoby, nakoľko táto úprava sa týka len osobitných právnických osôb. Keď

² § 20 zákona o nadáciách: „(1) *Správna rada je najvyšší orgán nadácie. (2) Správna rada a) rozhoduje o zrušení nadácie, ak to nevyklučuje nadačná listina, b) volí a odvoláva predsedu a členov správnej rady, volí a odvoláva správcu nadácie a revízora, ak nadačná listina neustanovuje inak, c) rozhoduje o zmenách v nadačnej listine, ak to nezakazuje nadačná listina, d) vymenúva likvidátora, e) každoročne schvaľuje rozpočet nadácie, ktorý jej predkladá správca nadácie, f) rozhoduje o použití majetku nadácie v súlade s verejnoprospešným účelom nadácie a za podmienok ustanovených týmto zákonom a nadačnou listinou, g) rozhoduje o zvýšení nadačného imania, o zmenách v predmete nadačného imania, h) rozhoduje o vytvorení nadačného fondu, schvaľuje záverečnú správu o použití prostriedkov nadačného fondu alebo výročnú správu o použití prostriedkov nadačného fondu, ak bol vytvorený na čas presahujúci jeden rok alebo na neurčitý čas, i) určuje odmenu za výkon funkcie správcu nadácie. (3) Správna rada rozhoduje aj o ďalších skutočnostiach v rozsahu a za podmienok určených v nadačnej listine. (4) Správna rada je povinná písomne odôvodniť svoje rozhodnutie podľa odseku 2 písm. g)*.“

³ § 15 ods. 2 posledná veta zákona č. 97/2013 Z. z. o pozemkových spoločenstvách: „*Prehlasovaní členovia spoločenstva majú právo obrátiť sa na súd, aby rozhodol o neplatnosti rozhodnutia zhromaždenia.*“

⁴ § 14a ods. 8 zákona č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov: „*Prehlasovaný vlastník bytu alebo nebytového priestoru v dome má právo obrátiť sa do 30 dní od oznámenia výsledku hlasovania na súd, aby vo veci rozhodol, inak jeho právo zaniká. Ak sa vlastník bytu alebo nebytového priestoru v dome nemohol o výsledku hlasovania dozvedieť, má právo obrátiť sa na súd najneskôr do troch mesiacov od oznámenia výsledku hlasovania, inak jeho právo zaniká. Prehlasovaný vlastník bytu alebo nebytového priestoru v dome sa môže zároveň na príslušnom súde domáhať dočasného pozastavenia účinnosti rozhodnutia vlastníkov bytov a nebytových priestorov podľa osobitného predpisu. Pri rovnosti hlasov, alebo ak sa potrebná väčšina podľa § 14b nedosiahne, rozhoduje na návrh ktoréhokolvek vlastníka bytu alebo nebytového priestoru v dome súd.*“

nie je k dispozícii osobitná úprava, podľa ktorej by bolo možné rozhodnutie napadnúť, do úvahy prichádza len všeobecná úprava. Ako všeobecná úprava potenciálnej neplatnosti rozhodnutia orgánu nadácie prichádza do úvahy len úprava všeobecnej neplatnosti podľa § 39 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej ako „OZ“), pretože iný všeobecný prostriedok domáhania sa neplatnosti, ktorý by sa aplikoval na ilustrovaný prípad, právny poriadok Slovenskej republiky neobsahuje. V tejto situácii však vyvstáva problém, a to, že neplatnosti právnych úkonov sa možno dovolávať len v prípade, ak ide o právne úkony, avšak súdy (ku ktorým sa z časti pridáva aj právna doktrína) dlhodobo judikujú názor, že uznesenie valného zhromaždenia (v našom prípade uznesenie správnej rady) nie je právnym úkonom.⁵ Ak by sme prijali tento záver súdov, zrejme by sme museli nevyhnutne prísť k záveru, že pri nemožnosti aplikovať osobitné pravidlá pre prieskum rozhodnutí ostatných právnických osôb a zároveň nemožnosti aplikovať všeobecné pravidlá o neplatnosti právnych úkonov (z dôvodu, že by podľa súdu nešlo o právny úkon) by jednoducho neexistoval právny nástroj, na základe ktorého by sa mohli dotknuté subjekty vadným rozhodnutím správnej rady obrátiť na súd. Keďže existuje osobitná právna úprava domáhania sa súdnej kontroly rozhodnutia právnickej osoby v OBZ i v ďalších právnych predpisoch, nevidíme ani najmenší dôvod, prečo by nebolo možné podrobiť súdnej kontrole aj rozhodnutie správnej rady nadácie či iného orgánu právnickej osoby, pre ktorú neexistujú osobitné pravidlá pre kontrolu jej rozhodnutí. V uvedenej situácii sa podľa nášho názoru dá nájsť riešenie, ktoré bolo v zásade diskutované len v rámci obchodných spoločností – ide o povahu rozhodnutia orgánu právnickej osoby a možnosť pričítať takýto právny úkon právnickej osobe aj keď nebol urobený priamo jej štatutárnym orgánom.

2.1 K povahe rozhodnutia najvyššieho orgánu právnickej osoby

Dlhodobo sporná otázka povahy uznesenia valného zhromaždenia obchodnej spoločnosti (právnickej osoby) je diskutovaná už desaťročia. Keďže primárny cieľ našej práce nie je zodpovedanie otázky povahy uznesenia valného zhromaždenia, neuvádzame celú plejádu názorov súdov či odbornej verejnosti. Avšak, keďže je určenie povahy rozhodnutia najvyššieho orgánu právnickej osoby kľúčovým elementom k dopracovaniu sa požadovaného záveru, uvádzame aspoň niektoré názory (doktríny či súdov), ktoré zväčša podporujú našu argumentáciu. Hoci súdy dlhodobo nepovažujú uznesenie valného zhromaždenia za právny úkon,⁶ my si dovoľujeme s takýmito tvrdeniami nesúhlasiť. Malo by to totiž ďalekosiahle následky.⁷ „Keďže uznesenie valného zhromaždenia nie je právnym úkonom, na posudzovanie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia nemožno aplikovať všeobecné ustanovenia Občianskeho zákonníka o neplatnosti právnych úkonov. Z uvedeného dôvodu, kedy rozhodnutie valného zhromaždenia nie je právnym úkonom, preskúmanie jeho neplatnosti pre rozpor so záujmov zastúpeného a jeho zástupcu v prípade „samovstupu zástupcu,“ a to aplikáciou § 22 ods. 2 OZ v spojení s § 39 OZ, nie je prípustné.“⁸

V iných rozhodnutiach možno nájsť závery o tom, že s uznesením valného zhromaždenia sú spojené právne následky, avšak valné zhromaždenie nemá právnu subjektivitu.⁹ S uvedenými názormi sa nestotožňujeme, nakoľko valné zhromaždenie prijímaním rozhodnutí vyjadruje aj vôľu spoločnosti. To, že zákon ustanovuje konanie v mene spoločnosti podľa nášho názoru neznamená, že vôľu nemôže vyjadriť i valné zhromaždenie.¹⁰ Právnu subjektivitu *per se* nemá predsa ani štatutárny orgán a ten vôľu vyjadruje. Tak isto sa nestotožňujeme s názormi, že uznesenie valného zhromaždenia (prípadne všeobecne rozhodnutie najvyššieho orgánu právnickej osoby) nie je právnym úkonom a prikláňame sa k myšlienke, že: „Napriek ustálenej judikatúre sa domnievame, že

⁵ Napr. rozsudok NS SR sp. zn. 4Obdo/22/1998 zo dňa 21. októbra 1999. Pre ďalšie rozhodnutia či názory právnej doktríny pozri výklad ďalej.

⁶ BLAHA, M. In PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár, s. 564.

⁷ Niektorí autori zastávajú názor, že praktický dopad uvedenej problematiky je minimálny. K tomuto pozri MAŠUROVÁ, A. In PATAKYOVÁ, M. – ĐURICA, M. – HUSÁR, J. a kol. Aplikované právo obchodných spoločností a družstva – ťažiskové inštitúty, s. 692.

⁸ Rozsudok NS SR sp. zn. 2Obdo/30/2020 z 29. apríla 2021. Hoci nie úplne jasne, ale s obdobnými myšlienkami pracoval NS SR aj v uznesení NS SR sp. zn. 1VObdo/1/2021 zo dňa 24. júna 2021.

⁹ Rozsudok NS SR sp. zn. 4Obdo/22/1998 zo dňa 21. októbra 1999. Obdobnú argumentáciu možno nájsť aj v rozhodnutí NS SR - R 87/2018.

¹⁰ Obdobný názor možno nájsť aj v OVEČKOVÁ, O. – CSACH, K. – ŽITŇANSKÁ, L. Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo, s. 316.

uznesenie valného zhromaždenia má z hľadiska svojej povahy najbližšie k právnomu úkonu. Samotný záver súdnej praxe o tom, že uznesenie valného zhromaždenia nie je právnym úkonom, ale právnou skutočnosťou, je obhájitelný (aj keď argument absencie právnej subjektivity valného zhromaždenia je, podľa nášho názoru, nekonzistentný v tom, že spoločnosť pravidelne prejavuje vôľu prostredníctvom orgánov bez subjektivity), ale z hľadiska aplikačnej praxe prináša množstvo problémov, keďže vyvoláva pre právnu prax škodlivé dogmatické reakcie (v istom zmysle podobne ako v prípade záveru, že obchodný podiel nie je vecou). Ak nie je uznesenie valného zhromaždenia právnym úkonom, tak dogmaticky správnu logickou konzekvenciou je, že sa naň neaplikujú všeobecné ustanovenia o právnych úkonoch a ich platnosti (napr. aj z pohľadu konfliktu záujmov pri prijímaní rozhodnutia). Na druhej strane sa o uznesení v dôsledku dikcie odseku 1 musí uvažovať v intenciách platnosti a neplatnosti, čo spochybňuje jeho striktnú kvalifikáciu ako právnej skutočnosti.¹¹ Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti, s ktorými sa v maximálnej miere stotožňujeme, máme za to, že i keď najvyšší orgán spoločnosti nemá právnou subjektivitu, má atribúty vyjadriť vôľu spoločnosti. Argument o absencii právnej subjektivity podľa nás nemôže obstať, nakoľko ani štatutárny orgán sám o sebe tak isto nemá právnou subjektivitu, avšak jeho právne úkony sa považujú za úkony právnickej osoby. Uznesenie valného zhromaždenia vyvoláva aj právne následky, preto je z nášho pohľadu o ňom potrebné uvažovať ako o právnom úkone. V tejto časti teda uzatvárame, že uznesenie valného zhromaždenia považujeme za právny úkon a podľa nášho názoru aj najvyšší orgán inej právnickej osoby môže robiť právne úkony, ktoré sa budú považovať za úkony právnickej osoby.

2.2 Použitie všeobecnej a špeciálnej úpravy prieskumu

Aplikácia vyššie uvedených záverov na preskúvanie rozhodnutí orgánov nadácie (či inej právnickej osoby, ktorá nemá osobitnú úpravu kontroly rozhodnutí jej orgánov) nesie so sebou celý rad následkov, s ktorými je potrebné sa vysporiadať. Pripustenie výkladu o povahe uznesenia správnej rady ako právneho úkonu spolu s pripustením myšlienky, že aj všeobecne najvyšší orgán právnickej osoby môže urobiť právny úkon, ktorý sa pripíše právnickej osobe samotnej, by zrejme mal viesť k záveru, že rozhodnutie takéhoto orgánu má byť preskúmateľné v rámci všeobecnej úpravy o neplatnosti právnych úkonov podľa OZ, nakoľko chýba špeciálna úprava ako je tomu napríklad v § 131 OBZ (naopak, ak by najvyšší orgán právnickej osoby pri absencii osobitnej úpravy kontroly ich rozhodnutí nemohol spraviť právny úkon pripísaný spoločnosti, prakticky by dochádzalo k *denegatio justitae*, pretože nemožno dovodiť nemožnosť uskutočňovania právnych úkonov len z dôvodu absencie úpravy ich prieskumu).

Ak by existovala osobitná úprava kontroly rozhodnutí právnickej osoby ako je tomu napríklad v § 131 OBZ, § 183 OBZ, § 242 OBZ, § 15 ods. 2 posledná veta zákona č. 97/2013 Z. z. o pozemkových spoločnostiach, § 14a ods. 8 zákona č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov, aplikáciu zásady *lex specialis derogat legi generali* by sa musela použiť špeciálna úprava. Zákon o nadáciách osobitnú (špeciálnu) úpravu kontroly rozhodnutí orgánov nadácie neobsahuje, preto je nutné aplikovať všeobecné pravidlá OZ. Uvedený záver je logický, hoci nie úplne šťastný a vyvstáva s ním viac otázok ako odpovedí. Na rozdiel od § 131 OBZ, ktorý svojou úpravou pripomína relatívnu neplatnosť,¹² aplikáciu všeobecných ustanovení OZ musíme prísť k záveru, že vadné

¹¹ PALA, R. – FRINDRICH, J. – PALOVÁ, I. In OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár I, s. 1208.

¹² K povahe neplatnosti uznesení orgánov právnickej osoby pozri bližšie uznesenie NS SR sp. zn. 3Obo/33/2010 zo dňa 15. marca 2010: „Ustanovenie § 131 OBZ neupravuje absolútnu ani relatívnu neplatnosť právnych úkonov, keďže uznesenie valného zhromaždenia nie je právnym úkonom. Žaloba podľa § 131 OBZ je jediným právnym prostriedkom, ktorým sa možno dovolať neplatnosti valného zhromaždenia. Uvedené obmedzenie okruhu subjektov i časové obmedzenie však platí len pre špeciálny právny prostriedok, ktorým je žaloba podľa § 131 OBZ. Nič však nebráni tomu, aby sa ktokoľvek, kto osvedčí právny záujem, mohol dovolať určovacou žalobou neplatnosti tých častí spoločenskej zmluvy, ktoré sa v dôsledku uznesenia valného zhromaždenia dostali do rozporu s kogentnými ustanoveniami zákona. Opačné stanovisko by pripúšťalo, aby sa pravidlo upravujúce právne vzťahy stalo márnym uplynutím uvedenej lehoty záväzným pre každého (vrátane súdu), hoci odporuje zákonu.“ Pre mierne odlišné závery pozri aj rozsudok NS SR sp. zn. 2Obo/112/2001 zo dňa 1. marca 2002: „Rozpor uznesenia valného zhromaždenia nemá za následok absolútnu neplatnosť, pretože nejde o rozpor so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Ide o relatívnu neplatnosť, ktorú

rozhodnutie orgánu právnickej osoby bez osobitnej úpravy kontroly jej rozhodnutí je absolútne neplatné, pretože takúto situáciu nepredpokladá § 40a OZ, ktorý taxatívne vymedzuje situácie relatívnej neplatnosti. Keďže sa jedná o neplatnosť absolútnu, vzťahujú sa na túto situáciu aj pravidlá upravujúce absolútnu neplatnosť – lehoty na podanie žaloby, vecná legitimácia či záväznosť rozhodnutia. Keď však túto všeobecnú úpravu porovnáme so špeciálnymi úpravami kontroly rozhodnutí orgánov právnických osôb (najmä § 131 OBZ pre spoločnosť s ručením obmedzeným), pridáme k záveru, že sa diametrálne líšia. Zatiaľ čo § 131 OBZ obsahuje prekluzívnu lehotu troch mesiacov od prijatia uznesenia valného zhromaždenia alebo ak valné zhromaždenie nebolo riadne zvolané, odo dňa, keď sa mohla o uznesení dozvedieť, absolútna neplatnosť sa ani nepremičuje. Podľa § 131 OBZ sa môžu dovolávať neplatnosti len určité subjekty, avšak absolútnej neplatnosti sa môže dovolávať každý. Nakoniec, rozhodnutie uplatnením klasickej určovacej žaloby podľa § 137 písm. c) Civilného sporového poriadku (ďalej ako „CSP“) je záväzná len *inter partes*, zatiaľ čo rozhodnutia podľa § 131 OBZ sú záväzné *erga omnes* (zákon rozoznáva aj ďalšie rozdiely medzi absolútnou a relatívnou neplatnosťou, avšak pre naše účely ostatné rozdiely nie sú tak zásadné). Uvedené rozdiely nie sú žiaduce, najmä vzhľadom na ekonomický charakter právnických osôb a na počet právnych vzťahov, do ktorých vstupujú.

Nevidíme problém v tom, aby sa neplatnosti rozhodnutia orgánu právnickej osoby podľa § 39 OZ mohol dovolávať každý, pretože v žalobách podľa § 137 písm. c) CSP je nutné preukázať naliehavý právny záujem, ktorý zväčša budú mať len subjekty priamo dotknuté rozhodnutím orgánu právnickej osoby, nie ktokoľvek. Problematické sa javí najmä časové neobmedzenie možnosti dovolávať sa neplatnosti rozhodnutia či záväznosť rozhodnutia. Hoci nemalá časť judikatúry kladie do popredia myšlienku záväznosti len *inter partes*,¹³ podľa nášho názoru je nutné takýmto rozhodnutiam priznávať účinky *erga omnes*. Rozhodnutie spoločnosti má vplyv nie len na priamych účastníkov právneho vzťahu ale dotýka sa aj ďalších osôb, ktoré sú zväčša rozhodnutím, hoci len sekundárne, dotknuté. Je nutné povedať, že hoci z nášho pohľadu nejde o ideálne riešenie, jediná zákonná a zároveň logická možnosť preklenúť absenciu zákonných ustanovení je analógia podľa článok 4 CSP. „Aj analógia je tak postavená na roveň teleologickým metódam interpretácie práva, keďže predpokladá ako prvý krok kognitívne abstrahovať účel zákona. (...) Nesmie teda ísť o arbitrárnú svojvoľu právo aplikujúceho orgánu, ale o intelektuálnu činnosť založenú na predvídateľných pravidlách interpretácie zákonnej medzery.“¹⁴ Ako možnosť sa teda javí i použitie článku 4 CSP a použitím analógie aplikovať pravidlá napríklad § 131 OBZ i na kontrolu rozhodnutí orgánov iných právnických osôb, ktoré nemajú osobitnú úpravu. Článok 4 CSP je ustanovenie, ktoré slúži na vyplňanie medzier v zákonoch tak, aby to bolo spravodlivé ak to sudca považuje za potrebné, teda by bolo aj teoretické použitie čl. 4 CSP namieste.

Otázkou ale stále ostáva, či napríklad na kontrolu rozhodnutia správnej rady nadácie je nutné aplikovať § 39 OZ a domáhať sa absolútnej neplatnosti právneho úkonu dozornej rady, alebo je nutné domáhať sa neplatnosti napríklad podľa § 131 OBZ s použitím analógie článku 4 CSP. Na uvedené zatiaľ správna odpoveď zrejme neexistuje, avšak my sa prikláňame ku kombinácii uvedených situácií. Hoci je osobitná úprava kontroly rozhodnutí orgánov právnických osôb upravená pri viacerých právnických osobách, my považujeme za najideálnejšiu a najkomplexnejšiu práve úpravu § 131 OBZ. Podľa tejto úpravy by sa na základe analógie článku 4 CSP mali uplatniť pravidlá § 131 OBZ aj na prieskum rozhodnutí iných orgánov právnických osôb, pri ktorých absentuje osobitná právna úprava. To sa podľa nás týka okruhu legitimovaných osôb, lehôt na podanie žaloby či účinkov rozhodnutia.¹⁵ Podľa nášho názoru neobmedziť lehotu na domáhanie sa neplatnosti rozhodnutia najvyššieho orgánu by bolo neprimeraným zásahom do „života“ právnických osôb. Podobne aj okruh legitimovaných osôb či účinky rozhodnutia sa zdajú byť rozumnejšie práve v § 131 OBZ ako v OZ. To ale neznamená, že

môže súd na návrh legitimovanej osoby vysloviť, a to na základe § 131 a § 183 OBZ, ktoré vyhlasujú uvedené uznesenia za neplatné, ak sú v rozpore so spoločenskou zmluvou alebo stanovami. Medzi porušením zákona a napadnutým uznesením valného zhromaždenia musí byť vecná súvislosť.“

¹³ Napríklad uznesenie NS SR sp. zn. 3Obdo/2/2020 zo dňa 30. marca 2020.

¹⁴ ŠTEVČEK, M. In ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár, s. 38.

¹⁵ Hoci K. Csach aplikuje analógiu skôr len na účinky rozhodnutí *erga omnes*. Pozri CSACH, K. Rozhodnutia orgánov právnických osôb súkromného práva a ich súdny prieskum: mapa súčasného právneho stavu. In Súkromné právo, s. 64.

netreba aplikovať aj niektoré pravidlá OZ. Ako sme uviedli, rozhodnutie najvyššieho orgánu právnickej osoby považujeme za právny úkon, a teda musí spĺňať náležitosti právneho úkonu. Ak tieto náležitosti nespĺňa (napr. nie je dostatočne určitý alebo zrozumiteľný), jednoznačne trpí vadou, na základe ktorej by malo byť možné dané rozhodnutie preskúmať. V ani jednom prípade nejde o riešenie ideálne ani o riešenie priamo vyplývajúce zo zákona, avšak vzhľadom na nedostatky právnej úpravy považujeme ponúkané riešenie za najlepšie, ktoré je založené na racionálnych odôvodneniach.

3 KONTROLA ROZHODNUTÍ PODĽA PRIPRAVOVANEJ REKODIFIKÁCIE

Aj kvôli vyššie popísaným nedostatkom aktuálne účinnej právnej úpravy možnosti kontroly rozhodnutí orgánov právnických osôb sa v návrhu rekodifikovaného Občianskeho zákonníka (ďalej ako „návrh“) počíta s jednotnou úpravou kontroly rozhodnutí orgánov právnických osôb. § 96 a nasl. návrhu sú venované všeobecným nedostatkom rozhodnutí orgánov združenia.¹⁶ V prvom rade je nutné povedať, že sa explicitne zavádza možnosť tzv. vnútornej kontroly iným orgánom združenia podľa § 96 návrhu.¹⁷ Zo zákonnej dikcie je jasné, že ide iba o alternatívny (fakultatívny) spôsob kontroly rozhodnutí orgánov združenia, ktorý sa bude v združení aplikovať len v prípade, ak je tak ustanovené v stanovách. Keďže sme sa v rámci príspevku venovali len súdnej kontrole, internej kontrole nevenujeme ďalšiu pozornosť¹⁸ a ďalej sa zameriavame na súdnu kontrolu, konkrétne na neplatnosť¹⁹ a zrušiteľnosť²⁰ rozhodnutia podľa § 97 – 98 návrhu.

3.1 Neplatné rozhodnutia orgánov

§ 99 návrhu explicitne zavádza len možnosť podať žalobu o zrušenie rozhodnutia orgánu združenia (nie domáhanie sa neplatnosti). Navrhovaná úprava nekladie žiadnu požiadavku na dovolávanie sa neplatnosti predmetných rozhodnutí. Podľa § 97 návrhu ide teda o neplatnosť absolútnu, ktorá nastáva *ex lege*, a ktorá musí byť skúmaná v konaniach prejudiciálne *ex offio*. Neplatných rozhodnutí sa subjekty nemusia dovolávať na súde, čím však nie je dotknuté právo podať návrh na vyslovenie neplatnosti niektorého neplatného rozhodnutia. Prvým dôvodom neplatnosti rozhodnutí orgánov združenia je ich rozpor s dobrými mravmi. Všeobecne možno povedať, že rozpor s dobrými mravmi spôsobuje absolútnu neplatnosť právneho úkonu aj podľa § 39 OZ. Český Občiansky zákoník – zákon č. 89/2012 Sb. (ďalej ako „ČOZ“) je v tomto smere ešte prísnejší, keďže sankcionuje rozpor rozhodnutia s dobrými mravmi priamo jeho ničotnosťou. „*Dobré mravy predstavujú souhrn etických principů a zásad ve společnosti obecně uznávaných a zachovávaných (II. ÚS 635/09). Akt přičící se dobrým mravům v právním státě nepožívá ochrany. Nesoulad s dobrými mravy se posuzuje podle konkrétních okolností případu (II. ÚS 544/2000).*“²¹ Príkladom rozhodnutia v rozpore s dobrými mravmi by bolo napríklad rozhodnutie o uložení povinnosti zaplatiť extrémne

¹⁶ § 76 návrhu: „*Najmenej dve osoby môžu založiť na dosahovanie spoločného účelu združenie osôb ako právnickú osobu s členmi (ďalej len „združenie“).*“

¹⁷ § 96 návrhu: „(1) *V stanovách možno určiť, ktorý orgán združenia rozhoduje spory vyplývajúce z vnútorných pomerov združenia a preskúmava rozhodnutia jeho orgánov. Ak nie je spor rozhodnutý týmto orgánom do šiestich mesiacov, tak sa môže dotknutá osoba obrátiť na súd. (2) Stanovy určia spôsob obsadzovania členov orgánu na riešenie sporov tak, aby bola zabezpečená ich nestrannosť a nezáujatosť ako aj právo všetkých členov na prístup k tomuto orgánu a konaniu pred ním.*“

¹⁸ K internej kontrole pozri bližšie CUKEROVÁ, D. – MRÁZOVÁ, Ž. Interný a súdny prieskum rozhodnutí orgánov právnickej osoby podľa návrhu rekodifikácie občianskeho zákonníka. In *Súkromné právo*, s. 42.

¹⁹ § 97 návrhu: „(1) *Rozhodnutie orgánu združenia, ktoré sa prieči dobrým mravom, je neplatné. (2) Rozhodnutie orgánu združenia je neplatné aj vtedy, ak ním orgán prekročil svoju pôsobnosť. (3) Zrušiteľné rozhodnutie orgánu združenia (§ ...) je aj bez jeho zrušenia neplatné, ak si to vyžaduje účel zákona, ktorý bol prijatím alebo pri prijatí tohto rozhodnutia porušený.*“

²⁰ § 98 návrhu: „(1) *Rozhodnutie orgánu združenia, ktoré nie je preskúmateľné iným orgánom združenia, súd zruší, ak jeho prijatím alebo pri jeho prijatí došlo k porušeniu zákona, stanov alebo práva alebo povinnosti členov združenia. (2) Súd však rozhodnutie nezruší, ak porušenie podľa odseku 1 a) nemohlo mať vplyv na jeho prijatie alebo obsah, b) spočíva v rozpore so zmluvným záväzkom hlasovať alebo rozhodovať určitým spôsobom alebo c) nemalo závažné následky a ochrany hodný záujem si vyžaduje, aby súd rozhodnutie nezrušil.*“

²¹ BODEČKOVÁ, J. In LAVICKÝ, P. a kol. *Občiansky zákoník I. Obecná časť* (§ 1–654), s. 927.

vysokú pokutu za zanedbateľné porušenie svojej povinnosti alebo zvýhodňovanie niektorého člena združenia z rasových dôvodov.

Druhým dôvodom neplatnosti rozhodnutia orgánu združenia je, ak orgán takýmto rozhodnutím prekročil svoju pôsobnosť. V intenciách práva obchodných spoločností by to bola napríklad situácia, ak by fakultatívne zriadená dozorná rada spoločnosti s ručením obmedzeným schválila zmluvu o prevode obchodného podielu. Takúto kompetenciu má výhradne valné zhromaždenie, a ak by takýmto spôsobom dozorná rada prekročila svoju pôsobnosť, išlo by o neplatné rozhodnutie. Ako sme uviedli pri úprave rozporu s dobrými mravmi, i v tejto situácii je ČOZ striktnejší a prekročenie kompetencií spája s následkom ničotnosti. „*Nulita aktu je spôsobena nedostatkom kompetence spolkového orgánu k prijatí rozhodnutí, tj. bylo-li řešení věci zákonem nebo stanovami svěřeno v rozhodné době do působnosti jiného orgánu spolku. Například přezkoumá-li usnesení o vyloučení člena spolku namísto rozhodčí komise (příslušné k tomu podle zákona i stanov) statutární orgán, který sám předmětné rozhodnutí učinil, anebo vydá-li usnesení o uložení pokuty členu spolku místo stanovami určené disciplinární komise kontrolní spolkový orgán. Rozhodnutí orgánu spolku, který neměl působnost ho vydat, nemá právní účinky ani ve spolku, ani v poměru ke třetím osobám (NS 32 Cdo 500/2000).*“²² V tomto prípade je slovenská voľba inštitútu neplatnosti pred inštitútom ničotnosti relatívne prekvapivá, keďže väčšina právnych poriadkov spája nedostatok právomoci práve s ničotnosťou právneho úkonu. Tomuto nasvedčuje aj samotné odôvodnenie návrhu, podľa ktorého pri prekročení právomoci orgánu združenia „*by mohlo ísť aj o dôvod ničotnosti – orgán nemal pôsobnosť a tak tu nemohla byť ani vytvorená vôľa združenia. Dôvod pre zvolený prístup je ten, že prekročenie pôsobnosti konkrétneho orgánu bude často možné konštatovať až po zvážení platnosti vnútorných predpisov rozdeľujúcich pôsobnosť medzi orgánmi.*“²³ Aj samotné odôvodnenie však otvára priestor na debatu, keďže uvádza, že je na zváženie či by nebolo lepšie postaviť právnu úpravu prekročenia právomoci smerom k ničotnosti, teda, že takéto právne úkony by nemali právne účinky. My sa v tomto prípade prikláňame skôr k ničotnosti takéhoto rozhodnutia, pretože v našich očiach na takéto rozhodnutie nemožno nahliadať ani ako na rozhodnutie. Podobne by sme hovorili o neexistencii právneho úkonu ak by náhodná fyzická osoba „rozhodla“ o vyplatení zisku spoločnosti Meta – jednoducho nemá právomoc na takéto rozhodnutie, a preto by sa na tieto situácie nemalo nazeráť cez absolútnu neplatnosť. Rozumieme však aj argumentácii autorov pripravovaného NOZ, že aj pri prekročení právomoci sa zrejme bude musieť robiť prieskum platnosti vnútorných predpisov rozdeľujúcich pôsobnosť medzi jednotlivé orgány združenia.

Tretím dôvodom neplatnosti je situácia, kedy je rozhodnutie samo o sebe zrušiteľné podľa § 98 návrhu (pozri výklad ďalej), avšak neplatnosť nastáva aj bez rozhodnutia o jeho zrušení z dôvodu, že si to vyžaduje účel zákona, ktorý bol prijatím alebo pri prijatí tohto rozhodnutia porušený. Zväčša pôjde o situácie porušenia kogentných ustanovení zákona alebo vnútorných predpisov, ktoré nebudú zasahovať len do práv členov združenia či členov orgánov združenia. Vzhľadom na novo-tvoriacu sa právnu úpravu aj doktrínálne spracovanie je však dôležité poukázať na formuláciu „*ak si to vyžaduje účel zákona, ktorý bol prijatím alebo pri prijatí tohto rozhodnutia porušený.*“ Dopredu totiž možno očakávať, že práve cez takto explicitne formulované pravidlo účelu zákona sa budú subjekty v budúcnosti domáhať absolútnej neplatnosti rozhodnutí práve podľa § 97 ods. 3 návrhu.

3.2 Zrušiteľné rozhodnutia orgánov

Na rozdiel od úpravy neplatných rozhodnutí orgánov združení v § 97 je úprava § 98 o zrušiteľných rozhodnutiach orgánov združení koncipovaná inak. V prvom rade treba povedať, aj s ohľadom na textáciu § 97 ods. 3 návrhu, že neplatnosť rozhodnutí je prísnejší inštitút ako inštitút ich zrušiteľnosti. Zatiaľ čo neplatnosť rozhodnutia orgánu združenia je následok takej závažnej a najmä zjavnej vady, že neplatnosť nastáva *ex lege*, § 98 návrhu pracuje s na prvý pohľad menej jasnými situáciami, pri ktorých je potrebné preskúmať rozhodnutie orgánu združenia súdnou cestou a zistiť, či prijatím alebo pri jeho prijatí došlo k porušeniu zákona, stanov, práva alebo povinnosti člena združenia.

Na to, aby súd rozhodol o zrušení napádaného rozhodnutia orgánu združenia je z hmotnoprávneho hľadiska potrebné, aby takéto rozhodnutie nebolo preskúmateľné iným orgánom

²² BODEČKOVÁ, J. In LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná časť (§ 1–654), s. 926.

²³ Z odôvodnenia k § 97 návrhu.

združenia.²⁴ Táto požiadavka je vyjadrená v § 98 ods. 1 prvá veta návrhu. Návrh dáva v prvom rade možnosť upraviť si pomery v združení tak, že niektoré orgány budú mať právomoc posúdiť platnosť či neplatnosť jednotlivých rozhodnutí združenia. Na prvý pohľad relatívne nejasná textácia daného ustanovenia v sebe obsahuje jasný „odraz snahy o minimalizáciu zásahů veřejné (soudní) moci do vnitřních poměrů právnických osob, který má v poměrech spolků ústavní základ v garanci spolkové autonomie (čl. 20 LPS) (v rozhodovací praxi srov. NS 29 Cdo 5859/2016, NS 27 Cdo 1703/2019).“²⁵ Ak rozhodnutie orgánu združenia nie je preskúmateľné iným orgánom združenia, súd rozhodne o zrušení takéhoto rozhodnutia, ak jeho prijatím alebo pri jeho prijatí došlo k porušeniu zákona, stanov alebo práva alebo povinnosti členov združenia. Návrh teda ponúka tri kategórie, kedy súd rozhodne o zrušení rozhodnutia orgánu združenia. Prvou je porušenie zákona, druhou je porušenie stanov a treťou kategóriou je porušenie práva alebo povinnosti člena združenia. Všetky uvedené dôvody zrušenia rozhodnutia združenia sú si rovnocenné, žiadny nemá privilegované postavenie. Konkrétne môže ísť prípady väd pri zvolávaní zhromaždenia príslušného orgánu združenia, vady v procese prijímania rozhodnutia orgánu združenia (odmietnutá účasť člena na zhromaždení, chyby v počítaní...) a ďalšie. Súd však v zásade nemá právomoc posudzovať vhodnosť či výhodnosť napádaného rozhodnutia, nakoľko toto je vecou podnikateľského rozhodnutia.

Naplnenie hmotnoprávných požiadaviek ustanovených v § 98 ods. 1 návrhu neznamená aj automatické rozhodnutie o zrušení rozhodnutia orgánu združenia i napriek tomu, že dikcia odseku 1 znie „súd zruší,“ z ktorej sa zdá, že tak súd urobí bez možnosti úvahy. Návrh limituje predmetné ustanovenie v odseku 2, podľa ktorého súd nezruší napádané rozhodnutie ani za splnenia podmienok v odseku 1 za predpokladu, že porušenie: a) nemohlo mať vplyv na jeho prijatie alebo obsah; b) spočíva v rozpore so zmluvným záväzkom hlasovať alebo rozhodovať určitým spôsobom; alebo c) nemalo závažné následky a ochrany hodný záujem si vyžaduje, aby súd rozhodnutie nezrušil.

Vyššie uvedená limitácia svojím obsahom nadväzuje na úpravu § 96 návrhu, podľa ktorého možno určiť orgán združenia oprávnený preskúmať rozhodnutia orgánov združenia. V oboch prípadoch zákon dáva do úzadia súdny prieskum rozhodnutí orgánov združenia. „Smyslom týchto pravidiel je zachovať zvýšenou mieru právnej jistoty (srov. Ruban 2017 s. 309), v čemž se odráží pravidlo de minimis (srov. Brim 2013 s. 516), přesněji řečeno garantovat, že soud vysloví neplatnost napadeného orgánu spolku jen tehdy, dojde-li k závěru, že intenzita rozporu napadeného rozhodnutí orgánu spolku se zákonem nebo stanovami – při proporčním poměrování (...) – převyšuje jednak zájem na stabilitě vnitřních poměrů spolku (...) a jednak zájem na ochraně práv třetích osob nabytých v dobré víře...“²⁶

Nie každé porušenie zákona, stanov, práva alebo povinnosti člena združenia má takú intenzitu, aby súd rozhodol o zrušení takéhoto rozhodnutia. Uvedené sa javí úplne logické, nakoľko nie každé porušenie povinnosti ustanovenej zákonom či stanovami sa dá považovať za podstatné. Ak by sme pripustili výklad, že súd rozhodne o neplatnosti rozhodnutia orgánu združenia pri každom porušení zákona či stanov, narážali by sme na limity rozumného a spravodlivého výkladu zákona, v ktorom by sme hľadali právnú istotu len ťažko. Dôvody vady rozhodnutia orgánu združenia spolu s jeho následkami musia byť podrobené testu proporcionality, ktorý v slovenskom právnom poriadku nie je ničím výnimočným. Jednoducho povedané, následky vychádzajúce z porušenia právnej povinnosti pri rozhodnutí orgánu združenia nemôžu byť v hrubom nepomere k zásahu do práva osoby oprávnenej domáhať sa súdnej ochrany z dôvodu vadného rozhodnutia orgánu združenia. Proporcionality ako taká je dôvodom existencie limitov ustanovených v § 98 ods. 2 návrhu, avšak samotný test proporcionality je najviac hmatateľný pri dôvodoch uvedených v § 98 ods. 2 písm. c) návrhu.

Súd nerozhodne o zrušení rozhodnutia orgánu združenia, ak porušenie zákona, stanov, práva alebo povinnosti člena združenia nemohlo mať vplyv na jeho prijatie alebo obsah. Z uvedeného je jasné, že pre úspešné domáhanie sa zrušenia rozhodnutia orgánu združenia je nutné, aby porušenie malo svoju intenzitu (kvalitu). Člen združenia sa nebude môcť domáhať zrušenia rozhodnutia pre akékoľvek porušenie povinnosti. Ak zákon kladie požiadavku na označenie prevádzkarne a táto

²⁴ Pre úplnosť uvádzame, že podľa osobitných ustanovení o rozhodnutiach orgánov obchodných spoločností zverejnených v návrhu sa úprava interného prieskumu rozhodnutí orgánov združenia na obchodné spoločnosti nepoužije.

²⁵ RUBAN, R. In LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), s. 957.

²⁶ RUBAN, R. In LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), s. 972.

označená nie je, k porušeniu práva došlo, ale takéto porušenie nemá kvalitu a intenzitu aby súd rozhodol o zrušení rozhodnutia orgánu združenia. Takéto porušenie zákona by ani nemalo vplyv na prijatie rozhodnutia či obsah rozhodnutia. Preto, ak by aj žaloba teoreticky dôvodná bola a bola by podaná v lehote, súd by zrejme podľa § 98 ods. 2 písm. a) návrhu žalobu zamietol.

Ďalší dôvod nevyslovenia zrušenia rozhodnutia orgánu združenia pri porušení povinnosti spočíva v rozpore so zmluvným záväzkom hlasovať alebo rozhodovať určitým spôsobom. Zaujímavé je, že aj napriek podobnému konceptu návrhu a ČOZ, úprava v Českej republike neobsahuje dôvody nezrušenia podľa § 98 ods. 2 písm. a) a b) návrhu. Zmluvný záväzok hlasovať alebo rozhodovať určitým spôsobom vyplýva zo zmluvy *inter partes*, ktorú uzavreli niektorí členovia združenia. Z uvedeného dôvodu zákon vylučuje takéto prípady zo situácií, kedy by súd rozhodol o zrušení rozhodnutia. Je však dôležité dodať, že ak by niektorí členovia chceli takýmto zmluvnými záväzkami obmedzovať chod združenia, prípadne iným spôsobom obchádzať účel ustanovenia § 98 návrhu či účel iného zákonného ustanovenia, súd môže rozhodnúť o neplatnosti rozhodnutia orgánu združenia podľa § 97 ods. 3 návrhu, na ktorú má povinnosť prihliadať *ex officio*, ako sme uviedli vyššie.

Posledným prípadom nemožnosti súdu rozhodnúť o zrušení rozhodnutia orgánu združenia je keď porušenie nemalo závažné následky a ochrany hodný záujem si vyžaduje, aby súd rozhodnutie nezrušil. Obdobnú úpravu obsahuje aj § 260 ČOZ. Práve v tomto prípade možno najlepšie ilustrovať použitie testu proporcionality, nakoľko sa porovnáva závažnosť porušenia povinnosti a následky, ktoré z takéhoto konania nastali. *„Při provádění testu proporcionality by měla být úvaha soudu vedena tím, zda je vyslovení neplatnosti napadeného rozhodnutí orgánu spolku vhodným a potřebným řešením rozporu daného rozhodnutí se zákonem nebo stanovami. Jde tedy zejména o to, zda intenzita, s níž napadené rozhodnutí zasahuje do (subjektivních) práv spolku, jeho členů nebo třetích osob (nebude-li jeho neplatnost²⁷ vyslovena), převyšuje míru zásahu do vnitřních poměrů spolku, kterou vyvolá, jestliže neplatnost vyslovena bude (...), resp. míru zásahu do práv třetích osob nabytých v dobré víře (...). Při poměrování intenzity, s níž napadené rozhodnutí zasahuje do (subjektivních) práv spolku, jeho členů nebo třetích osob (nebude-li jeho neplatnost vyslovena), přitom nelze vycházet jen z toho, jak závažný právní následek má porušení zákona či stanov pro konkrétního navrhovatele. Podstatné je i posouzení, zda takové porušení obecně vyvolává následky (a jaké následky) uvnitř spolku či ve vztahu ke všem osobám, kterých se vnitřní poměry spolku dotýkají, i kdyby tyto osoby návrh na vyslovení neplatnosti daného rozhodnutí nepodaly.“²⁸* Súd si v konaní však vždy musí najprv vyriešiť otázku, či došlo k porušeniu zákona, resp. stanov. Až keď súd dôjde k záveru, že došlo k porušeniu zákona, stanov, práv alebo povinností člena združenia, až potom súd prichádza k testu proporcionality, a teda, či nie je naplnený jeden z dôvodov nemožnosti rozhodnúť o zrušení rozhodnutia orgánu združenia. Ak teda existuje záujem hodný ochrany a rozhodnutie nemalo závažné následky, súd rozhodnutie nezruší aj napriek naplneniu hmotnoprávných požiadaviek ustanovených v § 98 ods. 1 návrhu.

4 ZÁVER

V príspevku sme analyzovali možnosti (súdneho) prieskumu rozhodnutí obligatórných orgánov právnických osôb. Hoci aktuálne účinná právna úprava neobsahuje efektívny a jednoznačný nástroj kontroly rozhodnutí orgánov právnických osôb, na ktoré sa nevzťahuje špeciálna úprava, snažili sme sa čitateľom predostrieť možné riešenia. Vzhľadom na nami prezentovaný názor, že rozhodnutie najvyššieho orgánu právnickej osoby je potrebné považovať za právny úkon, jednou z dvoch ponúkaných možností je prieskum rozhodnutia podľa všeobecnej úpravy neplatnosti právnych úkonov (§ 39 OZ) žalobou podľa § 137 písm. c) CSP. Avšak, táto možnosť je problematická najmä kvôli časovej neobmedzenosti či účinkov rozhodnutia. Druhou možnosťou je podľa nás využitie inštitútu analógie podľa článku 4 CSP a vzhľadom na absenciu špeciálnej právnej úpravy analogicky aplikovať práve niektorú špeciálnu úpravu, napríklad § 131 OBZ. Podobne sme poukázali na rozdiely medzi aktuálne účinnou právnou úpravou a pripravovanou rekodifikáciou občianskeho práva, kde sme bližšie priblížili inštitútu neplatnosti a zrušiteľnosti rozhodnutí orgánov združenia.²⁹

²⁷ V našom prípade zrušenie rozhodnutia orgánu združenia.

²⁸ RUBAN, R. In LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), s. 973.

²⁹ Tento text bol spracovaný v rámci projektu podporeného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-18-0337.

Použitá literatúra:

CSACH, K.: Rozhodnutia orgánov právnických osôb súkromného práva a ich súdny prieskum: mapa súčasného právneho stavu. In: Súkromné právo. 2022, č. 2, s. 58-65. ISSN 1339-8652.

CUKEROVÁ, D. – MRÁZOVÁ, Ž.: Interný a súdny prieskum rozhodnutí orgánov právnickej osoby podľa návrhu rekodifikácie občianskeho zákonníka. In: Súkromné právo. 2022, č. 2, s. 41-52. ISSN 1339-8652.

LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná časť (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. 2296 s. ISBN 978-80-7400-852-8.

OVEČKOVÁ, O. – CSACH, K. – ŽITŇANSKÁ, L.: Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. 428 s. ISBN 978-80-571-0291-5.

PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2016. 1696 s. ISBN 978-80-8960-346-6 .

PATAKYOVÁ, M. – ĎURICA, M. – HUSÁR, J. a kol.: Aplikované právo obchodných spoločností a družstva – ťažiskové inštitúty. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021. 864 s. ISBN 978-80-571-0363-9.

OVEČKOVÁ, O. a kol.: Obchodný zákonník. Veľký komentár I. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2022. 3704 s. ISBN 978-80-571-0436-0.

ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol.: Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016. 1544 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

Kontaktné údaje:

JUDr. Juraj Valentovič

juraj.valentovic@gmail.com

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Kollárova 10

918 43 Trnava

Slovenská republika

BUDÚCNOSŤ ROZHODOVANIA ORGÁNOV OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ – AKO SPRÁVNE POŇAŤ ELEKTRONIZÁCIU A DIŠTANČNOSŤ?

Filip Petrek

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Fundamental part of the company law was adopted at a time when communication and decision-making were mainly realized a face-to-face form. In recent years, however, the digital transformation has picked up the speed, to which law reacts retroactively and often with a disproportionate amount of time. Recent global events linked to the COVID-19 pandemic increased the demand of entrepreneurs for appropriate solutions practically all over the world, in order to enable them to manage companies also electronically to the greatest extent possible. Reactions from national legislators came as well (in Slovakia, especially in the form of Act No. 62/2020 Coll.). The recast of company law represents an ideal moment in time for a broader reflection on the future of this issue. Although the realization of the rights of shareholders and members of companies' bodies remotely is a seemingly non-conflicting issue, several contentious topics undoubtedly arise when it comes to introduction of particular solutions, which we take a look at - e. g. the extent to which the new elements shall be mandatory or voluntary, whether the scope for dishonest or fraudulent actions does not increase etc.

Abstrakt: Zásadná časť právnych noriem v práve obchodných spoločností bola prijímaná v dobe, kedy sa s komunikáciou a prijímaním rozhodnutí kalkulovalo v prezenčnej forme. Digitálna transformácia však v ostatných rokoch postupne nabrala rýchlosť, na ktorú aj právo reaguje až spätne a často s neprimeraným časovým odstupom. Recentné globálne udalosti, späté s pandemiou COVID-19 prakticky na celom svete zvýšili dopyt podnikateľov po zodpovedajúcich riešeniach, ktoré im umožnia riadiť obchodné spoločnosti v čo najväčšej možnej miere aj elektronicky a dištančne. Súvisiaca reakcia prišla aj od národných zákonodarcov (v podmienkach Slovenska najmä v podobe zákona č. 62/2020 Z. z.). Rekodifikácia práva obchodných spoločností predstavuje ideálny časový moment na koncepčné zamyslenie sa nad budúcnosťou regulácie tejto problematiky. Hoci je podpora a rozvíjanie možností realizácie práv spoločníkov a členov orgánov na diaľku zdanlivo nekonfliktnou otázkou, pri konkrétnych zavádzaných riešeniach nepochybne budú vyvstávať viaceré polemické otázky, nad ktorými sa zamýšľame – do akej miery majú byť nové prvky povinné alebo dobrovoľné, či sa nezvyšuje priestor na nepoctivé či podvodné konanie a pod.

Key words: company, decision-making, remoteness, electronization, general meeting, shareholder.

Kľúčové slová: obchodná spoločnosť, rozhodovanie, dištančnosť, elektronizácia, valné zhromaždenie, spoločník.

1 ÚVOD

V Slovenskej republike dlhodobo prebieha proces rekodifikácie súkromného práva. Bez ambície bližšie rekapitulovať jeho dlhoročný priebeh¹ alebo projektovať jeho budúcnosť si dovoľíme sa na tomto mieste odvolať na legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností,

¹ Ako je všeobecne známe, na rekodifikácii súkromného práva už od 90. rokov 20. storočia pracovali viaceré rekodifikačné komisie, ktoré na svoju prácu postupne viac alebo menej nadviazali: okrem „súčasného projektu“ možno chronologicky spomenúť komisie pracujúce pod vedením profesora Karola Planka, profesora Petra Vojčíka, profesora Jána Lazara, profesora Antona Dulaka a profesora Mareka Števéčka.

publikovaný v roku 2021 a toho istého roku aj schválený vládou Slovenskej republiky.² Ten počíta s prijatím nového zákona o obchodných spoločnostiach a družstve. Ako naznačuje samotný legislatívny materiál, v oblasti korporáčného práva sa pri príprave novej legislatívy vychádza z existencie niekoľkých základných hybných momentov, resp. určitých leitmotívov, ktoré by mali „prežarovať“ pripravovanú právnu úpravu a byť v nej zohľadnené:

- (1) Legislatívne reformy vybraných štátov kontinentálnej Európy ako inšpiratívny zdroj a súperenie v regulačnej súťaži;
- (2) Europeizácia práva obchodných spoločností; a
- (3) Digitalizácia a elektronizácia procesov v práve obchodných spoločností.³

Práve tretia spomínaná oblasť výrazne determinuje a súvisí okrem iného aj s právnou úpravou, nad vybranými čiastkovými aspektmi ktorej sa v našom príspevku ďalej zamýšľame. Rekodifikácia práva obchodných spoločností totiž predstavuje ideálny časový moment na koncepčné úvahy nad budúcnosťou regulácie tejto problematiky.

Skúsenosť s celosvetovou pandémiou COVID-19 v ostatných rokoch (2020 – 2022) zasiahla prakticky všetky oblasti spoločenského života a aj oblasti práva, ktoré ich regulujú; korporáčné právo a vnútorný život obchodných spoločností nie je v tomto smere výnimkou. Oblasť digitalizácie a elektronizácie procesov v práve obchodných spoločností je široká, čo rozoznáva aj samotný predkladateľ legislatívneho zámeru, keď pomenúva viaceré čiastkové oblasti, ktoré má v pláne v rekodifikovanom kódexe reflektovať. Jednou z nich je aj výkon práv spoločníkov na diaľku, ktorému sa bližšie budeme ďalej venovať.⁴

2 VÝCHODISKÁ

Na tomto mieste si najskôr dovoľíme načrtnúť niekoľko poznámok, resp. východísk, ktoré podľa nášho názoru s témou elektronizácie a digitalizácie korporáčného práva bytostne súvisia a mali by byť zvažované a brané do úvahy aj pri prijímaní novej právnej úpravy rozhodovacích procesov v rámci obchodných spoločností.

V prvom rade, bez ohľadu na recentné udalosti v podobe pandémie COVID-19 a súvisiacich reakcií zákonodarcov na ňu, môžeme už niekoľko dekád pozorovať postupnú kolonizáciu širokého spoločenského priestoru digitálnymi technológiami. Uvedený vývoj čoraz viac akceleruje, pričom tempo týchto zmien sa v dôsledku (potrebnej) normotvornej reakcie na pandémiu iba zvýšilo. Dalo by sa hovoriť o celkovom zrýchlení „tepu doby“, kedy badáme zvýšený dopyt po mechanizmoch umožňujúcich rýchle konanie a pružné prijímanie rozhodnutí. Tento všeobecný úsudok vieme primerane aplikovať aj na život obchodných spoločností.

S uvedeným sú však spojené viaceré otázky. V istom slova zmysle totiž možno uvažovať o vytváraní istej digitálnej priepasti, ktorá sa môže vytvárať medzi rôznymi skupinami obyvateľstva (a aj podnikateľov): deliaca čiara medzi nimi sa zrejme láme na viacerých faktoroch, avšak nezanedbateľnými aspektmi nepochybne sú vek (rozdiely medzi jednotlivými generáciami pri využívaní technológiami), ako aj socioekonomické postavenie (ktoré determinuje prístupnosť k technológiám). Preto považujeme za legitímne, resp. žiaduce sa aj pri prijímaní konkrétnych riešení v oblasti práva obchodných spoločností dôkladne zamýšľať nad tým, **čo všetko má byť z hľadiska využitia elektronických prostriedkov a dištančných mechanizmov povinné a čo dobrovoľné**, resp. predstavujúce fakultatívnu alternatívu k prezenčným mechanizmom, resp. listinným dokumentom. Nevieme sa totiž ubrániť dojmu, že v debatách často zaznieva iba nekritické

² Materiál je dostupný na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti SR: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Legislativny-zamer-ZoOSaS_2021.pdf.

³ Pozri legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností (2021), s. 8 – 12.

⁴ Pozri tamtiež. Ako uvádzajú predkladatelia, „*väčšina dokumentov dnešného sveta už necirkuluje v listinnej podobe, ale na informačných komunikačných prostriedkoch. Zároveň rastie význam online stretnutí či zasadnutí orgánov. Tomu by nemal brániť ani právny poriadok svojou rigidnosťou, keď pripúšťa účasť a hlasovanie na valnom zhromaždení prostredníctvom elektronických prostriedkov len v rámci úpravy verejnej akciovej spoločnosti (§ 190d). Vývoj informačných prostriedkov je veľmi rýchly, preto právna úprava by mala stanovovať kritériá, za splnenia ktorých je možné využiť akýkoľvek informačný prostriedok komunikácie na prijímanie rozhodnutí v obchodnej spoločnosti*“. Zároveň si za cieľ kladú „*zvýšiť a zjednodušiť zapojenie spoločníkov do správy a riadenia vrátane digitalizácie rozhodovacích procesov*“ (s. 11).

vyzdvihovanie pozitív, ktoré sú s predmetnými inovatívnymi mechanizmami späté. Tie ani náznakom nespochybňujeme, žiada sa nám však dodať, že rozumné a spravodlivé korporáčne právo musí aj v súčasnosti myslieť aj na ľudí a podnikateľov, ktorým rôzne bariéry sťažujú prístup k príslušným digitálnym a elektronickým riešeniam, aplikovaným v právnom živote obchodných spoločností (čo podľa nás nemusí akokoľvek ohrozovať jeho modernosť).

Osobitnou skúsenosťou, poznatky z ktorej by smerom *pro futuro* mali byť zohľadnené je samozrejme paralyzácia podnikateľského života, ktorá nastala v rokoch 2020–2022 v dôsledku pandémie COVID-19. V určitých konkrétnych časových momentoch a obdobiach sme boli svedkami zavedenia rozsiahlych obmedzení pohybu, ktoré mali za následok sťaženie výkonu práv a povinností v obchodných spoločnostiach. Orgány obchodných spoločností sa nemohli tak flexibilne prezenčne stretávať, uskutočňovať zasadnutia a prijímať rozhodnutia. V rozdielnych jurisdikciách boli prijímané rôznorodé riešenia na zmiernenie dopadov tejto situácie, regulačné prístupy a riešenia však ťažiskovo spočívali predovšetkým v určitom uvoľňovaní povinností (napr. predĺženie rôznych hmotnoprávných a procesnoprávných lehôt), ale aj najmä v zavádzaní rôznych alternatívnych mechanizmov, akými boli pravidlá pre dištančné a hybridné zasadnutia orgánov, rozšírenie *per rollam* rozhodovania a pod. V podmienkach Slovenskej republiky bol takýmto riešením najmä zákon č. 62/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 a v justícii a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Podľa § 5 ods. 1 predmetného zákona (v prijatom znení), *„Kolektívne orgány právnických osôb založených podľa predpisov občianskeho práva alebo obchodného práva môžu v čase mimoriadnej situácie alebo núdzového stavu používať korešpondenčné hlasovanie alebo umožniť účasť ich členov na zasadnutí takéhoto orgánu prostredníctvom elektronických prostriedkov, aj keď to nevyplýva z ich vnútorných predpisov alebo stanov. Ustanovenia § 190a až §190d Obchodného zákonníka sa použijú primerane“*.

Zároveň podľa jeho § 5 ods. 2, *„Ak podmienky rozhodovania podľa odseku 1 nevyplývajú zo zákona, vnútorných predpisov alebo stanov, určí ich v prípade, ak ide o najvyšší orgán právnickej osoby, štatutárny orgán konajúci s náležitou starostlivosťou, a v prípade iného orgánu ich určí tento orgán. Tieto podmienky musia byť členom orgánu oznámené v dostatočnom predstihu pred rozhodovaním“*.

Slovenský zákonodarca sa teda rozhodol umožniť orgánom právnických osôb (a aj obchodných spoločností) za trvania určitých špecifických právnych stavov (mimoriadna situácia a núdzový stav) realizovať korešpondenčné hlasovanie a zúčastňovať sa zasadnutí elektronickými prostriedkami (napr. videokonferencia), a to aj bez toho, aby to bolo predmetom regulácie vo vnútornom korporáčnom dokumente. Za základ, ktorý mal byť primerane aplikovaný, bola pritom využitá úprava v rámci § 190a až §190d Obchodného zákonníka, vzťahujúcich sa na verejnú akciovú spoločnosť. Ako však priblížime v texte ďalej, ide o vskutku rigidnú úpravu, ktorá zohľadňuje špecifickú povahu verejnej akciovej spoločnosti a naopak, pre uzavreté obchodné spoločnosti sa javí byť neprimerane prísna. Z tohto dôvodu aj neskôr referencia na primeranú aplikáciu týchto pravidiel z predmetného zákona vypadla.

V neposlednom rade, pri koncipovaní pravidiel výkonu práv spoločníkov je potrebné brať ohľad na existujúcu štruktúru obchodných spoločností v rámci Slovenskej republiky – t. j. veľmi limitovaný výskyt verejných akciových spoločností, ako aj rozptýlených akcionárskych štruktúr a naopak

zásadnú dominanciu tzv. jedno-osobových spoločností (predovšetkým spoločností s ručením obmedzeným).

3 STAV DE LEGE LATA A ÚVAHY SMEROM DO BUDÚCNOSTI

3.1 Aktuálny stav

Pohľad na súčasný stav možností vzdialeného výkonu práv spoločníkov na valných zhromaždeniach je v zmysle platného práva a aktuálneho znenia Obchodného zákonníka nasledovný:

- v prípade spoločnosti s ručením obmedzeným pracuje ustanovenie § 126 Obchodného zákonníka výlučne s možnosťou prezenčnej účasti na valnom zhromaždení;
- rovnako je tomu tak v prípade súkromnej akciovej spoločnosti (viď § 184 Obchodného zákonníka);
- v prípade verejnej akciovej spoločnosti je možnosť korešpondenčného hlasovania a účasti na zasadnutí elektronickými prostriedkami predmetom regulácie v rámci §§ 190a až 190d Obchodného zákonníka (ktoré aj zákonodarca podporne využil pri zavedení dočasného opatrenia v rámci zákona č. 62/2020 Z. z., reagujúc na situáciu späť s koronavírusom). Tieto pravidlá sú pomerne prísne a rigidné, zohľadňujú základné charakteristiky verejnej akciovej spoločnosti. Korešpondenčné hlasovanie sa vykonáva prostredníctvom hlasovacieho lístka, na ktorom musí byť úradne osvedčený podpis. Pokiaľ ide o účasť akcionára na valnom zhromaždení elektronicky, teda v reálnom čase, prípadný výkon hlasovacieho práva akcionára musí byť podpísaný kvalifikovaným elektronickým podpisom, ktorého kvalifikovaný certifikát musí spĺňať podmienky, ktoré sa vyžadujú v styku s orgánmi verejnej moci, a opatrený kvalifikovanou elektronickou časovou pečiatkou.⁵
- Pokiaľ ide o možnosť *per rollam* hlasovania, to sa pripúšťa iba v rámci spoločnosti s ručením obmedzeným (§ 130 Obchodného zákonníka) a v rámci vyššie spomínanej regulácie verejnej akciovej spoločnosti.

Samozrejme, musíme aspoň tiež pripomenúť dlhodobu známy problém, spočívajúci vo veľmi stručnom rozsahu práva právnických osôb v rámci všeobecného súkromného práva. Všeobecná právna úprava právnických osôb v rámci Občianskeho zákonníka je veľmi strohá a nemyslí na celú radu právnych otázok, ktoré sú s právnym životom právnických osôb spojené. Právna úprava obchodných spoločností (ako osobitného druhu právnických osôb) je v súčasnosti v mnohých otázkach prepracovanejšie regulovaná a výnimkou nie je ani analyzovaná otázka.

3.2 Ako do budúcnosti?

Bez ohľadu na to, či bude alebo nebude podnikateľská sféra v ďalšom období konfrontovaná s porovnateľnou situáciou, ako v rokoch 2020–2022 (pokiaľ ide o obmedzenia pohybu, resp. rôznorodé ďalšie súvisiace regulátorne reštrikcie), domnievame sa, že sa jednoznačne zachová dopyt po realizácii dištančných zasadnutí. Skúsenosť z predmetného obdobia nepochybne ukázala, že tento spôsob realizácie zasadnutí môže byť v konkrétnych situáciách často efektívnejší z hľadiska rýchlosti, nákladov atď. Je teda podľa nás zrejmé a očividné, že určitá rozumná úprava možnosti ich konania by do budúcnosti mala byť zachovaná – a to v čo najširšej možnej miere. V tomto kontexte sa otvára viacero základných otázok:

(a) kde by mala byť príslušná právna úprava obsiahnutá?

Je otázne, či existujú dostatočné odlišnosti pri obchodných spoločnostiach v porovnaní s inými druhmi právnických osôb, ktoré by odôvodňovali osobitnú úpravu v budúcom zákone o obchodných

⁵ Na túto tému pozri tiež: PINTÉROVÁ, D. Valné zhromaždenie v čase COVID-19 a úvahy de lege ferenda. Comenius blog, 22.12.2020. Dostupné na: <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/12/22/valne-zhromazdenie-v-case-covid-19-a-uvahy-de-lege-ferenda/>.

spoločnostiach. Ak by sme si na túto otázku odpovedali negatívne, bolo by logické, aby predmetná úprava bola obsiahnutá v novom Občianskom zákonníku.

Samotný legislatívny zámer v tomto ohľade konštatuje, že predmetom úpravy v rámci očakávaného zákona o obchodných spoločnostiach by mali byť aj „*právna úprava vzťahujúca sa na orgány spoločnosti všeobecne upraví pravidlá rozhodovania kolektívnych orgánov spoločnosti, vrátane rozhodovania per rollam a dištančného rozhodovania (rozhodovanie v rámci obchodného vedenia), konanie v mene obchodnej spoločnosti, spôsob konania kolektívneho orgánu, rozvinie pravidiel neplatnosti a ničotnosti uznesení valného zhromaždenia vrátane procesných pravidiel ich uplatňovania, ktoré budú lex specialis k všeobecnej právnej úprave v novom Občianskom zákonníku.*“⁶

Z uvedenej pasáže by bolo možné vyvodiť, že predmetom *lex specialis* regulácie v zákone o obchodných spoločnostiach by mali byť predovšetkým špecifické pravidlá obchodného vedenia, t. j. vedenia obchodnej spoločnosti zo strany štatutárnych orgánov. Pokiaľ však ide o výkon práv spoločníkov na valnom zhromaždení, skôr sa prikláňame k názoru, že nenachádzame určité špecifické odlišnosti, ktoré by mali rezultovať v to, že by existovala osobitná úprava v novom zákone o obchodných spoločnostiach a družstve, ktorá by modifikovala všeobecný režim zasadnutia najvyššieho kolektívneho orgánu právnickej osoby oproti Občianskemu zákonníku. Aj iné právnické osoby, predovšetkým združenia osôb, majú porovnateľný druh orgánu, pričom jeho podstatou je prijímanie rozhodnutí na podklade výkonu hlasovacích práv. Gro a podstata týchto procesov je teda veľmi podobná pri širokom spektre právnických osôb, čo nás vedie skôr k záveru, že čo najväčšia časť príslušných noriem by mala byť obsiahnutá v novom Občianskom zákonníku.

(b) na akých aspektoch realizácie práv spoločníkov kogentne trvať a aký ponechať v mantineloch internej korporáčnej úpravy?

V prípade zvažovania, čo by malo byť určitým minimálnym štandardom, ktorý bude korporáčne právo pri dištančnom zasadnutí valného zhromaždenia vyžadovať – bez ohľadu na konkrétne technické prostriedky, ktoré budú v takejto situácii využité, identifikujeme predovšetkým nasledovné:

- dostatočné overenie totožnosti spoločníka, resp. jeho splnomocnenca;
- také technické podmienky, ktoré zabezpečujú a umožňujú, že sa všetky zúčastnené osoby pri komunikácii navzájom majú možnosť počuť, resp. vyjadrovať sa;
- také technické podmienky, ktoré umožnia hlasovanie v reálnom čase;
- pri prijímaní určitých závažnejších rozhodnutí môže byť na mieste vyžadovať určitú formalizáciu výstupu.

Spektrum technologických platforiem, ktoré si možno pre účely využitia práv spoločníka je v dnešnej dobe vskutku široké. Možno si predstaviť videokonferencie, e-maily, chatové aplikácie či ďalšie osobitné programy. Ak však raz hovoríme o *dištančnom konaní zasadnutia valného zhromaždenia*, zdá sa nám potrebné, aby išlo o rokovanie a prijímanie rozhodnutí v reálnom čase, za využitia rečovej komunikácie (z toho aj vychádza náš pohľad na vyššie špecifikované vnímané minimálne požiadavky). Textová komunikácia má skôr spoločné prienikové plochy s korešpondenčným alebo *per rollam* hlasovaním.⁷

Otázkou samozrejme zostáva, do akej miery s dištančným zasadnutím orgánov stúpa riziko zneužitia týchto mechanizmov tretími osobami. Zatiaľ čo pri prezenčnom zasadnutí je prirodzene prítomná vyššia miera kontroly (aj z hľadiska prezentácie spoločníkov a pod.), v online priestore je potrebné sa týmto rizikom smerom do budúcnosti bližšie zaoberať. Nepochybne existujú príslušné

⁶ Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností (2021), s. 16 – 17.

⁷ V tomto smere pozri tiež odôvodnenie § 14 Návrhu (tak, ako je definovaný ďalej): „*Rozlišuje sa medzi rozhodovaním na zasadnutí orgánu a mimo jeho zasadnutia. Zasadnutím orgánu sa rozumie súčasná prítomnosť zúčastnených osôb na rozhodovaní. Je možná diskusia o návrhoch uznesení, resp. vzájomná interakcia zúčastnených. Mimo zasadnutia sa rozhoduje postupne, každý zúčastnený sa vyjadruje jednotlivo, adresuje svoje hlasovanie samotnej právnickej osobe. Všeobecne sa neustanovuje podmienka písomného rozhodovania, a to ani pri prijímaní uznesení mimo zasadnutia*“.

riešenia, ktoré vedú zabezpečiť, aby sa na zasadnutie orgánu (valného zhromaždenia) dostali práve a iba tie osoby, ktoré na ňom majú právo sa zúčastniť - hovoríme napr. o zabezpečení v podobe prístupových kódov, osobitných kont a podobne. Príde nám však rozumné, aby bola úroveň vyžadovaných pravidiel v tomto smere ponechaná na interné korporáčnne dokumenty a aby zákonodarca príliš „nezväzoval“ podnikateľom ruky. V konečnom dôsledku, dovolíme si tvrdiť, že veľká časť obchodných spoločností na Slovensku má tak či tak spoločnícku štruktúru pozostávajúcu z osôb, ktoré sa poznajú a preto rozmer tohto problému nebude širokospektrálny. Napriek tomu je však potrebné sa nad ním bližšie zamýšľať.

Do hry v tomto smere nepochybne vstupuje aj právo ochrany osobných údajov, ktoré ustanovuje rôzne povinné požiadavky na obchodné spoločnosti ako spracovateľov.

Javí sa nám, že môže byť užitočné v korporáčnom dokumente regulovať aj celý rad ďalších otázok, ktorých bližšia špecifikácia môže byť nápomocná. Hovoríme napr. o spôsobe zvolávania dištančného zasadnutia (pozvánky), vedenia zasadnutia, hlasovania, spisovania zápisníc a ich rozosielanie (za zohľadnenia konkrétnych technológií), bližšie pravidlá reagujúce na možné zlyhanie technológie (napr. spoločníkovi v konkrétnom čase vypadne internetové pripojenie a pod.).

(c) dobrovoľnosť

Je podľa nášho názoru jednoznačné, že zasadnutie valného zhromaždenia dištančnou či hybridnou formou by malo byť **možnosťou, nie povinnosťou**. Diskusiu si vieme predstaviť o tom, ako by táto možnosť mala byť regulovaná v rámci dispozitívnych noriem korporáčného, resp. súkromného práva.

Inšpiráciou môže byť pohľad na českú právnu úpravu. V zmysle § 158 ods. 2 českého Občianskeho zákonníka, „Zakladateľské právni jednání může připustit rozhodování orgánu i mimo zasedání v písemné formě nebo s využitím technických prostředků“. Vychádza sa teda z pravidla, že ak má právnická osoba záujem o možnosť takéhoto zasadania, musí tak byť explicitne konštatované v zakladateľskom (korporáčnom dokumente). Do úvahy však prichádza aj opačný prístup, ktorý by už implicitne takýto postup povoľoval (a zakladateľský dokument by mohol naopak takýto variant zakázať).

3.3 Rekodifikačný návrh

V nadväznosti na vyššie formulované poznámky si dovoľujeme pokračovať s prezentovaním príslušného návrhu⁸, ktorý rekodifikačná komisia v tomto ohľade vznáša (ďalej len „**Návrh**“). Ustanovenie § 14 Návrhu znie:

„(1) *Orgán právnickej osoby tvorený viacerými osobami (kolektívny orgán) rozhoduje uznesením.*

[...]

(3) *Kolektívny orgán môže prijímať uznesenia aj mimo svojho zasadnutia.*

[...]

(5) *Kolektívny orgán môže prijať rokovací poriadok alebo iný vnútorný predpis, ktorým upraví postup pri prijímaní uznesení a činnosť kolektívneho orgánu“.*

Aj príslušné odôvodnenie akcentuje, že Návrh smeruje k aprobácii dištančných a hybridných zasadnutí kolektívnych orgánov právnických osôb. Dovoľme si zacitovať: „nemusi íst o fyzickú prítomnosť na zasadnutí, ale možná je aj účasť prostriedkami diaľkovej komunikácie. Formy účasti môžu byť rôzne – čas zúčastnených sa môže zúčastniť osobne, iná časť dištančne“. Ďalej sa konštatuje, že „zavádza sa tiež možnosť, aby každý orgán sám prijal svojim vnútorným predpisom pravidlá, ktoré budú spravovať procesy pri jeho rozhodovaní. Ustanovenie odseku 5 je formulované výslovne, s cieľom zvýrazniť, že takéto pravidlá môže prijať samotný orgán a nemusia byť súčasťou zakladateľského úkonu alebo stanov. Tieto pravidlá môže prijímať orgán len v rámci možností a limitov, ktoré mu kladie zákon, zakladateľský úkon alebo stanovy“.

Môžeme teda hovoriť o pomerne vysokej úrovni flexibility, keď sa predpokladá možnosť autoregulácie zo strany jednotlivých kolektívnych orgánov. Limity však môže zakotviť ako zákon, tak aj interná korporáčná úprava.

⁸ Návrh je dostupný na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti SR: <https://www.justice.gov.sk/aktualne-temy/rekodifikacia-sukromneho-prava/>.

4 ZÁVER

Naším zámerom bolo pertraktovať niekoľko parciálnych podnetov k téme elektronického výkonu práv spoločníkov a realizácie zasadnutí valných zhromaždení, v kontexte prebiehajúcej rekodifikácie súkromného a korporáčného práva a prispieť tak do prebiehajúcej diskusie. V skratke si dovoľíme zosumarizovať naše základné tézy nasledovne:

- je na mieste umožniť flexibilnejší výkon práv spoločníkov dištančne/hybridne v porovnaní s dneškom (za zachovania určitých základných kogentných minimálnych požiadaviek);
- je na mieste tieto spôsoby vnímať ako fakultatívnu alternatívu a nijako neobmedzovať možnosť prezenčných zasadnutí;
- režim podľa § 190a – 190d Obchodného zákonníka, dizajnovaný pre verejné akciové spoločnosti je príliš rigidný a prísny na to, aby bol braný smerom do budúcnosti za všeobecný základ v tomto smere (tak, ako to spravil zákonodarca počas pandémie v rámci zákona č. 62/2020 Z. z.);
- koncepcne patrí regulácia týchto otázok skôr do nového Občianskeho zákonníka, keďže tieto vyvstávajú pri rôznych druhoch právnických osôb, nielen obchodných spoločnostiach;
- možnosť prijímania rozhodnutí *per rollam* by mohla byť zavedená aj vo vzťahu k akciovým spoločnostiam (nielen vo vzťahu k s. r. o., ako je tomu dnes v rámci § 130 Obchodného zákonníka).

Použitá literatúra:

PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 614 – 615, 625 – 627 a 839 – 846. ISBN: 9788082320186.

PINTÉROVÁ, D. Valné zhromaždenie v čase COVID-19 a úvahy de lege ferenda. Comenius blog, 22.12.2020. Dostupné na: <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/12/22/valne-zhromazdenie-v-case-covid-19-a-uvahy-de-lege-ferenda/>.

Kontaktné údaje:

Mgr. Filip Petrek, PhD.

filip.petrek@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

FAKTICKÝ ČLEN ORGÁNU OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI – ZDROJE INŠPIRÁCIE A OČAKÁVANÉ RIEŠENIA V RÁMCI REKODIFIKÁCIE

Dominika Pintérová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: A *de facto* member of a company's body is a person in the background who *de facto* performs the function of a member of the body, although he is not formally established or appointed to this function. The current commercial legislation regulates this issue in § 66 par. 7 of the Commercial Code. The working drafts of the new Civil Code submitted for public and professional discussion regarding the general regulation of legal entities contain § 30 entitled *De facto body*, which reads, "A person who performs activities as if he were a member of the body has the same duties and responsibilities as a member of the body." The key goal of our paper will be to look for sources of inspiration and expected solutions within the scope of the issue in question within the framework of the recodification of *de lege ferenda*, with regard to corporate theory and practice.

Key words: member of the body of a company, *de facto* member of the body of a company, recodification

Abstrakt: Faktický člen orgánu spoločnosti je osoba v pozadí, ktorá *de facto* vykonáva funkciu člena orgánu, hoci formálne do tejto funkcie nie je ustanovená ani menovaná. Súčasná obchodnoprávna úprava túto problematiku upravuje v § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka. Pracovné návrhy paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladané na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb obsahujú § 30 s názvom *Faktický orgán*, znejúci „*Rovnaké povinnosti a zodpovednosť ako člen orgánu má aj osoba, ktorá vykonáva činnosti, akoby bola členom orgánu.*“ Kľúčovým cieľom nášho príspevku bude vzhľadom na korporačnú teóriu a prax hľadať zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci predmetnej problematiky v rámci rekodifikácie *de lege ferenda*.

Kľúčové slová: člen orgánu spoločnosti, faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti, rekodifikácia

1 ÚVOD/TENDENCIE VEDÚCE K PRIJATIU KONCEPCIE FAKTICKÉHO ČLENA ORGÁNU

Problematika týkajúca sa faktických štatutárnych orgánov je zahraničným právnym poriadkom dlhodobo známa, pričom na ňu odpovedá najmä judikatúra, avšak postupne je možné nájsť nárast legislatívneho uchopenia tejto problematiky. Do právneho poriadku Slovenskej republiky bol inštitút faktického (*de facto*) člena orgánu zavedený novelou č. 264/2017 Z. z.. Predmetná novela okrem obchodnoprávnej úpravy predmetnej problematiky zaviedla aj trestný čin nekalej likvidácie.¹

¹ Trestný čin nekalej likvidácie je systematicky zaradený do piatej hlavy Trestného zákona (trestné činy hospodárske) pod § 251b. Základná skutková podstata trestného činu nekalej likvidácie, je upravená v § 251b ods. 1: „Kto v úmysle zmaříť riešenie ukončenia podnikania likvidáciou vyhľadá alebo sprostredkuje inú osobu, ktorá len prepožičiava svoje meno a priezvisko a svoju totožnosť k prevzatiu práv a povinností, ktoré nemá skutočný záujem vykonávať, za účelom prevodu účasti na právnickej osobe na takúto osobu alebo za účelom ustanovenia takejto osoby ako štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho orgánu právnickej osoby, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.“ Toto zákonné ustanovenie sa zameriava na trestanie osôb, ktoré tzv. biele kone vyhľadajú, ale aj sprostredkujú.

Odsek 2 tohto ustanovenia Trestného zákona sa zameriava na potrestanie osôb, ktoré účasť na právnickej osobe na biele kone prevedú: „Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá ten, kto v úmysle zmaříť riešenie ukončenia podnikania likvidáciou prevedie účasť na právnickej osobe na osobu, ktorá

Táto právna úprava bola jedným z prvkov v boji proti „formálnemu ustanoveniu riadiacich orgánov obchodných spoločností (tzv. bielych koní)“² a to v prípade, ak je spoločnosť fakticky riadená osobou stojacou v pozadí, ktorá rozhoduje o obchodnom vedení spoločnosti v takej intenzite, že **bez jej účasti sa neprijme žiadne zásadnejšie rozhodnutie týkajúce sa najmä obchodného vedenia**.³ To znamená, že v podmienkach Slovenskej republiky *de lege lata* môže byť osoba **iba faktickým štatutárnym orgánom alebo členom štatutárneho orgánu**, t. j. nie faktickým členom dozorného alebo fakultatívneho orgánu. Ako ďalej uvádza zákonodarca v dôvodovej správe k predmetnej novele táto bola inšpirovaná nemeckou a rakúskou judikatúrou a právom *common law*, nekopíruje ich však v celosti. Vychádza pritom zo základnej myšlienky, že absencia formálneho ustanovenia do funkcie štatutára nemôže osobu, ktorá túto pôsobnosť v skutočnosti realizuje, zbaviť jej zodpovednosti za spôsobenú škodu. Takáto osoba potom nemá byť postihovaná len podľa všeobecných pravidiel zodpovednosti za škodu (§ 420 a nasl. OZ – napr. zodpovednosť za škodu spôsobenú porušením preventívnej povinnosti alebo za úmyselné konanie v rozpore s dobrými mravmi), ale podľa osobitných pravidiel o zodpovednosti za škodu štatutárných orgánov (§ 135a OBZ, resp. § 194 OBZ).⁴

Faktický štatutár môže z rôznych dôvodov nemať záujem na tom, aby sám vystupoval ako člen štatutárneho orgánu. Je to však on, kto spoločnosť riadi z úzadia, kto rozhoduje o tom, akú zmluvu spoločnosť uzatvorí, ktorého zamestnanca prijme, o ktorú zákazku sa spoločnosť bude uchádzať. Formálnym štatutárnym orgánom je tzv. „biely kôň“, ktorý z objektívnych (pobyt v zahraničí) alebo subjektívnych (nezáujem na riadení spoločnosti) príčin nevykonáva svoju funkciu inak, ako len formálne.⁵ Inak povedané, v akom rozsahu bude osoba faktického štatutára vykonávať pôsobnosť štatutárneho orgánu *de iure*, v takom rozsahu ju nebude vykonávať samotný riadne ustanovený (formálny) štatutárny orgán.

Primárnym cieľom nášho príspevku bude vzhľadom na korporáciu teóriu a prax analyzovať súčasný stav právnej úpravy faktického člena orgánu v podmienkach Slovenskej republiky a následne hľadať zahraničné zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci inštitútu faktického člena orgánu spoločnosti vzhľadom na prebiehajúcu rekodifikáciu *de lege ferenda*. Takisto zhodnotíme navrhovaný

len prepožičiava svoje meno a priezvisko a svoju totožnosť k prevzatíu práv a povinností, ktoré nemá skutočný záujem vykonávať.“

Zákon trestá aj konanie „bielych koní“, čo má do budúcnosti takýmto praktikám zabrániť. V zmysle § 251b ods. 3 Trestného zákona totiž: „Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá ten, kto prepožičia svoje meno a priezvisko a svoju totožnosť na účel prevodu účasti na právnickej osobe alebo na účel ustanovenia ako štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho orgánu právnickej osoby, hoci nemá skutočný záujem o účasť na právnickej osobe alebo o pôsobenie ako štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu právnickej osoby, a mal a mohol vedieť, že ten, kto na neho previedol účasť na právnickej osobe alebo ho ustanovil ako štatutárny orgán alebo člena štatutárneho orgánu právnickej osoby, mal úmysel zmať riešenie ukončenia podnikania právnickej osoby likvidáciou.“

² Osoby „bieleho koňa“ sa v aplikačnej praxi využívali najmä z dôvodu existencií dlhov spoločnosti, napríklad podnikateľ sa rozhodol vymáhať svoj dlh a skôr ako podal žalobu na súd (prípadne počas samotného konania na súde) zistil, že za spoločnosť, voči ktorej má dlh, už koná iná osoba (štatutárny orgán) – spravidla pochádzajúca zo zahraničia. Takýto postup bol v praxi častým spôsobom využívaným na zbavenie sa dlhov prostredníctvom nekalej likvidácie. Najčastejšie sa využíval v prípade jednoosobových s.r.o. a spočíval v rozhodnutí jediného spoločníka, ktorý vykonáva pôsobnosť valného zhromaždenia spoločnosti o zmene konateľa, a v uzatvorení zmluvy o prevode obchodného podielu, na základe čoho neúspešný podnikateľ prestáva byť spoločníkom a konateľom vo svojej obchodnej spoločnosti. Namiesto neho nastupuje ako konateľ a spoločník iná osoba – tzv. „biely kôň“, ktorá nemá reálny záujem vykonávať podnikateľskú činnosť.

³ Rovnako konštatuje ĎURICA, M.: *Komentár k § 66 OBZ*. In: PATAKYOVÁ, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 308 „Pôsobenie faktického štatutárneho orgánu sa bude prejavovať predovšetkým pri riadení spoločnosti dovnútra v rámci jej obchodného vedenia....nie je možné vylúčiť pôsobenie faktického štatutárneho orgánu aj navonok menom spoločnosti“

⁴ Dôvodová správa k § 66 ods. 7 v rámci novely č. 264/2017 Z. z.

⁵ PINTÉROVÁ, D.: *Časť 8.7.4 Faktický štatutárny orgán*. In: MAMOJKA, M. a kol.: *Obchodné právo I (všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva)*. Bratislava: C. H. Beck, 2021. s. 298.

§ 30 s názvom *Faktický orgán* v rámci pracovných návrhov paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladaných na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb, a to s cieľom určiť, či sa bude jednať o efektívnu právnu úpravu využiteľnú v aplikačnej praxi.

2 PRÁVNA ÚPRAVA FAKTICKÉHO ČLENA ORGÁNU OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY DE LEGE LATA

V Obchodnom zákonníku nenájdeme legálnu definíciu faktického, či tieňového štatutára, ale výlučne legislatívno-právny konštrukt zakotvený v § 66 ods. 7 OBZ, znejúci nasledovne: „*Povinnosti mandatára má aj osoba, ktorá fakticky vykonáva pôsobnosť štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho orgánu bez toho, aby bola do takejto funkcie vymenovaná alebo ustanovená. Taká osoba je najmä povinná konať s odbornou starostlivosťou v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej spoločníkov. Pri porušení týchto povinností má rovnakú zodpovednosť ako štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu.*“⁶ Podstata daného ustanovenia spočíva v tom, že na určitú osobu, prípadne aj viacero osôb vo vzťahu k spoločnosti kladie povinnosti mandatára, ktoré má bežne štatutárny orgán obchodnej spoločnosti (§ 566 a nasl. OBZ) a súčasne zaťažuje takú osobu zodpovednosťou, ktorú má štatutárny orgán obchodnej spoločnosti.⁷

Kategorizácia faktických štatutárnych orgánov je nasledovná, nakoľko nimi môže byť prakticky ktokoľvek:

- **Fyzická osoba**, pričom môže ísť o osobu s interným korporátnym alebo zmluvným vzťahom k obchodnej spoločnosti (napr. manažér, generálny riaditeľ, zamestnanec) alebo externú osobu bez interného vzťahu k spoločnosti (napr. veriteľ, právnik, daňový poradca).
- **Právnická osoba**, opäť pritom môže ísť o osobu s interným korporátnym alebo zmluvným vzťahom k obchodnej spoločnosti (napr. materská spoločnosť v rámci koncernu, väčšinový spoločník) alebo externú osobu bez interného vzťahu k spoločnosti (napr. zmluvný partner, banka poskytujúca úver).⁸
- **Kolektív viacerých fyzických alebo právnických osôb**, napr. generálny riaditeľ spolu s právnikom poskytujúcim spoločnosti právne služby alebo člen orgánu materskej spoločnosti spolu s veriteľom dcérskej spoločnosti, a pod.

Podľa súčasnej právnej úpravy faktický štatutárny orgán musí spĺňať dva základné predpoklady:

1) Osoba vykonáva pôsobnosť štatutárneho orgánu:⁹

- i. Musí ísť o vykonávanie *pôsobnosti štatutárneho orgánu, teda o faktické plnenie takých úloh, ktoré prislúchajú práve štatutárnemu a nie inému orgánu (najmä vykonávanie obchodného vedenia)*.¹⁰ Štatutárny orgán je ten, kto je oprávnený vykonávať obchodné vedenie a aj ho delegovať a v prípade, že obchodné vedenie deleguje, má povinnosť jeho

⁶ § 66 ods. 7 zákona č. 513/1991 Zb. obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

⁷ Faktický výkon pôsobnosti štatutárneho orgánu môže byť koncentrovaný alebo delegovaný. Tieňový štatutár môže vykonávať pôsobnosť ako jedna osoba, ale aj v zhode, či spolu s inými osobami, kedy každá z nich realizuje čiastkovú pôsobnosť štatutárneho orgánu a pri dokazovaní faktického konania môžu, ale nemusia byť dôležitým faktickým vzťahy nadriadenosti a podriadenosti vedúce k jednej osobe.

⁸ Podobne MAŠUROVÁ, A.: *Kapitola 2: Koncepcia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktrína a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí*. In: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, na s. 41 uvádza „*Podľa nášho názoru môže faktickým štatutárom byť aj právnická osoba, napriek tomu, že oficiálnym štatutárom u kapitálových spoločností môže byť len fyzická osoba.*“

⁹ Bližšie pozri CSACH, K.: *Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka*, In: Bulletin slovenskej advokácie, roč. 24, č. 7- 8/2018, s. 12 – 21.

¹⁰ Dôvodová správa k § 66 ods. 7 v rámci novely č. 264/2017 Z. z. ďalej uvádza: „*Preto, hoci určitá osoba bude napríklad poverená určitým úsekom obchodného vedenia alebo bude na ňu inak delegovaná časť obchodného vedenia (poverený pracovník, vedúci zamestnanec), alebo bude oprávnená uskutočňovať úkony v mene spoločnosti, nepôjde ešte bez ďalšieho o vykonávanie pôsobnosti štatutárneho orgánu.*“

výkon kontrolovať a prípadne oprávnenie delegáciu odňať. Faktický štatutárny orgán je ten, kto tieto oprávnenia fakticky vykonáva (rozhoduje o nich) bez toho, aby aj formálne mal na to oprávnenia, a je spôsobilý konať tak bez ohľadu na iného formálne ustanoveného člena orgánu.¹¹

- ii. Rovnako musí ísť o **vykonávanie** pôsobnosti, **teda o opakovanú, do istej miery sústavnú činnosť**. Jednorazový vplyv určitej osoby nie je postačujúci na splnenie predpokladov o existencii faktického štatutárneho orgánu, čo však nevyklučuje jeho prípadný postih podľa deliktneho práva. Pôsobnosť štatutárneho orgánu však nemusí faktický štatutár vykonávať *neustále*, teda nemusí prijímať alebo odobrovať každé rozhodnutie obchodného vedenia danej spoločnosti. Intenzita vykonávania obchodného vedenia faktickým štatutárom však musí byť aspoň taká, že bez súhlasu osoby v pozadí spoločnosť neurobí žiadnu významnejšiu transakciu, nakoľko aj obchodní a zmluvní partneri vedia, že stačí rokovať s osobou v pozadí a riadne ustanovený štatutárny orgán už len podpíše danú zmluvu.¹²
- iii. Osoba **nemusi vystupovať navonok** (právna úprava nenasleduje koncept faktického riaditeľa v zmysle práva *common law*), na druhej strane však takéto vystupovanie navonok v mene spoločnosti (napríklad na základe plnomocenstva) môže byť indíciou pre jeho faktický vplyv na riadenie spoločnosti. Vedomosť obchodnej spoločnosti, jej spoločníkov o existencii faktického štatutárneho orgánu nie je nevyhnutná, avšak vedomosť a tolerovanie zásahov určitej osoby do obchodného vedenia bude indíciou pre postavenie faktického štatutára. Rovnako nie je nevyhnutné, aby tretie osoby o faktickom štatutárnom orgáne vedeli.

2) Bez vymenovania: Pod vymenovaním sa rozumie akýkoľvek riadny a platný spôsob získania funkcie člena štatutárneho orgánu. Ako uvádza A. Mašurová, s ktorej názorom sa stotožňujeme: „*zodpovednosť faktického štatutára sa tak, podľa nášho názoru, vzťahuje (pri splnení ostatných predpokladov) aj na neplatne zvolené osoby.*“¹³

Dôležitým východiskom súčasnej právnej úpravy je to, že faktický štatutárny orgán **nie je štatutárnym orgánom**, to znamená, že sa na neho nevzťahuje celá úprava postavenia štatutárneho orgánu, jeho vzťahov so spoločnosťou a podobne. Takáto osoba faktického štatutárneho orgánu **má povinnosti mandátára (§ 566 a nasl. OBZ)**, nakoľko sa predpokladá, že faktický štatutár nemá uzatvorenú zmluvu o výkone funkcie, a preto sa v zmysle § 66 ods. 6 OBZ aplikujú pravidlá o mandátnej zmluve, avšak len čo do rozsahu jeho povinností. Preto nemá právo na odmenu za faktický výkon pôsobnosti člena štatutárneho orgánu. Povinnosti mandátára, ktoré možno aplikovať na faktického štatutára sú okrem povinnosti konať s odbornou starostlivosťou ([§ 567 ods. 1 OBZ](#)), povinnosť konať podľa pokynov mandanta (obchodnej spoločnosti) a povinnosť informovať mandanta ([§ 567 ods. 2 OBZ](#)). V podstate je pre faktický štatutárny orgán najdôležitejšia povinnosť výkonu činnosti s odbornou starostlivosťou, ktorá je zvýraznená aj výslovnou normatívnou úpravou v § 66 ods. 7 veta druhá [OBZ](#). To, že v zmysle § 66 ods. 7 OBZ má povinnosti mandátára aj faktický štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu znamená, že takáto osoba je predovšetkým povinná konať s **odbornou (náležitou) starostlivosťou** a **v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej spoločníkov (akcionárov)**.¹⁴ Pri určovaní obsahu pojmu „*odborná starostlivosť*“ je potrebné zohľadniť starostlivosť, ktorá je kladená na riadnych členov štatutárnych orgánov, pričom nemá ísť o prísnejšiu zodpovednosť ako je zodpovednosť riadneho člena orgánu. Faktický štatutárny orgán tak má v rámci odbornej starostlivosti a zásady lojality nasledovné povinnosti, že je:

- 1) povinný zaobstarať si a pri rozhodovaní zohľadniť všetky dostupné informácie týkajúce sa predmetu rozhodnutia,

¹¹ Dôvodová správa k § 66 ods. 7 v rámci novely č. 264/2017 Z. z.

¹² Bližšie pozri CSACH, K.: *Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka*, In: Bulletin slovenskej advokácie, roč. 24, č. 7- 8/2018, s. 12 – 21.

¹³ MAŠUROVÁ, A.: *Kapitola 2: Konceptia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí*. In: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 41.

¹⁴ § 135a, § 194 ods. 5 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

- 2) zachovávať mlčanlivosť o dôverných informáciách a skutočnostiach, ktorých prezradenie tretím osobám by mohlo spoločnosti spôsobiť škodu alebo ohroziť jej záujmy alebo záujmy jej spoločníkov (akcionárov), a
- 3) pri výkone svojej pôsobnosti nesmie uprednostňovať svoje záujmy, záujmy len niektorých spoločníkov (akcionárov) alebo záujmy tretích osôb pred záujmami spoločnosti.

Následkom porušenia povinnosti faktického štatutárneho orgánu konať s odbornou (náležitou) starostlivosťou a v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej spoločníkov (akcionárov) je rovnaká zodpovednosť ako v prípade riadne ustanoveného štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho orgánu.

Zodpovednosť za škodu sa tak spravuje osobitným režimom zodpovednosti členov štatutárneho orgánu (§ 135a OBZ, resp. § 194 OBZ) a nie všeobecným právom zodpovednosti za škodu (§ 420 a nasl. OZ). Má sa na mysli zodpovednosť za škodu, čo do predpokladov zodpovednosti, rozloženia dôkazného bremena, ako aj spôsobu jej presadzovania.¹⁵ Veritelia môžu svoje nároky oprieť predovšetkým o § 135a ods. 5 OBZ a § 194 ods. 9 OBZ, ako aj o § 424 OZ. Hmotnoprávne podmienky na uplatnenie nároku na náhradu škody voči faktickému členovi štatutárneho orgánu sú nasledovné:

- 1) porušenie povinnosti člena faktického štatutárneho orgánu konať s odbornou starostlivosťou,
- 2) vznik škody na majetku spoločnosti,
- 3) kauzálny nexus medzi porušením povinnosti člena faktického štatutárneho orgánu konať s odbornou starostlivosťou a vznikom škody spoločnosti.

Platí, že ak sa chce člen faktického štatutárneho orgánu **liberovať** zo zodpovednosti za škodu, ktorú spoločnosti spôsobil, musí v súlade s § 135a ods. 3 OBZ a § 194 ods. 7 OBZ kumulatívne preukázať (teda na ňom spočíva dôkazné bremeno), že konal s odbornou starostlivosťou a v dobrej viere, že koná v záujme spoločnosti, najmä, že zvažil všetky riziká a či si zaobstaral a vyhodnotil všetky potrebné informácie relevantné pre prijatie rozhodnutia. V opačnom prípade sa má za to, že člen faktického štatutárneho orgánu škodu spoločnosti spôsobil a zodpovedá za ňu v zmysle § 135a ods. 2 OBZ/§ 194 ods. 6 OBZ.

Napriek účinnosti ustanovenia § 66 ods. 7 OBZ od 01.01.2018 sa nám pri vyhľadávaní v súdnych rozhodnutiach nepodarilo nájsť **ani jedno rozhodnutie, v ktorom by bolo toto ustanovenie aplikované.** Na základe uvedeného možno konštatovať, že ustanovenie § 66 ods. 7 OBZ doposiaľ plní funkciu **preventívnu**, keď môže pôsobiť motivujúco vo vzťahu k niektorým faktickým štatutárom, ktorí pod hrozbou uplatnenia tejto zodpovednosti upustia od aktívneho konania, ktoré by mohlo spôsobiť škodu obchodnej spoločnosti. Samotná efektívnosť domáhania sa aplikácie zodpovednosti faktického štatutárneho orgánu za škodu tak bude v aplikačnej praxi závisieť najmä od iniciatívy štatutárnych orgánov *de iure*, spoločníkov (akcionárov), prípadne veriteľov v nadväznosti na unesenie dôkazného bremena.

3 ZAHRANIČNÉ ZDROJE INŠPIRÁCIE PRE PRÁVNÚ ÚPRAVU FAKTICKÉHO ČLENA ORGÁNU

Veľká Británia

Anglické právo rozlišuje v rámci faktických členov orgánu medzi *de facto* riaditeľom (*de facto director* - čl. 250 *Companies Act 2006* „any person occupying the position of a director, by whatever name called“) a tieňovým riaditeľom (*shadow director* - čl. 251 *Companies Act 2006* „in accordance with whose directions or instructions the directors of the company are accustomed to act“).¹⁶

De facto riaditeľ je osoba, ktorá nebola oficiálne platne vymenovaná/ustanovená za riaditeľa, ale ktorá je obchodnou spoločnosťou považovaná za riaditeľa, pretože za ňu koná navonok. Indikátory toho, že nejaká osoba je *de facto* riaditeľom sa zvažujú podľa povinností, ktoré táto osoba vykonáva v kontexte konkrétnej spoločnosti. Medzi relevantné faktory patria:

- Či sa daná osoba sama presadila za riaditeľa.

¹⁵ Dôvodová správa k § 66 ods. 7 v rámci novely č. 264/2017 Z. z.

¹⁶ Pozri čl. 250 a 251 *The Companies Act 2006*. Dostupné online: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>

- Či spoločnosť presadila danú osobu ako riaditeľa.
- Či ostatní v spoločnosti považovali danú osobu za riaditeľa.
- Či ľudia mimo spoločnosti považovali danú osobu za riaditeľa.
- Povinnosti skutočne vykonávané touto osobou.
- Veľkosť spoločnosti, jej štruktúra, neformálna prax a rozdelenie zodpovedností.¹⁷

V rozsudku vo veci *Re Hydrodan (Corby) Ltd* [1994] 2 BCLC 180 sudca Millett dospel k záveru: „*De facto director je osoba, ktorá predpokladá, že bude pôsobiť ako riaditeľ. Spoločnosť ho ustanovila ako riaditeľa a tvrdí, že je riaditeľom, hoci za neho nikdy nebol v skutočnosti ani právoplatne vymenovaný. Na preukázanie, že osoba bola de facto riaditeľom spoločnosti, je potrebné tvrdiť a preukázať, že vo vzťahu k spoločnosti vykonávala funkcie, ktoré mohol riadne vykonávať len riaditeľ.*“¹⁸ Vo veci [Re UKLI Ltd Secretary of State for Business, Innovation and Skills v Chohan and others](#) [2013] EWHC 680 Ch sudca Hillyard uviedol týchto desať charakteristík relevantných pri identifikácii *de facto* riaditeľa, hoci nie je potrebné určiť všetkých desať:

- 1) *De facto riaditeľ sa musí správať tak, ako keby bol riaditeľom.*
- 2) *Musí byť alebo bol v skutočnosti súčasťou riadiacej štruktúry spoločnosti a podieľal sa na riadení záležitostí spoločnosti vo vzťahu k činom alebo správaniu, na ktoré sa vzťahuje sťažnosť.*
- 3) *Musí to byť buď jediná osoba, ktorá riadi záležitosti spoločnosti, alebo musí mať podstatný alebo prevažujúci vplyv a silu, pokiaľ ide o záležitosti, na ktoré sa vzťahuje sťažnosť. Vplyv inak pravdepodobne nebude dostatočný.*
- 4) *Či dotknutá osoba vykonala také úkony alebo funkcie, ktoré by naznačovali, že jej právomoc konať vo vzťahu k vedeniu spoločnosti je rovnaká, ako keby bola de iure riaditeľom.*
- 5) *Funkcie, ktoré vykonáva, a úkony, na ktoré sa vzťahuje sťažnosť, musia byť také, aké by mohol vykonávať iba riaditeľ, nie také, ktoré by mohol riadne vykonávať manažér alebo iný zamestnanec pod úrovňou predstavenstva.*
- 6) *Relevantné je, či daná osoba bola vyzdvihnutá ako riaditeľ alebo či sa tvrdilo, či malo za to konať: to však a/alebo používanie titulu nie je nevyhnutnou požiadavkou a ani to nemusí vždy postačovať.*
- 7) *Jeho úloha sa môže týkať len časti záležitostí spoločnosti, pokiaľ je táto časť súčasťou, ktorej sa týka sťažnosť.*
- 8) *Indikátorom môže byť nedostatok zodpovednosti voči ostatným; tak isto môže byť aj skutočnosť zapojenia sa do dôležitých rozhodnutí.*
- 9) *Môže stačiť právomoc zasiahnuť, aby sa zabránilo akémukoľvek úkonu v mene spoločnosti.*
- 10) *Dotknutá osoba musí byť niekto, kto bol viac ako len agent, zamestnanec alebo poradca.*¹⁹

Tieňový riaditeľ nevystupuje navonok, resp. nekoná ako riaditeľ za spoločnosť, ale dáva pokyny alebo má oprávnenie (moc) dávať pokyny ustanovenému riaditeľovi/riaditeľom. Indikátory toho, že nejaká osoba je *shadow* riaditeľom musia byť také, že riadiaca väčšina daného orgánu spoločnosti musí byť zvyknutá konať v súlade so želaniami tieňového riaditeľa. To znamená, že ostatní členovia orgánu musia pravidelne a počas určitého obdobia vykonávať pozitívne úkony v súlade s pokynmi tieňového riaditeľa. Musí existovať aj príčinná súvislosť medzi danými pokynmi a konaním ostatných členov orgánu.²⁰

Obe kategórie členov orgánov *de facto director* aj *shadow director* majú rovnaké zákonné povinnosti ako riadne ustanovení členovia orgánov podľa *Companies Act 2006* a môžu mať aj fiduciárne povinnosti a záväzky podľa občajového práva, alebo povinnosti vyplývajúce zo stanov spoločnosti. Takéto povinnosti a záväzky zahŕňajú najmä:

- Konať v najlepšom záujme spoločnosti a nie na nevhodný účel, alebo aby pre seba získali výhodu;

¹⁷ Bateman Battersby Lawyers: *Shadow Directors and De Facto Directors*. Dostupné online: <https://www.batemanbattersby.com.au/shadow-directors-and-de-facto-directors/>

¹⁸ *Re Hydrodan (Corby) Ltd* [1994] 2 BCLC 180

¹⁹ [Re UKLI Ltd Secretary of State for Business, Innovation and Skills v Chohan and others](#) [2013] EWHC 680 Ch. Dostupné online: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2013/680.html>

²⁰ Bateman Battersby Lawyers: *Shadow Directors and De Facto Directors*. Dostupné online: <https://www.batemanbattersby.com.au/shadow-directors-and-de-facto-directors/>

- Vykonávať právomoci a plniť povinnosti v dobrej viere;
- Vyhnúť sa konfliktom záujmov;
- Povinnosť nezneužiť informácie o spoločnosti; a
- Zabezpečiť, aby sa spoločnosť nedostala do insolventie.

Austrália

Aj austrálske právo podobne ako anglické právo rozlišuje dve kategórie faktických členov orgánov, a to *de facto director*/riaditeľ a *shadow director*/riaditeľ (Čl. 9 Corporations Act 2001 zahŕňa v rámci definície "riaditeľa" (b) *unless the contrary intention appears, a person who is not validly appointed as a director if, de facto* riaditeľa "(i) they act in the position of a director; aj *shadow* riaditeľa (ii) the directors of the company or body are accustomed to act in accordance with the person's instructions or wishes."²¹

Pri vytváraní názoru na to, či osoba mohla konať ako *de facto* riaditeľ spoločnosti, prvky *de facto* funkcie riaditeľa, ktoré boli načrtnuté v prípadoch [Deputy Commissioner of Taxation v Austin \[1998\] FCA 1034](#) a [Chameleon Mining NL v Murchison Metals Ltd \[2010\] FCA 1129](#), zahŕňali:

- Či osoby mimo spoločnosti považovali danú osobu za riaditeľa;
- Povinnosti, ktoré by mal vykonávať riaditeľ v príslušnej spoločnosti (konkrétne funkcie vrcholového manažmentu);
- Povinnosti skutočne vykonávané osobou;
- Či ostatní v spoločnosti považovali danú osobu za riaditeľa;
- Či spoločnosť považovala osobu ako riaditeľa; a
- Či sa daná osoba presadila ako riaditeľ."²²

Austrálsky prípad *Buzzle Operations Pty Ltd (v liq) proti Apple Computer Australia Pty Ltd [2011] NSWCA 109* poskytuje užitočné usmernenie faktorov, ktoré musia byť splnené predtým, ako sa strana (napr. veriteľ) bude považovať za tieňového riaditeľa a že musí existovať príčinná súvislosť medzi tieňovým riaditeľom, ktorý dáva pokyny a ostatnými riaditeľmi, ktorí podľa nich konajú. V tomto prípade sudca spresnil faktory, ktoré je potrebné zvážiť pri určovaní, či je osoba tieňovým riaditeľom. Patria sem napríklad:

- Osobu možno považovať za *de facto* riaditeľa aj za tieňového riaditeľa;
- Riaditelia musia byť zvyknutí konať podľa pokynov a/alebo želaní osoby, čo si vyžaduje „zvyčajné dodržiavanie po určitú dobu“; a
- Musí existovať príčinná súvislosť medzi pokynmi a/alebo želaniami osoby a riaditeľmi, ktorí ich vykonávajú (inými slovami, konanie nie je niečo, čo by riaditelia urobili bez ohľadu na pokyny a/alebo želania).“²³

Obe kategórie členov orgánov *de facto director* aj *shadow director* majú rovnaké zákonné povinnosti ako riadne ustanovení členovia orgánov podľa *Corporations Act 2001* a môžu mať aj povinnosti a záväzky podľa obyčajového práva, alebo povinnosti vyplývajúce zo stanov spoločnosti. Takéto povinnosti a záväzky zahŕňajú najmä:

- Konať v najlepšom záujme spoločnosti a nie na nevhodný účel, alebo aby pre seba získali výhodu;
- Vykonávať právomoci a plniť povinnosti v dobrej viere;
- Vyhnúť sa konfliktom záujmov;
- Povinnosť nezneužiť informácie o spoločnosti; a
- Zabezpečiť, aby sa spoločnosť nedostala do insolventie.²⁴

²¹ Pozri čl. 9 Dictionary. Pojem *director*. *Australian Corporations Act 2001*. Dostupný online: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00210>

²² [Deputy Commissioner of Taxation v Austin \[1998\] FCA 1034](#) a [Chameleon Mining NL v Murchison Metals Ltd \[2010\] FCA 1129](#)

²³ *Buzzle Operations Pty Ltd (v liq) proti Apple Computer Australia Pty Ltd [2011] NSWCA 109*

²⁴ Gibbs Wright Litigation Lawyers: *What's the difference between a de facto director and a shadow director?* Dostupné online: <https://gibbswrightlawyers.com.au/publications/whats-the-difference-between-a-de-facto-director-and-a-shadow-director#fnref-1>

Česká republika

České právo pokrýva problematiku faktického člena orgánu režimom ovplyvnenia podľa § 71 zákona o obchodných korporáciách (ďalej len ako ZOK). K ovplyvneniu dochádza podľa § 71 ods. 1 ZOK vtedy, ak niekto pomocou svojho vplyvu v spoločnosti (t. j. vplyvná osoba = faktický člen orgánu) rozhodujúcim významným spôsobom (kvalifikované ovplyvnenie) ovplyvní konanie takejto spoločnosti (t. j. ovplyvnená osoba). Ovplyvnenie vyžaduje aktívne konanie vplyvnej osoby, ktoré na strane osoby ovplyvnenej môže viesť ku konaniu aktívnemu (napr. uzavretie zmluvy), i pasívnemu (napr. nepodanie žaloby). Samotný spôsob ovplyvnenia potom môže byť uskutočnený najrôznejšími spôsobmi. Ak vplyvná osoba ovplyvní osobu ovplyvnenú k jej ujme (môže byť materiálna i nemateriálna), pričom nepreukáže, že pri ovplyvnení mohla v dobrej viere rozumne predpokladať, že koná informovane a v záujme ovplyvnenej osoby, je povinná ujmu ovplyvnenej osoby nahradiť (§ 71 ods. 1 ZOK – možnosť liberácie). Na liberáciu sa vzťahuje požiadavka informovanosti a rozumnosti, a to taká akú by mala mať rozumná osoba v obdobnom postavení. Ďalej tiež požiadavka nielen informácie zohnať, ale tiež ich s náležitou starostlivosťou posúdiť. Záujem ovplyvnenej osoby je treba vnímať ako záujem celku, nie jednotlivých spoločníkov, veriteľov alebo zamestnancov. V prípade, ak má ovplyvnená osoba veriteľov, ktorých nie je v dôsledku ovplyvnenia schopná úplne alebo z časti uspokojiť, ručí vplyvná osoba veriteľom za splnenie ich pohľadávok (§ 71 ods. 3 ZOK).²⁵ Takýmto ručením český zákonodarca nahradil doktrínu *piercing the corporate veil*, nakoľko ručenie vplyvnej osoby smeruje priamo voči veriteľom spoločnosti ovplyvnenej, proti ktorým by inak bola chránená korporátnym závojom spoločnosti ovplyvnenej. Samotné pravidlá prepichnutia korporáčného závoja spoločnosti potom nie sú vecou ZOK, ale výkladu deliktuálnych pravidiel nového českého občianskeho zákonníka.²⁶

Nemecko

Naproti ostatným vyššie uvedeným právnym poriadkom v nemeckom právnom poriadku nie je inštitúit faktického člena orgánu výslovne upravený v zákone. Ako uvádza A. Mašurová „v nemeckej právnej spisbe možno nájsť rôzne názory na to, či faktického štatutára viažu len jednotlivé normy, predovšetkým normy insolvenčného práva ako povinnosť predchádzania úpadku a povinnosť podať insolvenčný návrh, alebo či sa na neho paušálne vzťahujú všetky normy upravujúce povinnosti oficiálnych štatutárov, keďže Spolkový súdny dvor sa k tejto problematike zatiaľ výslovne nevyjadril.“²⁷

K danej problematike však existuje početná judikatúra, ktorá postupne vyvinula tzv. *test šiestich kritérií z ôsmich*, t. j. ak osoba spĺňa akýchkoľvek šesť z ôsmich kritérií, pôjde o faktické riadenie osobou v pozadí. Týmito kritériami sú:

- Určovanie podnikovej politiky,
- Určovanie organizácie podniku,
- Výber zamestnancov,
- Rozhodovanie o výške miezd,
- Určovanie vzťahov so zmluvnými partnermi,
- Rokovanie s poskytovateľmi úveru,
- Prijímanie rozhodnutí v daňových otázkach a
- Vedenie účtovníctva.²⁸

Spolkový súdny dvor v rámci rozsudku z 11. júla 2005, sp. zn. II ZR 235/03 zosumarioval kritériá pre posúdenie toho, kedy má osoba, ktorá nebola oficiálnym konateľom spoločnosti, postavenie faktického konateľa, keď definoval, že rozhodujúci je celkový dojem, ktorý vyvolalo

²⁵ § 71 ods. 1 až 3 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodných korporáciách v znení neskorších predpisov

²⁶ Dôvodová správa k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodných korporáciách

²⁷ MAŠUROVÁ, A.: *Kapitola 2: Konceptia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí*. In: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 37.

²⁸ Rozsudok bavorského Vrchného krajského súdu (BayOblG), sp. zn.5 St RR 159/96 z 20. februára 1997

vystupovanie dotyčnej osoby (*Gesamterscheinungsbild*), pokiaľ nad rámec len vnútorného vplyvu na obchodné vedenie spoločnosti, je navonok (teda vo vzťahu k tretím osobám) zrejme, že táto osoba určuje záležitosti spoločnosti vlastným konaním, ktoré zodpovedá konaniu oprávneného štatutárneho orgánu. Nie je pritom rozhodujúce, či konajúci ako faktický štatutárny orgán na seba preberie všetko obchodné vedenie, ktoré na základe zákona prislúcha oficiálnemu štatutárnemu orgánu.²⁹

Rakúsko

Podobne ako v nemeckom právnom poriadku ani v rakúskom právnom poriadku nie je inštitút faktického člena orgánu výslovne upravený v zákone, avšak existuje k tejto téme početná judikatúra. Rozsudok rakúskeho Najvyššieho súdneho dvora (OGH) sp. zn. 8Ob124/07d z 17. decembra 2007 vyjadril základnú myšlienku externej zodpovednosti za faktické riadenie (*Durchgriffshaftung*), ktorá tkvie v tom, že nikto nesmie využívať právnickú osobu s účelom poškodiť tretiu osobu alebo obísť zákon. Ak takáto osoba faktického člena orgánu svojim konaním poškodí veriteľov, zodpovedá im za spôsobenú škodu.³⁰ Rakúska judikatúra predpokladá faktické riadenie vtedy, ak osoba vystupuje ako faktický riaditeľ a má zásadný vplyv na riadenie spoločnosti. Bližšie to špecifikoval rakúsky Najvyšší súdny dvor v rozsudku sp. zn. 17 Ob 5/21s z 19. mája 2021 nasledovne „*konateľom de facto je osoba, ktorá bez toho, aby bola za konateľa účinne vymenovaná, riadi spoločnosť alebo aspoň významne ovplyvňuje riadenie. Nezáleží na tom, či je táto osoba zamestnancom, akcionárom, príbuzným alebo dokonca externou osobou. Faktické riadenie sa spravidla predpokladá v prípade, ak menovaný konateľ nevykonáva funkciu a namiesto neho riadi spoločnosť iný. Vo väčšine prípadov sa tiež vyžaduje, aby tretie osoby vnímali de facto konateľa rovnako ako menovaného konateľa.*“³¹

4 NAVRHOVANÁ PRÁVNA ÚPRAVA FAKTICKÉHO ČLENA ORGÁNU OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY V RÁMCI REKODIFIKÁCIE A ODPORÚČANIA DE LEGE FERENDA

Pracovné návrhy paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladané na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb obsahujú § 30 s názvom *Faktický orgán*, znejúci stručne a to „*Rovnaké povinnosti a zodpovednosť ako člen orgánu má aj osoba, ktorá vykonáva činnosti, akoby bola členom orgánu.*“³² Zákonodarcu v odôvodnení k predmetnému ustanoveniu len dodáva, že navrhované ustanovenie § 30 vychádza zo súčasnej obchodnoprávnej úpravy (§ 66 ods. 7 OBZ), teda inštitút faktického člena orgánu podobne ako v súčasnosti subsumuje pod takúto osobu obe kategórie aj tzv. *de facto* člena orgánu aj *tieňového* člena orgánu. Jediným rozdielom je to, že navrhovaná právna úprava **rozsiruje svoju pôsobnosť aj na iné než štatutárne orgány** (t. j. dozorné orgány – napr. faktický člen dozornej rady pôsobiaci ako osoba v pozadí, fakultatívne orgány – napr. faktický člen investičného výboru) a **tiež na všetky právnické osoby súkromného práva**, t. j. nielen obchodné spoločnosti, ale i ostatné právnické osoby.³³ Túto zmenu týkajúcu sa rozšírenia pôsobnosti aj na iné než štatutárne orgány a tiež na všetky právnické osoby súkromného práva považujeme za prínosnú.

²⁹ Rozsudok nemeckého Spolkového súdneho dvora, sp. zn. II ZR 235/03 z 11. júla 2005

³⁰ Rozsudok rakúskeho Najvyššieho súdneho dvora (OGH) sp. zn. 8Ob124/07d z 17. decembra 2007

³¹ Rozsudok rakúskeho Najvyššieho súdneho dvora (OGH) sp. zn. 17 Ob 5/21s z 19. mája 2021

³² Pracovný návrh paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladané na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb obsahujúce v rámci rozoberanej problematiky § 30 s názvom *Faktický orgán*:

https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf

³³ Odôvodnenie k pracovnému návrhu paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladané na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb obsahujúce v rámci rozoberanej problematiky § 30 s názvom *Faktický orgán*:
https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209_odovodnenie.pdf

Možnou výčitkou zákonodarcovi môže byť prílišná stručnosť pri formulácii ustanovenia § 30 z čoho môžu *de lege ferenda* vzniknúť viaceré otázky, najmä pri doterajšej absencii judikatúry k § 66 ods. 7 OBZ. Najzásadnejšie otázky, ktoré nám v tejto súvislosti vznikajú sú:

- 1) Aké povinnosti má faktický člen orgánu? Vzťahujú sa na neho všetky povinnosti aké má člen orgánu *de iure* alebo len niektoré z nich?
- 2) Aké predpoklady musí faktický člen orgánu spĺňať? Musí vykonávať celú alebo čiastočnú pôsobnosť člena orgánu *de iure*? Musí opakovať dané činnosti alebo stačí ak ich vykonal raz?

Toto môže byť problematické, pretože pri absencii jasného vymedzenia právnych zásad identifikujúcich faktického člena orgánu existuje riziko, že títo nemusia byť identifikovaní, keď by mali byť a naopak. Na druhej strane však takáto stručnejšia úprava poskytuje priestor judikatúre na vytvorenie doktríny zohľadňujúcej potreby subjektov v rámci obchodnoprávnej aplikačnej praxe.

ZÁVER

Inštitút faktického (*de facto*) člena orgánu zavedený novelou č. 264/2017 Z. z. prostredníctvom § 66 ods. 7 OBZ predstavuje pomerne novú právnú úpravu, ktorej podstata spočíva v tom, že na určitú osobu, prípadne aj viacero osôb vo vzťahu k spoločnosti kladie povinnosti mandátára, ktoré má bežne štatutárny orgán obchodnej spoločnosti (§ 566 a nasl. OBZ) a súčasne zaťažuje takú osobu zodpovednosťou, ktorú má štatutárny orgán obchodnej spoločnosti. Napriek účinnosti ustanovenia § 66 ods. 7 OBZ od 01.01.2018 v súčasnosti neexistuje ani jedno rozhodnutie, v ktorom by bolo toto ustanovenie aplikované. Na základe uvedeného možno konštatovať, že ustanovenie § 66 ods. 7 OBZ doposiaľ plní funkciu *preventívnu*, keď môže pôsobiť motivujúco vo vzťahu k niektorým faktickým štatutárom, ktorí pod hrozbou uplatnenia tejto zodpovednosti upustia od aktívneho konania, ktoré by mohlo spôsobiť škodu obchodnej spoločnosti.

Problematika týkajúca sa faktických štatutárnych orgánov je zahraničným právnym poriadkom dlhodobo známa, pričom na ňu odpovedá najmä judikatúra, avšak postupne je možné nájsť nárast legislatívneho uchopenia tejto problematiky. Tak je tomu napríklad vo Veľkej Británii, Austrálii či Českej republike, ktoré v rámci normatívneho vymedzenia najmä určujú definíciu, kto je faktickým členom orgánu. Naopak Nemecko a Rakúsko nemajú inštitút faktického člena orgánu výslovne upravený v zákone, existuje však početná judikatúra k danej problematike. Indikátory faktického riadenia sú potom predmetom bližšieho výkladu judikatúrou prostredníctvom tzv. testov faktorov, na základe ktorých možno určiť, či daná osoba je faktickým členom orgánu. Faktory, ktoré sa v zahraničnej judikatúre častejšie opakujú sú napríklad:

- Či sa daná osoba sama presadila za riaditeľa alebo či spoločnosť presadila danú osobu ako riaditeľa.
- Či ostatní v spoločnosti a ľudia mimo spoločnosti považovali danú osobu za riaditeľa.
- Povinnosti skutočne vykonávané touto osobou. Veľkosť spoločnosti, jej štruktúra, neformálna prax a rozdelenie zodpovedností.

Pracovné návrhy paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladané na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb obsahujú § 30 s názvom Faktický orgán, ktorý je stručný a vychádza zo súčasnej obchodnoprávnej úpravy (§ 66 ods. 7 OBZ), s jediným rozdielom a to, že navrhovaná právna úprava rozširuje svoju pôsobnosť aj na iné než štatutárne orgány a tiež na všetky právnické osoby súkromného práva. Považujeme za prínosné, že sa zákonodarca rozhodol problematiku faktického člena orgánu normatívne zakotviť aj v rámci prebiehajúcej rekodifikácie. Takisto vítame zmenu týkajúcu sa rozšírenia pôsobnosti aj na iné než štatutárne orgány a tiež na všetky právnické osoby súkromného práva považujeme za prínosnú. Možnou výčitkou zákonodarcovi môže byť prílišná stručnosť pri formulácii ustanovenia § 30 z čoho môžu *de lege ferenda* vzniknúť viaceré otázky, najmä pri doterajšej absencii judikatúry k § 66 ods. 7 OBZ. Najzásadnejšie otázky, ktoré nám v tejto súvislosti vznikajú sú:

- 1) Aké povinnosti má faktický člen orgánu? Vzťahujú sa na neho všetky povinnosti aké má člen orgánu *de iure* alebo len niektoré z nich?
- 2) Aké predpoklady musí faktický člen orgánu spĺňať? Musí vykonávať celú alebo čiastočnú pôsobnosť člena orgánu *de iure*? Musí opakovať dané činnosti alebo stačí ak ich vykonal raz?

Na záver však predpokladáme, že takáto stručnejšia právna úprava môže poskytnúť priestor judikatúre na vytvorenie doktríny ohľadom predmetnej problematiky, pričom však samotná efektívnosť

domáhania sa aplikácie zodpovednosti faktického štatutárneho orgánu za škodu bude v aplikačnej praxi závisieť najmä od iniciatívy štatutárnych orgánov *de iure*, spoločníkov (akcionárov), prípadne veriteľov v nadväznosti na unesenie dôkazného bremena, teda efektívnosť potenciálne prijatej právnej úpravy ukáže až budúcnosť.

Zoznam použitej literatúry:

CSACH, K.: *Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka*, In: Bulletin slovenskej advokácie, roč. 24, č. 7- 8/2018, s. 12 – 21.

PINTÉROVÁ, D.: *Časť 8.7.4 Faktický štatutárny orgán*. In: MAMOJKA, M. a kol.: *Obchodné právo I (všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva)*. Bratislava: C. H. Beck, 2021. 832 s. (s. 298 – 300). ISBN 978-80-8232-007-0.

MAŠUROVÁ, A.: *Kapitola 2: Konceptia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí*. In: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020 – 125 s. ISBN: 978 – 80 – 7160 – 570 – 6.

ĐURICA, M.: *Komentár k § 66 OBZ*. In: PATAKYOVÁ, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, 1792 s. (s. 308 – 309). ISBN 978-80-8232-018-6.

Právne predpisy

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 264/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Dôvodová správa k § 66 ods. 7 v rámci novely zákona č. 264/2017 Z. z.

Pracovný návrh paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladané na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb obsahujúce v rámci rozoberanej problematiky § 30 s názvom *Faktický orgán*:

https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf

Odôvodnenie k pracovnému návrhu paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladané na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb obsahujúce v rámci rozoberanej problematiky § 30 s názvom *Faktický orgán*:
https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209_odovodnenie.pdf

The Companies Act 2006. Dostupné online: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>
Australian Corporations Act 2001. Dostupné online:
<https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00210>

Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodných korporáciách v znení neskorších predpisov.

Súdne rozhodnutia

Re Hydrodan (Corby) Ltd [1994] 2 BCLC 180

[Re UKLI Ltd Secretary of State for Business, Innovation and Skills v Chohan and others \[2013\] EWHC 680 Ch](http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2013/680.html), Dostupné online: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2013/680.html>

Buzzle Operations Pty Ltd (v liq) proti Apple Computer Australia Pty Ltd [2011] NSWCA 109

[Deputy Commissioner of Taxation v Austin \[1998\] FCA 1034](#)

[Chameleon Mining NL v Murchison Metals Ltd \[2010\] FCA 1129](#)

Rozsudok bavorského Vrchného krajinického súdu (BayObLG), sp. zn.5 St RR 159/96 z 20. februára 1997

Rozsudok nemeckého Spolkového súdneho dvora, sp. zn. II ZR 235/03 z 11. júla 2005

Rozsudok rakúskeho Najvyššieho súdneho dvora (OGH) sp. zn. 8Ob124/07d z 17. decembra 2007

Rozsudok rakúskeho Najvyššieho súdneho dvora (OGH) sp. zn. 17 Ob 5/21s z 19. mája 2021

Internetové zdroje

Bateman Battersby Lawyers: *Shadow Directors and De Facto Directors*. Dostupné online: <https://www.batemanbattersby.com.au/shadow-directors-and-de-facto-directors/>

Gibbs Wright Litigation Lawyers: *What's the difference between a de facto director and a shadow director?* Dostupné online: <https://gibbswrightlawyers.com.au/publications/whats-the-difference-between-a-de-facto-director-and-a-shadow-director/#nref-1>

Kontaktné údaje:

JUDr. Mgr. Dominika Pintérová, PhD.
Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva
Univerzita Komenského
Právnická fakulta
Šafárikovo námestie č. 6
P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
dominika.pinterova@flaw.uniba.sk

ZAKÁZANÉ PRÁVNICKÉ OSOBY (NIELEN) VO SVETLE PLÁNOVANEJ REKODIFIKÁCIE

Simona Adamiková

Ústav štátu a práva, Slovenská akadémia vied
Právnická fakulta, Univerzita Komenského

Abstract: The forthcoming recodification of private law plans to introduce a legislative innovation in the form of prohibited legal entities within private law. The wording of the legal text contains an exhaustive list of legal entities that are prohibited and at the same time regulates the consequences associated with registering a legal entity that meets these criteria in the commercial register. The paper analyses this proposed legislation, while comparing its content with similar institutes within other legal branches, especially in the field of public law, which also sanction (some or any) legal entities under certain circumstances. The author's ambition is to offer an interdisciplinary cross-section that identifies content requirements for the purpose or subject of a legal entity's activity and the consequences associated with non-compliance with these conditions.

Abstrakt: Pripravovaná rekodifikácia súkromného práva plánuje zaviesť legislatívne nóvum v podobe zakázaných právnických osôb v rámci súkromného práva. Paragrafové znenie obsahuje taxatívny výpočet právnických osôb, ktoré sú zakázané a zároveň upravuje následky spojené so zapísaním právnickej osoby, ktorá napĺňa tieto kritériá, do obchodného registra. Príspevok analyzuje túto navrhovanú právnu úpravu, pričom porovnáva jej obsah aj s obdobnými inštitútmi v rámci iných právnych odvetví, najmä v oblasti verejného práva, ktoré taktiež za určitých okolností sankcionujú (niektoré alebo akékoľvek) právnické osoby. Ambíciou autorky je ponúknuť interdisciplinárny prierez, ktorý identifikuje obsahové požiadavky na účel alebo predmet činnosti právnickej osoby a následky spojené s nedodržaním týchto podmienok.

Key words: prohibited legal entity, purpose, subject of activity, commercial register

Kľúčové slová: zakázaná právnická osoba, účel, predmet činnosti, obchodný register

1 ÚVOD

Zakázané právnické osoby sa v určitej forme nachádzajú v našom právnom poriadku už dnes. Nachádzame ich „poskrývané“ najmä v predpisoch verejného práva. V prvej časti príspevku sa bližšie pozrieme na túto právnu úpravu. Následne budeme analyzovať navrhovanú právnu úpravu zakázaných právnických osôb v rámci súkromného práva, ktorá vzišla z prác rekodifikačnej pracovnej skupiny.

V rámci sekcie obchodného práva sme sa, okrem iného zameriavali na zhodnotenie reakcie návrhu paragrafového znenia na výzvy tretieho milénia.

Jednou z najväčších výziev je podľa nášho názoru reakcia na hybridné hrozby, ktorých imanentnou súčasťou, resp. ich nástrojom a symptómom je šírenie nenávisť a dezinformácií. Práve nenávisť a dezinformácie sú šírené rôznymi subjektmi, počnúc jednotlivcami, fyzickými osobami napr. v internetovom priestore, pôjde o tzv. trollov až po organizovanejšie formy šírenia týchto informácií, a to právnickými osobami na najvyššom stupni tejto pyramídy. Práve so šírením nenávisť súvisí väčšina právnej úpravy *de lege lata*, ako aj väčšina navrhovanej právnej úpravy *de lege ferenda*.

Aktuálne platná a účinná legislatíva obsahovo vymedzuje či už priamo, alebo nepriamo čo z obsahového hľadiska možno vnímať ako nedovolenú činnosť právnickej osoby, a teda vo svojej podstate zakazuje takéto právnické osoby prostredníctvom noriem verejného práva, konkrétne pôjde prevažne o normy správneho práva a vo všeobecnejšej rovine aj normy práva trestného. V prípade

činnosti rekodifikačnej komisie ide o predstavenie nóva v podobe definovania zakázaných právnických osôb v súkromnom práve.

V rámci príspevku sa zameriavame na poskytnutie prierezového pohľadu na reguláciu činnosti právnických osôb z obsahového hľadiska a identifikovania následkov spojených s nerešpektovaním právnej úpravy v tomto smere.

2 PRÁVNÝ STAV DE LEGE LATA

V prvej časti príspevku sa zameriame na analýzu aktuálne platnej a účinnej právnej úpravy regulácie obsahových požiadaviek na činnosť právnických osôb, ktorá sa pohybuje v rovine noriem verejného práva. Táto právna úprava je rozkúskovaná a v zásade len parciálna (nakoľko sa v prípade administratívnoprávnej úpravy týka len vybraných právnických osôb). V normách súkromného práva doposiaľ nemáme regulované obsahové požiadavky na činnosť právnických osôb.

Normy verejného práva limitujú slobodu združovania sa, a to práve v prípadoch, kedy sa vyžaduje ingerencia štátu, napr. v prípade potrebnej registrácie až po momenty kedy štát zasahuje z dôvodu vyodenia dôsledkov v prípade nerešpektovania všeobecne záväzných právnych predpisov zo strany týchto právnických osôb.¹

2.1 Správne právo

Správne právo postihuje spoločensky závadnú činnosť len dvoch typov právnických osôb, a to združení a politických strán.

Takúto parciálnu úpravu nachádzame v **zákone o združovaní občanov**², ktorá sa práve obmedzuje iba na združenia, ktoré fungujú v režime tohto zákona. V § 4 tento predpis definuje, ktoré združenia nie sú dovolené.³ Za nedovolené združenia sa štandardne, s určitými výnimkami, považujú také, ktoré sú ozbrojené, resp. majú ozbrojené zložky. Týmto sa ďalej v našom príspevku nebudeme zaoberať. Z obsahového hľadiska, prostredníctvom definovania cieľa ich činnosti však ide o združenia, ktorých cieľom je popierať alebo obmedzovať práva jednotlivcom, ktorých možno zaradiť do určitých chránených skupín. Ďalej je zakázané roznecovať nenávisť a neznášanlivosť z týchto dôvodov, podporovať násilie alebo inak porušovať ústavu a zákony a rovnako sa zakazujú združenia, ktoré sledujú dosahovanie svojich cieľov spôsobom, ktorý odporuje ústave alebo zákonom.

Na tejto právnej úprave, ktorá v nezmenenej podobe (okrem, pre náš príspevok nepodstatnej, zmeny týkajúcej sa regulácie ozbrojených združení) platí už od jej prijatia v roku 1990 a je pozoruhodné, že svojou doslovnou textáciou zakazuje len také združenia, ktoré „útočia“ na uvedené chránené skupiny jednotlivcov, ktorí sú zároveň občanmi. Zároveň tieto chránené skupiny nie sú vymedzené dostatočne široko, tak aby pokrývali všetky skupiny jednotlivcov, ktorí môžu byť pre svoju príslušnosť k určitej skupine atakovaní (napr. z dôvodu sexuálnej orientácie).

Následky spojené s nerešpektovaním vyššie vymedzeného zákazu spočívajúcom v ciele združenia a spôsobu akým sa svoje ciele snaží dosahovať sú upravené v § 8 a v § 12 zákona o združovaní občanov. V zmysle § 8 ministerstvo vnútra odmietne registrovať združenie, pokiaľ je jeho činnosť v rozpore s § 4 zákona o združovaní občanov. Pokiaľ však už počas existencie združenia ministerstvo vnútra zistí, že združenie vyvíja činnosť, ktorá je v rozpore s § 4 zákona o združovaní občanov, tak ho v zmysle ustanovenia § 12 ods. 3 písm. c) zákona o združovaní občanov bez meškania na to upozorní a vyzve ho, aby od takej činnosti upustilo. Ak združenie v tejto činnosti pokračuje, ministerstvo vnútra ho v zmysle § 12 ods. 1 písm. b) rozpustí, čo má za následok jeho zrušenie.

¹ GAJDOŠOVÁ, M. *Združenia a sloboda združovania*. Bratislava: C.H. Beck, 2019, s. 27

² Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (ďalej len ako „**zákon o združovaní občanov**“)

³ Podľa § 4 zákona o združovaní občanov, **nie sú dovolené združenia,**

- a) **ktorých cieľom je popierať alebo obmedzovať** osobné, politické alebo iné **práva** občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie, roznecovať nenávisť a neznášanlivosť z týchto dôvodov, podporovať násilie alebo inak porušovať ústavu a zákony;
- b) ktoré sledujú dosahovanie svojich cieľov spôsobmi, ktoré sú v rozpore s ústavou a zákonmi;
- c) ozbrojené alebo s ozbrojenými zložkami; za také sa nepovažujú združenia, ktorých členovia držia alebo používajú strelné zbrane na športové účely.

Zákon o združovaní občanov počíta vo svojom texte⁴ aj so zrušením združenia na základe právoplatného rozhodnutia súdu v trestnom konaní. Postihovaniu právnických osôb prostredníctvom noriem trestného práva sa budeme venovať v ďalšej časti tohto príspevku.

Ani voči rozhodnutiu podľa § 8, ani voči rozhodnutiu podľa § 12 nie je možné podať rozklad. Obe rozhodnutia je však možné napadnúť správnu žalobou, a to podľa § 391 ods. 1 SSP⁵, resp. podľa § 391 ods. 2 SSP.

Z praxe možno uviesť nasledujúce príklady, kedy Ministerstvo vnútra SR pristúpilo k tomuto kroku a ako sa k tomu následne postavil správny súd. MV SR v rozhodnutí č. k.: VVS/1-900/90-10589 rozpustilo občianske združenie, z dôvodu porušovania § 4 písm. a) a b) zákona o združovaní občanov. Ministerstvo vnútra najskôr združenie vyzvalo na upustenie o činnosti a následne pristúpilo k jeho zrušeniu, keďže združenie na výzvu nereagovalo. Najvyšší súd SR v konaní vedenom pod sp. zn. 6Sr/1/2009 rozhodnutie MV SR zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie. V rámci odôvodnenia správneho orgánu vytkol, že dostatočne nešpecifikoval činnosti od ktorých má združenie upustiť. Rovnako mu vytkol, že nebol dodržaný procesný postup pri vydaní rozhodnutia, nakoľko správny orgán nemal vykázané doručenie výzvy a vydal rozhodnutie a rovnako absentovalo náležité odôvodnenie rozhodnutia.⁶

V rámci ďalšieho rozhodnutia MV SR v rozhodnutí č. k.: VVS/1-900/90-32796 rozpustil občianskeho združenia, a to z dôvodu porušovania § 4 písm. a) a b) zákona o združovaní občanov. Občianske združenie presadzovalo vytvorenie autonómie pre maďarskú národnú menšinu na území SR - zverejnením dokumentu „Autonómia statútom tervezet“. Ministerstvo vnútra SR skonštatovalo, že zverejnením tohto dokumentu združenie porušuje ústavu a zákony Slovenskej republiky. Občianske združenie svojim konaním spochybňuje celistvosť a nedeliteľnosť územia Slovenskej republiky. Najvyšší súd SR následne v konaní pod sp. zn.: 5Sr/1/2009 rozhodnutie zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie. Najvyšší súd správneho orgánu vytkol, že rozhodnutie MV SR neobsahovalo relevantné argumenty a nebol dostatočne zistený skutkový stav a bolo nepreskúmateľné z dôvodu absencie popisu argumentov, ktoré viedli k zrušeniu združenia.⁷

Ešte špecifickejšiu úpravu v rámci správneho práva nachádzame v **zákone o politických stranách**⁸.

V rámci ustanovenia § 14 zákona o politických stranách je obsiahnutý aj následok, ktorý je možné uplatniť v prípade ak strana je v rozpore s vyššie načrtnutou právnou úpravou. Ide o zrušenie politickej strany o. i. právoplatným rozhodnutím súdu v trestnom konaní (§ 14 ods. 1 písm. d) zákona o politických stranách) a taktiež právoplatným rozhodnutím správneho súdu o rozpustení strany (§ 14 ods. 1 písm. e) zákona o politických stranách). Problematike zrušenia právnickej osoby, a teda aj politickej strany sa budeme venovať v ďalšej časti tohto príspevku. Na nasledujúcich riadkoch však rozoberieme možnosť zrušenia politickej strany v správnom súdnom konaní.

Správny súdny poriadok obsahuje úpravu osobitného konania, a to konania o žalobe generálneho prokurátora na rozpustenie politickej strany. Predmetná právna úprava je obsiahnutá v ustanovení § 384 a nasl. SSP. Existuje jediný aktívne legitimovaný subjekt na podanie návrhu na začatie tohto konania, a to Generálny prokurátor SR.

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom 3Sž 79/2005 zo dňa 1. marca 2006 na návrh generálneho prokurátora Slovenskej republiky rozpustil politickú stranu Slovenská pospolitosť – Národná strana. Toto bol zároveň jediný prípad v rámci Slovenskej republiky, kedy došlo k rozpusteniu politickej strany. Nosné argumenty spočívali v tom, že stanovky rozpustenej politickej strany Slovenská pospolitosť – Národná strana (strana Mariána Kotlebu) mali za cieľ nahradiť demokratický systém stavovským štátom, odkazovali na národný princíp, ktorý bol v rozpore s ústavou a zároveň sa táto strana hlásila k odkazu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v čase vojnového Slovenského štátu. Ďalším pokusom o rozpustenie politickej strany v podmienkach slovenskej republiky bola žaloba Generálneho prokurátora SR zo dňa 24. mája 2017, ktorou žiadal

⁴ § 12 ods. 1 písm. c) zákona o združovaní občanov

⁵ Zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej len ako „**Správny súdny poriadok**“ alebo „**SSP**“)

⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6Sr/1/2009

⁷ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5Sr/1/2009

⁸ Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach (ďalej len ako „**zákon o politických stranách**“)

o rozpustenie politickej strany Kotleba – Ľudová strana naše Slovensko. Jeho argumentácia spočívala najmä v skutočnosti, že ide o extrémistickú politickú stranu s fašistickými tendenciami, pričom táto strana mala porušovať medzinárodné zmluvy, ústavu a zákony Slovenskej republiky a generálny prokurátor mal za to, že cieľom tejto strany bolo odstránenie demokratického systému.⁹ Najvyšší súd SR sa s touto argumentáciou nestotožnil a rozsudkom zo dňa 29.04.2019 v konaní vedenom pod sp. zn. 4Volpp/1/2017 túto žalobu zamietol. Najvyšší súd svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že na zásah do práva slobodne sa združovať je potrebné splniť jednu formálnu podmienku a dve materiálne podmienky. Formálnou podmienkou je sila právnej úpravy, čo znamená, že jedine zákon môže obmedziť právo slobodne sa združovať a materiálnymi podmienkami sú, že obmedzujúce opatrenie je nevyhnutné v demokratickej spoločnosti a existencia relevantného konfliktného záujmu vo vzťahu k bezpečnosti štátu, ochrane verejného poriadku alebo k ochrane práv a slobôd iných, ako aj predchádzanie trestným činom.¹⁰

Na otázku rozpustenia politickej strany má vplyv aj Dohovor o ochrane základných práv a slobôd, ktorý v rámci článku 11 ustanovuje slobodu združovania sa, pričom táto problematika je rozpracovaná aj v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva (ESĽP). Prvým rozhodnutím ESĽP vo vzťahu k možnosti rozpustiť politickú stranu evidujeme už z roku 1957 vo veci Komunistická strana Nemecka proti Spolkovej republike Nemecko.¹¹

ESĽP chápe rozpustenie politickej strany ako krok *ultima ratio* vo vzťahu do zásahu do práva garantovaného článkom 11, pričom ho pripúšťa len pri najzávažnejších prípadoch.¹²

Súd pritom nevníma ako natoľko problematickú (tak aby dávala dôvody na zrušenie politickej strany) skutočnosť, že strana propaguje zmenu zákonov, právneho a/alebo ústavného poriadku, pokiaľ (i) sa snaží uvedené dosiahnuť **demokratickou a legálnou cestou** a (ii) zmena, o ktorú sa táto politická strana usiluje musí byť stále **zlučiteľná s demokratickými princípmi**.¹³ Súd posudzuje tieto ciele, ktoré sa politická strana snaží dosiahnuť tak formálne, ako aj materiálne. Formálne ich posudzuje cez prizmu programu strany a materiálne sa sústreďí na činy čelných predstaviteľov týchto politických strán.¹⁴

Otázka zlučiteľnosti týchto cieľov s demokratickými princípmi je kľúčovou otázkou, pričom ESĽP v rámci svojej rozhodovacej praxi vytvoril test, ktorý aplikuje pre posúdenie naliehavosti a odôvodnenosti potreby ochrany demokracie prostredníctvom zrušenia politickej strany. ESĽP túto odôvodnenosť a potrebu zastrešuje pojmom „naliehavá spoločenská potreba“, pričom túto naliehavú spoločenskú potrebu považuje za preukázanú v prípade ak (i) či existoval hodnoverný dôkaz, že riziko pre demokraciu je dostatočne bezprostredné, (ii) či činy a prejavy lídrov zohľadňované v posudzovanom prípade boli príchiteľné dotknutej politickej strane a (iii) či činy a prejavy príchiteľné politickej strane tvorili celok, ktorý poskytoval jasný obraz o modeli spoločnosti koncipovaný a presadzovaný stranou, ktorý bol nezlučiteľný s pojmom „demokratická spoločnosť“¹⁵

Súd pritom vyžaduje od štátu, aby v prípade pristúpenia k zrušeniu politickej strany mal k dispozícii dôkazy o nedemokratických cieľoch, ktoré má táto politická strana sledovať a v prípade ak ich štát k dispozícii nemá a napriek tomu pristúpi k zrušeniu, judikuje porušenie článku 11 Dohovoru.¹⁶ V prípade Tsonev v. Bulharsko národné sudy odmietli registrovať Komunistickú stranu. Napriek o. i. názvu politickej strany, ESĽP skonštatoval, že štát nemal dostatok dôkazov, ktoré by

⁹SLOVÁK, I. Možnosti obmedzenia extrémistických politických strán v Slovenskej republike. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianaе*. Diel 38, Číslo 1 (2019). s 134.

¹⁰ Rozsudok NS SR zo dňa 29.04.2019, sp. zn. 4Volpp/1/2017 para 105 – 107.

¹¹ Komunistická strana Nemecka proti Spolkovej republike Nemecko

¹² Rozhodnutie ESĽP Herri Batasuna a Batasuna v. Spain, 2009, para. 78; rozhodnutie ESĽP Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní; rozhodnutie ESĽP United Communist Party of Turkey a ostatní, para. 46; rozhodnutie ESĽP Socialist Party a ostatní v. Turkey, 1998, para. 50, rozhodnutie ESĽP Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) v. Turkey, 1994, para. 45, rozhodnutie ESĽP Linkov v. Czech Republic, 2006, para. 45

¹³ Rozhodnutie ESĽP Yazar a ostatní v. Turkey, 2002, para. 49

¹⁴ Rozhodnutie ESĽP Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní v. Turkey, 2003, para. 101; rozhodnutie ESĽP Herri Batasuna and Batasuna v. Spain, 2009, para. 80

¹⁵ Rozhodnutie ESĽP Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní v. Turkey, 2003, para. 104; rozhodnutie ESĽP Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu v. Romania, 2005, para. 46.

¹⁶ Rozhodnutie ESĽP Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu v. Romania, 2005

svedčili o snahe narušiť demokratické princípy štátu a „revolučná zmena bulharskej spoločnosti“. Súd však uviedol, že napriek takejto deklarácii v rámci programu strany, nevidí žiadny dôkaz alebo indikáciu toho, že takéto deklarácie by sa mali premeniť na konkrétne činy.¹⁷ Rovnako názov strany sám o sebe nemôže odôvodňovať zrušenie strany.¹⁸

Okrem uvedených podmienok špecifických vo vzťahu k rozpusteniu politickej strany a prípadnému porušeniu článku 11 Dohovoru, ESLP bude štandardne v rámci aplikácie testu proporcionality skúmať, či takýto zásah bol (i) na základe zákona, (ii) sleduje legitímny cieľ, (iii) nevyhnutný/vhodný na jeho dosiahnutie a (iv) primeraný sledovanému cieľu.

2.2 Trestné právo

V rámci trestného práva neexistuje definícia zakázanej právnickej osoby. Uvedené však neznamená, že v rámci trestného práva nepostihujeme spoločensky závadnú činnosť právnických osôb. Právna úprava obsiahnutá v **zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb**¹⁹ jednak špecifikuje aké trestnoprávne konanie fyzickej osoby je možné pričítať právnickej osobe a v akých prípadoch je možné takejto právnickej osobe uložiť trest zrušenia právnickej osoby. Táto úprava teda síce neobsahuje definíciu zakázanej právnickej osoby, avšak bude ju možné do istej miery vyabstrahovať.

Pričítateľnosť trestného činu právnickej osobe je založená jednak na taxatívnom výpočte určitých trestných činov, ktoré bude možné pričítať a ďalej na osobitných podmienkach, ktoré budú musieť byť splnené. V rámci výpočtu trestných činov sa však budeme sústrediť najmä na tzv. extrémistické trestné činy, a to vzhľadom na obsahové vymedzenie tohto príspevku. Medzi uvedeným taxatívnym výpočtom obsiahnutým v § 3 ZoTZPO sú v zmysle aktuálne platnej a účinnej právnej úpravy obsiahnuté nasledujúce extrémistické trestné činy:

- založenie, podpora a propagácia hnutia smerujúceho k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 TZ²⁰,
- prejav sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 422, výroba extrémistických materiálov podľa § 422a TZ,
- rozširovanie extrémistických materiálov podľa § 422b TZ,
- prechovávanie extrémistických materiálov podľa § 422c TZ,
- popieranie a schvaľovanie holokaustu, zločinov politických režimov a zločinov proti ľudskosti podľa § 422d TZ,
- hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 TZ,
- podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 TZ,
- apartheid a diskriminácia skupiny osôb podľa § 424a TZ.

V rámci § 10 ZoTZPO sú taxatívne uvedené tresty, ktoré môžu byť právnickej osobe uložené, pričom v rámci § 10 ods. 1 písm. a) ZoTZPO je upravený aj trest zrušenia právnickej osoby. Samotné podmienky uloženia tohto trestu sú následne špecifikované § 12 ZoTZPO. V zmysle prvého odseku predmetného paragrafu je možné uložiť trest zrušenia právnickej osoby len takej právnickej osobe, ktorá má sídlo v Slovenskej republike, pričom **jej činnosť musela byť úplne alebo prevažne využívaná na páchanie trestnej činnosti**. Na uloženie predmetného trestu teda nebude postačovať napr. len jednorazové spáchanie trestného činu právnickou osobou, pričom by inak vykonávala riadnu podnikateľskú činnosť. Ak sa však v rámci trestného konania preukáže, že právnická osoba bola úplne alebo prevažne využívaná na páchanie trestnej činnosti, uloženie tohto trestu bude obligatórne.

¹⁷ Rozhodnutie ESLP Tsonev v. Bulharsko, para 22, 59

¹⁸ Rozhodnutie ESLP United Communist Party of Turkey a ostatní v. Turkey, 1998, para. 54

¹⁹ Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len ako „**zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb**“ alebo „**ZoTZPO**“)

²⁰ Zákon č. 300/2005 Trestný zákon (ďalej len „**Trestný zákon**“ alebo „**TZ**“)

Alternatívne, a to aj bez splnenia podmienky výlučného alebo prevažného využívania právnickej osoby na trestnú činnosť by mohol súd uložiť trest zrušenia právnickej osoby ah vtedy ak by právnickú osobu odsúdil za trestný čin, za ktorý Trestný zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov alebo trest odňatia slobody na doživotie. V takom prípade sú bude ukladať tento trest fakultatívne.

Trest zrušenia právnickej osoby sa v odbornej spisbe zvykne, s istou dávkou nadsádzky, označovať za trest smrti právnickej osoby.²¹ Uvedené prirovnanie vychádza najmä z vnímania právnickej osoby ako subjektu práva a nositeľa základných práv a slobôd. Z verejne dostupných dát doposiaľ nevyplýva, že by bol tento trest uložený v súvislosti s extrémistickým trestným činom, ktorý by mohol byť pričítateľný právnickej osobe.

3 NÁVRH DE LEGE FERENDA

V rámci plánovanej rekodifikácie súkromného práva hmotného sa plánuje zaviesť nómum v rámci súkromného práva, a to inštitút zakázanej právnickej osoby. Zakázanú právnickú osobu rekodifikačná komisia plánuje zaviesť v rámci § 4 všeobecnej úpravy právnických osôb, pričom ju bude definovať prostredníctvom účelu. Zakázané právnické osoby rozdeľuje po tri písmená, a to jednak na tie, ktorých **účelom je popierať alebo obmedzovať** osobné, politické alebo iné **práva ľudí pre** ich pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmysľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie, **roznecovať nenávisť a neznášanlivosť z týchto dôvodov, podporovať násilie alebo inak porušovať ústavný poriadok a zákony**, následne na tie, ktorých **účelom je porušenie práva alebo dosahovanie svojich cieľov nezákonným spôsobom** a finálne na tie, ktoré sú (s nejakými výnimkami) ozbrojené alebo majú ozbrojené zločky. Poslednou kategóriou právnických osôb (zjednodušene ozbrojených) sa nebudeme ďalej v našom príspevku zaoberať.

Autori legislatívneho návrhu deklarujú, že inšpirácia tejto úpravy pochádza z § 145 českého OZ²². Považujeme za veľmi potešujúce, že badať snahu širšie vymedziť skupiny osôb, voči ktorým by mali ako je to práve v predmetnom ustanovení českého OZ.

Zakázané právnické osoby sú definované prostredníctvom ich účelu (oproti cieľu ako je to v prípade úpravy obsiahnutej v zákone o združovaní občanov). Zároveň oproti existujúcej právnej úprave, týkajúcej sa združení sú tzv. chránené skupiny osôb (teda tie, ktorých práva majú byť popierané, obmedzované alebo tie voči ktorým má smerovať nenávisť alebo neznášanlivosť, prípadne má byť voči nim smerované násilie) vymedzené širšie a je evidentná snaha umožniť subsumpcia akejkolvek zraniteľnej skupiny pod uvedený výpočet. Rovnako hodnotíme veľmi pozitívne, že napriek deklarovanej inšpirácii ustanovením § 145 českého OZ je predmetný návrh vymedzený v často chránených skupín širší aj ako samotná česká právna úprava.

Samotný účel právnickej osoby je termín, s ktorým pracuje návrh zákona aj v ďalších ustanoveniach, a síce v rámci § 5, kde je upravené založenie a zriadenie právnickej osoby. V zmysle § 5 ods. 3 „*Zakladateľský právny úkon musí byť písomný a musí obsahovať aspoň meno a priezvisko (názov) a bydlisko (sídlo) zakladateľa alebo zakladateľov, názov a sídlo právnickej osoby, účel jej založenia a prípadne aj predmet činnosti, ktorými bude účel napĺňaný, určenie počtu členov orgánov a určenie ich prvých členov.*“ Uvedená formulácia predmetného ustanovenia môže evokovať, že definovanie účelu je akási iba formálna kategória, pričom ani nemožno očakávať, že zakladatelia právnickej osoby budú písomne deklarovať pre potreby založenia a zriadenia právnickej osoby, že účel tejto právnickej osoby bude smerovať k potlačeniu základných práv a slobôd alebo k akejkolvek z činností, ktoré prostredníctvom účelu definujú zakázanú právnickú osobu.

V rámci navrhovaného ustanovenia § 9 paragrafového znenia je upravená neplatnosť právnickej osoby, pričom podmienky sú viazané na viaceré skutočnosti, a to na také, ktoré súvisia s jednak s jej činnosťou, prípadne s nedostatkami, ktoré súvisia so založením právnickej osoby a zároveň neboli odstránené. Tieto sa týkajú náležitostí zakladateľského dokumentu, ako aj počtu vyžadovaných zakladateľov. O neplatnosti právnickej osoby môže rozhodnúť len súd. Samotné ustanovenie § 9 rozlišuje medzi neplatnosťou právnickej osoby a medzi neplatnosťou zakladateľského úkonu.

²¹ BURDA, E., KORDÍK, M., KURILOVSKÁ, L., STRÉMY, T. a kol. Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 198

²² Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (ďalej len „český OZ“)

Autorka predpokladá, že autori legislatívneho návrhu mali na mysli posudzovanie účelu právnickej osoby z materiálneho hľadiska, nie formálneho, a to s poukazom na skutočnú, reálnu činnosť právnickej osoby. Avšak vzhľadom na možné interpretačné úskalia, pri rozoznávaní účelu ako formálnej náležitosti zápisu a účelu ako reálnej činnosti právnickej osoby sme toho názoru, že by bolo vhodné ustanovenie § 4 preformulovať napríklad tak, že slovo „účel“ vymeníme za slovo „činnosť“.

Zároveň sa autorka zamýšľa nad otázkou možného posilnenia ochrany spoločnosti pred nežiaducim konaním zo strany subjektov, ktoré majú za cieľ svojou činnosťou potláčať základné práva a slobody iných. Považujeme za vhodné zvážiť prijatie opatrení, ktoré budú v rovine súkromného práva sankcionovať nielen samotnú právnickú osobu, ale aj jej personálny substrát. Uvedené považujeme za dôležité najmä z toho hľadiska, že právnická osoba je umelým konštruktom práva, ktorý môže existovať práve a len vďaka tomu, že fyzické osoby ju uvádzajú v život. Práve preto považujeme za vhodné, aby rozhodnutie o zrušení, resp. o neplatnosti právnickej osoby z dôvodu, že ide o zakázanú právnickú osobu predstavovalo pre fyzickú osobu, ktorá je jej zakladateľom (ak bola založená za účelom popísaným v § 4 návrhu zákona)/spoločníkom v rozhodnom čase (keď vykonávala zakázanú činnosť) a pre člena štatutárneho orgánu rozhodnutie o vylúčení v intenciách § 13a OBZ.

Podľa predpisov obchodného práva sa na výkon funkcie člena niektorých orgánov obchodných spoločností vyžaduje naplnenie podmienok spôsobilosti byť členom týchto orgánov. Faktickou, negatívnou požiadavkou na výkon funkcie člena týchto orgánov spoločnosti je, že táto osoba nie je vylúčenou osobou v zmysle § 13a OBZ, teda nie je vedená v registri diskvalifikácií.²³ Základný právny rámec registra diskvalifikácií a vylúčených osôb tvorí § 13a OBZ, ktorý predstavuje ich hmotnoprávnu úpravu a § 82i až 82k zákona o súdoch²⁴, ktorý predstavuje najmä ich procesnú úpravu. Na uvedenú právnu úpravu nadväzuje úprava v osobitných právnych predpisoch, ktoré ustanovujú, čo sa pokladá za rozhodnutie o vylúčení.²⁵ Rozhodnutie o vylúčení podľa predpisov obchodného práva je upravené v § 13a OBZ²⁶, pričom v predmetnom ustanovení je uvedené, že rozhodnutím súdu alebo rozhodnutím iného orgánu, ktoré je preskúmateľné súdom, ak tak ustanoví osobitný predpis, môže byť určené, že po dobu uvedenú v rozhodnutí alebo na základe rozhodnutia súdu po dobu 3 rokov od právoplatnosti rozhodnutia (ďalej len „rozhodnutie o vylúčení“) nesmie fyzická osoba vykonávať funkciu člena štatutárneho orgánu alebo člena dozorného orgánu v obchodnej spoločnosti alebo družstve (ďalej len „vylúčený zástupca“). To platí rovnako aj pre pôsobenie ako vedúci organizačnej zložky podniku, vedúci podniku zahraničnej osoby, vedúci organizačnej zložky podniku zahraničnej osoby alebo prokurista.

4 ZÁVER

Pripravovaná právna úprava plánuje pretaviť reguláciu účelu právnických osôb a ich činnosti aj do sféry súkromného práva. Ide o nový koncept vysporadúvania sa s právnickými osobami, ktoré vykonávajú istú činnosť protispoločenskej činnosti. Doposiaľ existovala iba čiastková úprava v rámci noriem verejného práva, a to najmä správneho práva. Považujeme za prínosné pre celkové nastavenie právneho poriadku a vzájomného vzťahu medzi právnymi normami, aby sa primárne vysporiadavalo s nežiaducimi javmi v rámci noriem súkromného práva a až následne, aby v prípade, ak to nie je možné, nastúpili normy verejného práva. Navrhovaná právna úprava však podľa nášho názoru obsahuje aj jemné nedostatky, a to jednak v podobe nejasného vzťahu medzi možnosťou zrušenia právnickej osoby a neplatnosťou právnickej osoby. Rovnako navrhujeme upraviť

²³ PATAKYOVÁ, M., ĎURICA, M., HUSÁR, J. a kol. *Aplikované právo obchodných spoločností a družstva – ťažiskové inštitúty*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2021, s. 275.

²⁴ Zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch (ďalej len „zákon o súdoch“).

²⁵ MAMOJKA, M. *Obchodné právo I – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva*. Bratislava : C. H. Beck, 2021, s. 96-97.

²⁶ rozhodnutím o vylúčení je napríklad rozhodnutie podľa § 12 ods. 7 a 8, § 13 ods. 2 zákona č. 315/2016 Z. z. o registri partnerov verejného sektora, § 11a ods. 6, § 74 ods. 6 ZKR alebo § 61 ods. 10 TZ

terminológiu tak, aby nevznikali pochybnosti ohľadom otázky posudzovania účelu právnickej osoby z materiálneho alebo z čisto formálneho hľadiska.

Použitá literatúra:

BURDA, E., KORDÍK, M., KURILOVSKÁ, L., STRÉMY, T. a kol. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018
GAJDOŠOVÁ, M. *Združenia a sloboda združovania*. Bratislava: C.H. Beck, 2019, s. 400
MAMOJKA, M. *Obchodné právo I – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva*. Bratislava : C. H. Beck, 2021
PATAKYOVÁ, M., ĎURICA, M., HUSÁR, J. a kol. *Aplikované právo obchodných spoločností a družstva – ťažiskové inštitúty*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2021
SLOVÁK, I. Možnosti obmedzenia extrémistických politických strán v Slovenskej republike. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianaе*. Diel 38, Číslo 1 (2019), s 134.

Rozsudok NS SR zo dňa 29.04.2019, sp. zn. 4Volpp/1/2017
Rozhodnutie ESLP Komunistická strana Nemecka proti Spolkovej republike Nemecko
Rozhodnutie ESLP Herri Batasuna a Batasuna v. Spain, 2009
Rozhodnutie ESLP Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní;
Rozhodnutie ESLP United Communist Party of Turkey a ostatní,
Rozhodnutie ESLP Socialist Party a ostatní v. Turkey, 1998,
Rozhodnutie ESLP Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) v. Turkey, 1994,
Rozhodnutie ESLP Linkov v. Czech Republic, 2006
Rozhodnutie ESLP Yazar a ostatní v. Turkey, 2002
Rozhodnutie ESLP Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní v. Turkey, 2003,
Rozhodnutie ESLP Herri Batasuna and Batasuna v. Spain, 2009,
Rozhodnutie ESLP Refah Partisi (the Welfare Party) a ostatní v. Turkey, 2003,
Rozhodnutie ESLP Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu v. Romania, 2005
Rozhodnutie ESLP Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu v. Romania, 2005
Rozhodnutie ESLP Tsonev v. Bulharsko
Rozhodnutie ESLP United Communist Party of Turkey a ostatní v. Turkey, 1998,

Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov
Zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch
Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach
Zákon č. 300/2005 Trestný zákon
Zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok
Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon č. 315/2016 Z. z. o registri partnerov verejného sektora
Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Kontaktné údaje:

Mgr. Simona Adamiková
simona.adamikova@flaw.uniba.sk
Ústav štátu a práva, Slovenská akadémia vied/Katedra obchodného a hospodárskeho práva,
Právnická fakulta, Univerzita Komenského
Klemensova 2522/19/Šafárikovo nám. 6
811 09 Bratislava/ 810 00 Bratislava
Slovenská republika/Slovenská republika

VYBRANÉ POVINNOSTI ČLENOV ŠTATUTÁRNYCH ORGÁNOV KAPITÁLOVÝCH OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ DE LEGE FERENDA

Regina Šťastová

Ústav štátu a práva, Slovenská akadémia vied
a
Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

Abstract: The paper aims to examine the proposed changes in relation to the statutory bodies of capital companies with a focus on their selected obligations towards companies. A new section of the Civil Code titled "Bodies of a legal entity" does not only regulate the duties of companies and cooperatives, but also includes completely new obligations for statutory bodies when they perform their duties.

Abstrakt: Príspevok má za cieľ preskúmať navrhované zmeny vo vzťahu k štatutárnym orgánom kapitálových obchodných spoločností so zameraním na ich vybrané povinnosti voči spoločnosti. Pripravovaný Občiansky zákonník vo všeobecnej časti s názvom „Orgány právnickej osoby“ neupravuje iba doterajšie povinnosti orgánov obchodných spoločností a družstiev, ale zakotvuje celkom nové povinnosti, ktoré sa dotýkajú aj štatutárnych orgánov pri výkone ich funkcie.

Keywords: Limited liability company, Joint stock company, statutory body, duties of the statutory body, managing director, board member

Kľúčové slová: Spoločnosť s ručením obmedzeným, akciová spoločnosť, štatutárny orgán, povinnosti štatutárneho orgánu, konateľ, člen predstavenstva

1 ÚVOD

Zavedením osobitnej časti pre právnické osoby v pripravovanom Občianskom zákonníku zákonodarca pristúpil k vymedzeniu nových povinností orgánov obchodných spoločností, ktoré doteraz upravoval Obchodný zákonník iba veľmi stroho alebo vôbec. Jednotlivé povinnosti štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností, a to konateľov alebo členov predstavenstva predstavujú kľúčovú súčasť korporáčného práva preto, že štatutárne orgány konajú v mene samotnej spoločnosti a vytvárajú rozhodnutia o každodenných organizačných, technických, personálnych a iných otázkach v jej mene. Pripravovaný návrh by mal z toho dôvodu jasne a zrozumiteľne vymedzovať povinnosti, ktoré sa ich týkajú tak, aby pri ich aplikácii v praxi nedochádzalo k vzniku sporných situácií, predovšetkým pri realizácii vôle samotnej obchodnej spoločnosti.

Článok sa preto zameriava na objasnenie právneho základu troch povinností, a to povinnosti štatutárnych orgánov (konateľa/ konateľov alebo člena predstavenstva/ členov predstavenstva) konať:

- Osobne,
- Lojálne,
- Svedomito ako dobrý hospodár

voči spoločnosti, v ktorej vykonávajú svoju funkciu.

Navrhovaná právna úprava neprináša iba povinnosti štatutárnym orgánom, ale dáva im možnosť úľavy pri niektorých podnikateľských rozhodnutiach za vopred určených podmienok, výnimkou „*business judgment rule*“. Ide o pravidlo, ktoré bude explicitne vymedzené v

právných predpisoch súkromného práva a bude sa pre členov štatutárnych orgánov uplatňovať vo vzťahu k ich povinnosti svedomitosti riadneho hospodára.¹

Príspevok nevychádza iba z návrhov *de lege ferenda*, ale rovnako porovnáva navrhovanú právnu úpravu s právnou úpravou Českej republiky, ktorá prešla rekodifikáciou súkromného práva už pred niekoľkými rokmi.

2 POVINNOSŤ VYKONÁVAŤ SVOJU FUNKCIU OSOBNĚ

Nový návrh Občianskeho zákonníka predpokladá pre ustanovené orgány obchodných spoločností, a to aj pre štatutárne orgány kapitálových obchodných spoločností osobný výkon funkcie v novom §16 s názvom „**Osobný výkon funkcie člena orgánu.**“² Zo znenia navrhovaného ustanovenia možno vyvodit' jeho kogentnosť, čiže subjekty obchodných spoločností vrátane štatutárnych orgánov a spoločníkov kapitálovej obchodnej spoločnosti nebudú môcť modifikovať jeho znenie, až na zákonné výnimky. Kogentnú povahu ustanovenia možno odvodiť aj z podobne formulovanej povinnosti v českom Občianskom zákonníku.³ Daná povinnosť však neznamená, že obchodná spoločnosť ako taká nebude môcť udeliť plnomocenstvo tretej osobe. Príkladom je splnomocnenie udelené advokátovi v konaní pred súdom na zastupovanie spoločnosti,⁴ alebo udelenie splnomocnenia na zastupovanie spoločnosti pri rokovaní o uzavretí obchodnoprávných zmlúv a iné. Podobný zámer, čo sa týka udeľovania splnomocnení obchodnou spoločnosťou badať aj v pripravovanom znení Občianskeho zákonníka.

Fyzická osoba ako člen štatutárneho orgánu (konateľ alebo člen predstavenstva) bude zabezpečovať riadny chod a správu obchodnej spoločnosti osobne, preto po novom budú výnimky z pravidla možné iba pri kolektívnych štatutárnych orgánoch, t.j. napríklad ak v spoločnosti s ručením obmedzeným budú ustanovení aspoň dvaja konatelia do funkcie. Prvou výnimkou, kedy štatutárny orgán nemusí konať osobne je splnomocnenie iného člena toho istého orgánu na účely hlasovania v danom orgáne, priamo však zákon nebude ustanovovať či je potrebné v splnomocnení zakotviť aj spôsob, akým má člen hlasovať.⁵ Zákonodarca presne nevymedzuje či štatutárny orgán má udeliť individuálne plnomocenstvo zástupcovi, teda zahrnie určenie toho, akým spôsobom má priamo zástupca zaňho hlasovať alebo postačí udelenie všeobecného plnomocnenstva. Druhou výnimkou je udelenie plnomocnenstva jednému zo štatutárnych orgánov v prípade, ak je určené ich spoločné konanie.⁶

Osobný výkon funkcie neminie ani právnické osoby, ktoré budú volené do funkcie štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností. Ide o novopripravovanú právnu úpravu, ktorá umožní už aj právnickým osobám stať sa členmi orgánov iných právnických osôb,⁷ teda v praxi konateľom spoločnosti s ručením obmedzeným môže byť iná – druhá spoločnosť s ručením obmedzeným.⁸

¹ Odôvodnenie k: PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §23 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. [2022-12-10.]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Pravnicke-osoby_v2_12_7_2022_s-odovodnenim.pdf, s. 20.

² PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §16 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. [2022-09-13.]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf.

³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občianský zákoník. Komentář. Svazek I. 2. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 485.

⁴ Tamtiež, s. 485.

⁵ PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §16 ods. 2 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. [2022-09-13.]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf.

⁶ Tamtiež, §16 ods. 3 Návrhu.

⁷ Tamtiež, §12 Návrhu.

⁸ Pozn. autora: O tejto možnosti ustanovenia právnickej osoby do orgánu inej právnickej osoby, najmä ak sa jedná o kapitálové obchodné spoločnosti zatiaľ možno uvažovať iba v teoretickej rovine. Navrhovaný Občiansky zákonník prichádza iba so všeobecnými ustanoveniami pri zakotvení daného

Právnická osoba bude musieť požiadavku osobného výkonu funkcie spĺňať rovnako, akoby bola členom štatutárneho orgánu fyzická osoba. Dodatočnou povinnosťou právnickej osoby, ktorá je členom orgánu (aj členom štatutárneho orgánu kapitálovej obchodnej spoločnosti) ustanoviť si fyzickú osobu, ktorá ju bude v danom orgáne zastupovať ako zástupca. Vybraný zástupca musí spĺňať minimálne podmienky členstva v jej štatutárnom orgáne.⁹

3 POVINNOSŤ VYKONÁVAŤ SVOJU FUNKCIU LOJÁLNE

Nový §18 v ods. 1 ustanovuje nasledovné: „**Člen orgánu je povinný vykonávať svoju funkciu lojálne,**“ zároveň ďalej ustanovuje demonštratívny výpočet skutkových podstatí, ktoré spadajú pod lojálne konanie orgánu. V kapitálových obchodných spoločnostiach konateľ alebo člen predstavenstva:

- musí dodržiavať mlčanlivosť o záležitostiach právnickej osoby, ktorých dôvernosť je v záujme právnickej osoby (a to aj po skončení jeho členstva v orgáne)¹⁰
- nesmie si prisvojiť jej majetok,
- ani inak uprednostniť svoje záujmy pred záujmami právnickej osoby,

inak poruší zákonom stanovenú povinnosť konať lojálne voči obchodnej spoločnosti.¹¹

Člen orgánu má svoju funkciu vykonávať tak, aby neuprednostňoval svoje vlastné záujmy pred záujmami spoločnosti.¹² To platí aj pre záujmy tretích osôb a záujmy spoločníkov spoločnosti. Danú skutočnosť odráža aj judikatúra českých a slovenských súdov, a to v rozsudku Najvyššieho súdu Českej republiky, ktorý hovorí o tom, že „Člen predstavenstva dáva pri rozhodovaní v predstavenstve prednosť záujmum spoločnosti pred zájmy akcionára, ktorý jej do predstavenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat.“¹³ Ide o doplnenie povinnosti členov orgánov vzhľadom na doterajšie absentujúcu alebo strohú právnu úpravu vo vzťahu k ich niektorým povinnostiam. Lojalita ako povinnosť orgánov obchodnej spoločnosti, vrátane štatutárnych orgánov kapitálovej obchodnej spoločnosti nepredstavuje žiadnu novinku vo svete obchodného práva. Táto povinnosť jednotlivých orgánov kapitálových obchodných spoločností nebola prehľadne

inštitútu v právnom poriadku, preto možno očakávať doplnenie dodatočných paragrafových znení, taktiež v pripravovanom zákone o obchodných spoločnostiach a družstvách. Vzhľadom na to, že rekodifikácia súkromného práva prebieha aj na základe podkladov z Českej republiky môžeme uvažovať o možnosti zakotvenia ustanovení, ktoré sprístupnia kapitálovým obchodným spoločnostiam členstvo právnických osôb v ich štatutárnych orgánoch, pretože Zákon o obchodných spoločnostiach a družstvách takúto možnosť explicitne pripúšťa. Bližšie pozri: §46 ods. 3 zákona č. 90/2012 Sb. Zákon o obchodných spoločnostiach a družstvách.

⁹ PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §12 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. [2022-09-13.] Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf.

¹⁰ Bližšie pozri: Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Obo 16/2008 zo dňa 19. februára 2009, ktoré povinnosť lojality určuje a to tak, že: „Lojalita vo vzťahu k spoločnosti a jej spoločníkom zahŕňa povinnosť zachovávania mlčanlivosti o dôverných informáciách a skutočnostiach, ktorých prezradenie by mohlo spôsobiť spoločnosti škodu alebo ohroziť jej záujmy alebo záujmy jej spoločníkov, ako aj povinnosť neuprednostňovať svoje záujmy, záujmy len niektorých spoločníkov alebo záujmy tretích osôb pred záujmami spoločnosťami.“

¹¹ PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §18 ods. 1 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. [2022-09-13.] Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf

¹² Odôvodnenie k: PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §18 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. [2022-09-13.] Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Pravnicke-osoby_v2_12_7_2022_s-odovodnenim.pdf

¹³ Bližšie pozri: Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29 Cdo 3864/2008 zo dňa 24. februára 2009

zakotvená ani v Obchodnom, ani Občianskom zákonníku doteraz, no aj tak bolo jej dodržiavanie vyžadované, najmä od spoločníkov a štatutárnych orgánov obchodných spoločností.¹⁴ Judikatúra slovenských súdov, už pred zverejním rekodifikačného návrhu Občianskeho zákonníka definovala povinnosť lojality, aj keď sa vo väčšine prípadov spájala s povinnosťou lojality samotných spoločníkov spoločnosti.¹⁵ Judikatúra definuje *povinnosť lojality* v kontexte „*dobrej vôle, vernosti a akceptovania princípu napr. spoločného podnikania*,“¹⁶ pričom by nemalo ísť o robenie takých úkonov, ktoré môžu mať negatívny dopad na celkové podnikanie spoločnosti.

Vo svete však existuje niekoľko prístupov k chápaniu povinnosti lojality. Kým slovenský zákonodarcia pri tvorbe návrhu Občianskeho zákonníka sa priklonil k vnímaniu povinnosti lojality ako samostatne stojacej povinnosti pre členov volených orgánov, tak v Českej republike sa povinnosť lojality chápe naopak ako súčasť povinnosti starostlivosti dobrého hospodára, čo vyplýva aj priamo z ustanovenia §159 ods. 1, ktorý znie nasledovne: „*Kdo prijme funkciu člena voleného orgánu, zavazuje sa, že ji bude vykonávať s nezbytnou loajalitou i s potrebnými znalosťami a pečlivosťou.*“¹⁷ Okrem lojality tvoria povinnosť starostlivosti riadneho hospodára ďalšie dve zložky, a to zložka starostlivosti a potrebných znalostí voleného orgánu obchodnej spoločnosti. Lojalitu pritom treba vnímať nie v kontexte jednotlivých zložiek ako podpornú zložku, ale ako samostatnú rovnocennú zložku tejto povinnosti.¹⁸ V českej právnej úprave dochádza k subsumovaniu povinnosti lojality pod inú povinnosť vo svete *common law* ide opäť o oddeľovanie povinnosti lojality (v orig. *duty of loyalty*) od tzv. povinnosti starostlivosti (v orig. *duty of care*),¹⁹ pričom obe sa považujú za súčasť fiduciárnych povinností.

4 POVINNOSŤ VYKONÁVAŤ FUNKCIU SVEDOMITO AKO DOBRÝ HOSPODÁR

Pripravované paragrafové znenie Občianskeho zákonníka prináša v § 22 ods. 1 novú povinnosť pre všetky orgány obchodných spoločností, vrátane pre štatutárne orgány kapitálových obchodných spoločností, a to povinnosť konať so svedomitosťou dobrého hospodára pri výkone funkcie. Dôvodová správa k návrhu charakterizuje **povinnosť „konať svedomito ako dobrý hospodár,“** ako objektivizované kritérium kladené na členov orgánov,²⁰ pričom pôjde o **činnosť jednotlivých orgánov (konateľa alebo člena predstavenstva v prípade kapitálových obchodných spoločností) s potrebnými „znalosťami, schopnosťami a opatrnosťou, aká sa bežne vyžaduje od rozumných osôb v jeho postavení, ako aj v súlade s osobitnou svedomitosťou jemu vlastnou.“**²¹ Tieto kritériá budú pričítateľné fyzickej osobe, ktorá bude ustanovená do funkcie štatutárneho orgánu kapitálovej obchodnej spoločnosti.

Nová povinnosť by v prípade štatutárnych orgánov mala nahradiť povinnosť konať s odbornou starostlivosťou, ktorú pre konateľa možno identifikovať v ustanovení §135a ods. 1 OBZ a pre člena predstavenstva v §194 ods. 5 Obchodného zákonníka. Nejde však o jednoznačné definovanie

¹⁴ Bližšie pozri: §135a zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník

¹⁵ Bližšie pozri napríklad: Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Obdo 21/2019 zo dňa 29. mája 2019 (*zachovávanie mlčanlivosti*), Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4Obdo/51/2013 zo dňa 27. novembra 2013 (*vylúčenie spoločníka za spoločnosti*).

¹⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Obdo 64/2019 zo dňa 30. septembra 2020

¹⁷ §159 zákona č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník

¹⁸ ČECH, P.: Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. In: *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 3, s.13.

¹⁹ Pozn. autora: *Povinnosť starostlivosti (duty of care) orgánu vyplýva priamo z ustanovenia §174 Companies Act 2006.* [online]. 2006. [2022-06-15.]. Dostupné na: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/section/174>

²⁰ Odôvodnenie k: PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEĽ. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §22 ods. 1 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu.* [online]. 2021. [2022-09-15.]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Pravnicke-osoby_v2_12_7_2022_s-odovodnenim.pdf

²¹ PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEĽ. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §22 ods. 2 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu.* [online]. 2021. [2022-09-17.]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf

daného pojmu vo vyššie uvedených ustanoveniach, pretože pojem odborná starostlivosť je definovaná iba súdnou praxou a teóriou. Doc. Jablonka uvádza podľa vlastnej teórie tri základné náležitosti odbornej starostlivosti, a to povinnosť profesionality, lojality a mlčanlivosti.²² Ako bolo vyššie uvedené, povinnosť lojality bola zákonodarcom zakotvená v osobitnom ustanovení pripravovaného Občianskeho zákonníka a pri ďalšom uvážení týchto vymenovaných náležitostí možno hovoriť o ich transformácii do vyššie popísanej povinnosti vykonávať svoju funkciu lojálne. Možno badať rozdiel v chápaní samotného pojmu, preto rekodifikácie Občianskeho zákonníka a príprava zákona o obchodných spoločnostiach nie je aktuálnou témou iba v domácom právnom prostredí za posledné roky. Rekodifikácia súkromného práva v Českej republike s účinnosťou od roku 2014 priniesla v novom Občianskom zákonníku spoločnú definíciu pre povinnosť „starostlivosti dobrého hospodára“ (v orig. *Péče řádného hospodáře*) pre členov volených orgánov, no nešlo o nový pojem v ich právnom poriadku.²³ Český Občiansky zákonník bližšie neustanovuje či fyzická osoba, ktorej prislúcha povinnosť konať starostlivo ako dobrý hospodár musí mať odborné znalosti, musí byť aspoň profesionálom v danej oblasti alebo jej iba postačujú priemerné, až nižšie znalosti,²⁴ teda sa nevyžaduje žiadna podmienka odbornosti ani pre štatutárne orgány. Pri posudzovaní či daný orgán konal tak, ako mal sa bude prihliadať na starostlivosť, ktorú by vynaložila rozumne starostlivá fyzická osoba v porovnateľnej situácii,²⁵ a teda mieru posúdenia vynaloženej starostlivosti ponecháva na rozhodnutí súdov.

Rekodifikované znenie narozdiel od predošlej právnej úpravy v prípade starostlivosti dobrého hospodára vymedzuje určité prvky daného pojmu. Článok sa aj z toho dôvodu nižšie venuje rozdielnosti chápania povinnosti.

4.1 STAROSTLIVOSŤ VERSUS SVEDOMITOSŤ AKO VLASTNOSŤ DOBRÉHO HOSPODÁRA

V porovnaní s českou právnou úpravou a inými zahraničnými právnymi poriadkami sa povinnosť konania dobrého hospodára v prípade orgánov obchodných spoločností líši podmienkou vlastnosti, ktorá je naň kladená. Kým slovenský zákonodarca v návrhovom znení používa slovo „svedomitost“ ako pozitívnu vlastnosť pripísateľnú fyzickej osobe, ktorá je členom orgánu danej obchodnej spoločnosti, iné obchodnoprávne úpravy požadujú od orgánov vlastnosť starostlivosti. Zákonodarca túto odlišnosť odôvodňuje tým, že ide o lepšie odstupňovateľnú vlastnosť fyzickej osoby (v porovnaní so slovom „starostlivosť“), najmä so zohľadnením výkladu v zmysle Krátkeho slovníka slovenského jazyka.²⁶ Podľa daného slovníka je pojem starostlivosť definovaná nasledovne:

²² JABLONKA, B.: Odborná starostlivosť z pohľadu povinnosti štatutára pri výkone funkcie. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 21. – 22. októbra 2016*. [online]. 2016. s. 17. Dostupné na:

https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/bpf_2016/Zbornik_BPF2016_sekcia_05.pdf

²³ Pozn. autora: *Povinnosť starostlivosti dobrého hospodára musel vynaložiť záložný veriteľ pri úschove vecí - §161 ods. 1 alebo správca dedičstva - §480a ods. 3 podľa zákona č. 40/1964 Sb. Občiansky zákoník (zrušený k 1. januáru 2014). Zároveň pri obchodných spoločnostiach povinnosť starostlivosti dobrého hospodára musel vynaložiť člen predstavenstva v akciovej spoločnosti - §194 ods. 5, konateľ spoločnosti s ručením obmedzeným – 135 ods. 2 (s odkazom na §194 ods. 5), spoločník verejnej obchodnej spoločnosti - §79a, atď. podľa zákona č. 513/1991 Sb. Obchodní zákoník (zrušený k 1. januáru 2014).*

²⁴ ČECH, P.: Péče řádného hospodáře a povinnost lojality. In: *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 3, s. 5. ²⁵ §52 ods. 1 zákona č. 90/2012 Sb. zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

²⁶ Odôvodnenie k: PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §22 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. [2022-09-17.]

Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Pravnicke-osoby_v2_12_7_2022_s-odovodnenim.pdf

- *prejavujúci starostlivosť; svedčiaci o nej (starostliví rodičia; starostlivá výchova, príprava), pozornosť venovaná dobrému stavu niekoho, niečoho alebo úspešnému priebehu niečoho (starostlivosť o matku a dieťa),²⁷*
a pojem *svedomitosť* nasledovne:
- *konajúci povinnosti zodpovedne a spoľahlivo; statočný, svedčiaci o tom (svedomitý človek, pracovník, v práci je svedomitý).²⁸*

V prvom rade pri vychádzaní z vyššie uvedených definícií slov treba uviesť, že kapitálovú obchodnú spoločnosť, ktorá je sama o sebe právnickou osobou predstavuje „zruženie osôb,“ ktoré prostredníctvom štatutárnych orgánov vykonávajú potrebné úkony v rámci spoločnosti. Ide o určité zoskupenie, kde štatutárne orgány dbajú a sú zodpovedné za to, že uskutočňujú potrebnú a nevyhnutnú starostlivosť o to, aby daná kapitálová obchodná spoločnosť plnila to načo bola založená. Prirovnať to možno k vyššie uvedenému príkladu zo slovníka, ktorý vysvetľuje pojem starostlivosť ako venovanie pozornosti niekomu/ niečomu (napríklad dieťaťu, zvieraťu, veci) tak, aby dochádzalo k žiaducemu stavu objektu alebo subjektu a samozrejme k nevyhnutnému zabezpečeniu existenčných potrieb. Keďže, takéto úkony nemôže vykonávať obchodná spoločnosť a nemôže zabezpečiť vlastný účel a cieľ bez pomoci je potrebné, aby konali tí zodpovední, a to štatutárne orgány.²⁹ Efektívnejším riešením by bolo ponechanie chápania daného pojmu spájaného so starostlivosťou orgánov, pričom možno hovoriť o vžitom pojme v obchodnom práve. Takúto veľkú zmenu, akú predstavuje rekodifikácia súkromného práva môže zľahčiť práve využitie pojmov doteraz zaužívaných, a preto môže inšpiráciu poskytnúť rozsiahla česká judikatúra v danej oblasti.³⁰

4.2 „BUSINESS JUDGMENT RULE“ AKO VÝNIMKA Z NOVEJ POVINNOSTI

Nové povinnosti štatutárnych orgánov vyjadrujú striktnjšie ponímanie činnosti štatutárnych orgánov vo vzťahu k ich spoločnosti. Podnikateľská činnosť totiž zahŕňa aj určitý stupeň rizika rozhodovania, preto nemožno očakávať, že konatelia a členovia predstavenstva kapitálových obchodných spoločností, ako zodpovedné orgány budú vždy rozhodovať tak, že to pre obchodnú spoločnosť prinesú svojimi rozhodnutiami iba majetkový prospech a podnikateľský úspech vo svete, pričom nové povinnosti ich môžu odrádzať od robenia závažnejších právnych úkonov v mene a za samotnú obchodnú spoločnosť. Preto zákonodarca musí v novom paragrafovom znení Občianskeho zákonníka reflektovať určitú mieru tolerancie voči omylnosti³¹ a pochybeniu štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností, ktoré tvoria základnú súčasť podnikateľského rizika. Pôjde o liberálny dôvod, ktorý uľaví pri posudzovaní porušenia povinnosti štatutárnych orgánov konať svedomito ako dobrý hospodár pri uskutočnení niektorých rozhodnutí, a to aj vtedy, ak nemožno vopred predvídať ich následky. Pravidlo má vo všeobecnosti predstavovať pre konajúce orgány

²⁷ KAČALA, J. a kol.: Krátky slovník slovenského jazyka. 4. vydanie. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2003, s. 701- 702, s. 727.

²⁸ KAČALA, J. a kol.: Krátky slovník slovenského jazyka. 4. vydanie. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2003, s. 701- 702, s. 727.

²⁹ *pozn. autora: Netreba pritom opomínať ani výklad slovníka k pojmu svedomitosť v kontexte slova pracovník (=kto vykonáva istú prácu/ človek v pracovnom pomere), ktorý nemožno aplikovať na štatutárne orgány, a to z dôvodu nemožnosti existencie pracovnoprávneho vzťahu medzi obchodnou spoločnosťou a štatutárnym orgánom na účely výkonu funkcie štatutárneho orgánu, keďže nejde o druh práce.*

³⁰ Bližšie pozri napríklad: Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29 Cdo 4095/2016 zo dňa 29. marca 2017 (*Odvolaný konateľ je aj naďalej povinný konať so starostlivosťou dobrého hospodára*), Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29 Cdo 4590/2016 zo dňa 30. augusta 2017 (*dôkazné bremeno konateľa pri vzniku škody spoločnosti zapríčinené porušením jeho povinnosti konať so starostlivosťou dobrého hospodára*).

³¹ Bližšie pozri: Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 27 Cdo 3994/2018 zo dňa 21. júla 2020, ktorý odkazuje na ustálenú judikatúru k starostlivosti riadneho hospodára, a hovorí o tom, že: Každý manažer, členy štatutárnych orgánů (jednatelů) nevyjímaje, je při svém rozhodování vystaven nebezpečí chybných úsudků a odhadů, byť by jednal sebeodpovědněji. Jinak řečeno, ani člen štatutárního orgánu není a nemůže být neomylný, což je nutné vzít v úvahu při posuzování, zda jednal s péčí řádného hospodáře.

obchodných spoločností bezpečný prístav tzv. „safe harbour“³², ale iba za predpokladu, že konali v súlade s právnym poriadkom.

Navrhovaný § 23 v nasledovnom znení: **„Člen orgánu pri podnikateľskom rozhodnutí neporuší povinnosť konať svedomito, ak postupoval informovane a v dobrej viere, že koná v záujme právnickej osoby,“** zakotvuje tzv. **pravidlo podnikateľského úsudku**.³³ Zakotvenie tejto výnimky inšpirovali najmä zahraničné právne poriadky a vybrané ustanovenia Obchodného zákonníka.

Aplikácia samotného pravidla na konanie štatutárnych orgánov nebude bezvýhradná, ale podlieha splneniu určitých podmienok. **Pravidlo podnikateľského úsudku** aplikovateľné na štatutárne orgány je založené na podmienke **dobrej viery, informovanosti** a ich **konania v záujme kapitálovej obchodnej spoločnosti**.³⁴ Podľa českej teórie, ktorá kladie takmer identické podmienky na uplatnenie pravidla je potrebné podmienku konania v dobrej viere posudzovať v súvislosti s ďalšími dvoma podmienkami (podmienka informovanosti a podmienka obhájiteľného záujmu obchodnej spoločnosti), kým problematickým sa môže javiť jedna z troch podmienok, a to podmienka informovanosti.³⁵ Často v konaní štatutárnych orgánov z časového, technického, organizačného hľadiska nemožno hovoriť o úplnom zabezpečení všetkých dostupných podkladov, dokumentov a materiálov potrebných na dostatočne presvedčivé rozhodnutie v danej veci napriek tomu, že v dnešnej dobe existujú rôzne elektronické a informačné prostriedky. Malo by sa jednať o také materiálne informácie, ktoré má člen orgánu obchodnej spoločnosti v danom čase a v danom mieste rozumne dostupné,³⁶ pričom (podľa môjho názoru) ide o primeranú požiadavku kladenú vo vzťahu aj k štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností. Nemožno totiž reálne očakávať od štatutárnych orgánov prístup ku všetkým informáciám a dokumentom, ktoré sú potrebné na vytvorenie dokonalého a stopercentného rozhodnutia bez akýchkoľvek pochybností v každodenne rapídne meniacom sa svete podnikania, najmä pri nepredvídateľných krízových situáciách, ako bola aj pandémia COVID-19.

Za každých okolností by sa však malo jednať o podnikateľské rozhodnutia štatutárnych orgánov obchodných spoločností. Problematickým sa ďalej môže javiť subsumovanie konaní/rozhodnutí štatutárnych orgánov pod pojem „*podnikateľské rozhodovanie*“, čo bolo predmetom aj intenzívnej diskusie v rámci rekodifikačnej komisie.³⁷ Náhľadom do susednej českej vedeckej obce možno badať rovnaký nesúlad názorov na obsah pojmu podnikateľské rozhodnutie. Kým na jednej strane nie je považované za podnikateľské rozhodnutie konanie orgánov dovnútra spoločnosti, zahrňujúce rozhodnutia organizačného, technického a podobného charakteru,³⁸ na druhej strane niektorí teoretici takéto rozhodnutia nerozlišujú a považujú všetky rozhodnutia za podnikateľské (*napríklad podľa názoru P. Šuka*).³⁹ Zákonnodarca v novom návrhu neposkytuje výpočet konaní alebo rozhodnutí, ktoré môžu spadať pod tento koncept a ponecháva voľnosť rozhodovania slovenským súdom, čo sa dá aktuálne považovať za správne rozhodnutie. Takáto prax sa uplatňuje nielen v pripravovanom návrhu, pričom posudzovať by sa nemal následok rozhodnutia člena orgánu,

³² ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodných korporáciách. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. BECK, 2020, s. 166.

³³ PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: §23 navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. [2022-09-18]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf

³⁴ Tamtiež.

³⁵ LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. Zákon o obchodných korporáciách, Komentář 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 418.

³⁶ LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. Zákon o obchodných korporáciách, Komentář 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 419.

³⁷ Zápis z druhej diskusie o návrhu právnej úpravy právnických osôb súkromného práva na tému: „*Právne postavenie členov orgánov právnických osôb, ich práva a povinnosti*“ zo dňa 31. 3. 2022. s. 1-2. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Diskusie_Pravnicke-osoby_2022_02_Postavenie-clenov-organov.pdf

³⁸ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodných korporáciách. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. BECK, 2020, s. 167.

³⁹ Tamtiež, s. 167.

ale súd by mal posúdiť riadnosť celého procesu posudzovania, ktoré predchádzalo rozhodnutiu, a teda samotný rozhodovací proces.⁴⁰ Bez ohľadu na subsumovanie konaní/rozhodnutí štatutárnych orgánov pod *podnikateľské rozhodovanie* na účely posúdenia možnej úľavy prostredníctvom pravidla podnikateľského úsudku možno určiť jednu spoločnú podmienku. Táto podmienka spočíva v tom, že konanie/rozhodnutie musí byť urobené štatutárnym orgánom vedome za každých okolností, pretože ak dôjde k nevedomenej nedbanlivosti zo strany štatutárneho orgánu a napríklad spoločnosti ujde obchodná príležitosť nemožno toto nevedomé konanie/ rozhodnutie považovať za podnikateľské rozhodovanie, pričom priestor na podnikateľské rozhodovanie vzniká iba vtedy, ak má štatutárny orgán na výber z viacerých možných konaní.⁴¹ Takýto prístup má pôvod v nemeckej právnej úprave pravidla podnikateľského úsudku.

5 ZÁVER

Zakotvenie vyššie spomínaných povinností orgánov obchodných spoločností, vrátane povinností vzťahujúcich sa na štatutárne orgány kapitálových obchodných spoločností je pozitívnym krokom, a zákonodarca tak pristúpil k vytvoreniu novému právnemu základu právnických osôb v pripravovanom Občianskom zákonníku. Celkovo je téma právnej úpravy právnických osôb na pôde obchodného práva veľmi aktuálnou, a preto sa článok zameriava na analyzovanie inštitútov a vybraných povinností štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností v kontexte návrhov *de lege ferenda*. Tieto povinnosti mohli doposiaľ kapitálové obchodné spoločnosti pre svoje štatutárne orgány zakotviť iba v spoločenskej zmluve alebo v stanovách alebo im nepriamo vyplývali zo znenia Obchodného zákonníka. Preto je nielen kladne vnímané, ale aj žiadané ich "hmataťelné" zakotvenie v právnom poriadku. Zákonodarcu ovplyvnili pri vypracovaní zahraničné právne poriadky, ktoré povinnosť konať osobne, lojálne a s povinnosťou dobrého hospodára, už dávnejšie upravujú v „modernejšej verzii“. Snahy zákonodarcu tak reflektujú dosiahnutie právnej úpravy povinností štatutárnych orgánov na úrovni zahraničných právnych poriadkov. Zákonodarca spomenuté povinnosti samostatne oddelil a položil im dobrý právny základ v rekodifikačnom návrhu, no pri zväžení vyššie uvedeného je (podľa môjho názoru) potrebné zväžiť niektoré použité pojmy, prípadne doplnenie dodatočných ustanovení, ktoré jasne a zrozumiteľne na účely obchodného práva vymedzia dané povinnosti. Pri zhodnotení legislatívnych snáh netreba opomenúť ani myšlienku pripravovaného osobitného zákona o obchodných spoločnostiach, ktorý by mal obsahovať samostatný všeobecný základ povinností pre kapitálové obchodné spoločnosti, preto zákonodarca môže zväžiť zakotvenie prípadných dodatočných ustanovení práve tam. Rozhodnutia, ktoré robia štatutárne orgány kapitálových obchodných spoločností totiž majú vplyv nielen na samotnú spoločnosť, ale aj na jednotlivých spoločníkov, zamestnancov a na tretie osoby.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ČECH, P.: Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. In: *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 3.
KAČALA, J. a kol.: Krátky slovník slovenského jazyka. 4. vydanie. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2003.
ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. BECK, 2020.
ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020.
LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. Zákon o obchodních korporacích, Komentář 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Companies Act 2006. [online]. 2006.
Dostupné na: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/section/174>
JABLONKA, B. Odborná starostlivosť z pohľadu povinnosti štatutára pri výkone funkcie. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum organizovanej Univerzitou*

⁴⁰ Tamtiež, s. 167.

⁴¹ POKORNÁ, A. Pravidlo podnikateľského úsudku v nemeckém právu. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, Ročník 23, číslo 2, 2015. [online]. 2015. [2022-12-10]. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5310/4395>, s. 86.

Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 21. – 22. októbra 2016. [online]. 2016. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/bpf_2016/Zbornik_BPF2016_sekcia_05.pdf

Odôvodnenie k: PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Pravnicke-osoby_v2_12_7_2022_s-odovodnenim.pdf

PRÁVNICKÉ OSOBY. 3. DIEL. Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia, Tretí pododdiel: Orgány právnickej osoby: navrhovaného paragrafového znenia. In: *Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu*. [online]. 2021. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf

POKORNÁ, A. Pravidlo podnikateľského úsudku v nemeckom práve. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, Ročník 23, číslo 2, 2015. [online]. 2015. ISSN: 1805-2789 Dostupné na: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5310/4395>.

Zápis z druhej diskusie o návrhu právnej úpravy právnických osôb súkromného práva na tému: „Právne postavenie členov orgánov právnických osôb, ich práva a povinnosti“ zo dňa 31. 3. 2022. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Diskusie_Pravnicke-osoby_2022_02_Postavenie-clenov-organov.pdf

PRÁVNE PREDPISY A JUDIKATÚRA

Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník (zrušený k 1. januáru 2014)

Zákon č. 513/1991 Sb. Obchodní zákoník (zrušený k 1. januáru 2014)

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb. Zákon o obchodních společnostech a družstvech (Zákon o obchodních korporacích)

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Obo 16/2008 zo dňa 19. februára 2009

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4Obdo/51/2013 zo dňa 27. novembra 2013

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29 Cdo 4095/2016 zo dňa 29. marca 2017

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3Obdo/21/2019 zo dňa 29. mája 2019

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4Obdo/64/2019 zo dňa 30. septembra 2020

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29 Cdo 3864/2008 zo dňa 24. februára 2009

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29 Cdo 4590/2016 zo dňa 30. augusta 2017

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 27 Cdo 3994/2018, zo dňa 21. júla 2020

Kontaktné údaje:

Mgr. Regina Šťastová

regina.stastova@gmail.com

Ústav štátu a práva SAV, v. v. i.

Klemensova 19

813 64 Bratislava

Slovenská republika

ASPEKTY SOCIÁLNEHO PODNIKANIA¹

Albert Priehoda, Erika Neubauerová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The social economy represents a subset of the economy characterized by the fact that on the side of businesses, the usual main goal of business, which is profit, is expanded by another goal in the form of fulfilling a positive social impact. It is in the interest of society and in the interest of the state that the state supports the social economy. By amendment to Act 513/1991 Coll. Commercial Code and Act 112/2018 Coll. on the social economy and social enterprises from 2018, the social economy received such legislative support. Non-fulfilment of statutory obligations by a social enterprise may point to an unfavourable situation of the enterprise and should be a reason to re-examine the fulfilment of the criteria for obtaining the status of a registered social enterprise. In the same way, the analysis of the economic indicators of enterprises with the status of a registered social enterprise can be a tool for possibly adjusting the methodology of granting the status and supporting social enterprises in the next stages of their development. In the article, we deal with the analysis of the structure and selected economic indicators of registered social enterprises in Slovakia.

Abstrakt: Sociálna ekonomika predstavuje podmnožinu ekonomiky charakterizovanú tým, že na strane podnikov sa obvyklý hlavný cieľ podnikania, ktorým je zisk, rozširuje o ďalší cieľ v podobe napĺňania pozitívneho spoločenského vplyvu. Je v záujme spoločnosti a v záujme štátu, aby štát sociálnu ekonomiku podporoval. Novelou zákona 513/1991 Zb. Obchodný zákonník a zákona 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch z roku 2018 sa sociálnej ekonomike takejto legislatívnej podpory dostalo. Neplnenie si zákonom stanovených povinností sociálnym podnikom môže poukazovať na nepriaznivú situáciu podniku, a malo by byť dôvodom na opätovné preskúmanie plnenia kritérií na získanie štatútu registrovaného sociálneho podniku. Rovnako tak, analýza ekonomických ukazovateľov podnikov so štatútom registrovaného sociálneho podniku môže byť nástrojom na prípadnú úpravu metodiky priznávania štatútu a podporu sociálnych podnikov v ďalších fázach ich rozvoja. V príspevku sa zaoberáme analýzou štruktúry a vybraných ekonomických ukazovateľov registrovaných sociálnych podnikov na Slovensku.

Key words: Social economy, social entrepreneurship, registered social enterprise, analysis of social entrepreneurship.

Kľúčové slová: Sociálna ekonomika, sociálne podnikanie, registrovaný sociálny podnik, analýza sociálneho podnikania.

1 ÚVOD

Sociálna ekonomika predstavuje podmnožinu ekonomiky charakterizovanú tým, že na strane podnikov sa obvyklý hlavný cieľ podnikania, ktorým je zisk, rozširuje o ďalší cieľ v podobe napĺňania pozitívneho spoločenského vplyvu. Sociálna ekonomika má v neformálnej podobe históriu siahajúcu do dávnej minulosti a je naviazaná na ochotu podnikateľa nevnímať svoje podnikanie len ako nástroj na uspokojovanie potrieb jeho zákazníkov, a využitie zisku na rozvoj podniku alebo jeho použitie ako výnosu z podnikania na uspokojenie vlastných potrieb. Sociálne podniky v niektorých oblastiach svojej podnikateľskej činnosti upúšťajú od maximalizácie zisku a preferujú zamestnanie menej výkonných zamestnancov, ktorým tým dávajú šancu na príjem z práce, umožnia im znovunadobudnúť pracovné návyky a vybrať sa na cestu ekonomickej nezávislosti. Produkty a služby sociálnych podnikov zohľadňujú princípy ochrany životného prostredia, udržateľnosti a spoločenskej

¹ Príspevok spracovaný v rámci projektu VEGA 1/0349/22 "Reštrukturalizácia ako preventívny nástroj riešenia hrozby úpadku".

zodpovednosti. Ich aktivity sú často zamerané na poskytovanie služieb sociálne slabším skupinám obyvateľstva, podporu športu, kultúry alebo ľudských práv. Je teda v prvom rade na podnikateľovi samotnom ako si definuje cieľ svojho podnikania a poslanie podniku.

2 SOCIÁLNE PODNIKANIE

Subjekty sociálnej ekonomiky na to, aby mohli naplniť svoje poslanie, realizujú rôzne aktivity a majú na tieto aktivity výdavky. Na pokrytie takýchto výdavkov používajú rôzne zdroje príjmov. Klasické subjekty sociálnej ekonomiky, akými sú neziskové organizácie, občianske združenia alebo nadácie, používajú ako hlavné zdroje príjmov príspevky svojich členov, zbierky, prijímanie darov, prípadne dotácie.

Je v záujme spoločnosti a v záujme štátu, aby sociálnu ekonomiku podporoval. Novelou zákona 513/1991 Zb. Obchodný zákonník a zákona 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch z roku 2018 sa sociálnej ekonomike takejto legislatívnej podpory dostalo.

Novela Obchodného zákonníka účinná od 01.05.2018 upravila znenie § 2 ods. (1) tohto zákona, v ktorej sa definuje podnikanie nasledovne: „Podnikaním sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku alebo na účel dosiahnutia merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu, ak ide o hospodársku činnosť registrovaného sociálneho podniku podľa osobitného predpisu.“² Definícia podnikania sa tak rozšírila z činnosti, ktorej účelom je dosiahnutie zisku, aj na účel dosiahnutia merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu, ak ide o hospodársku činnosť registrovaného sociálneho podniku podľa osobitného predpisu. Osobitným predpisom je myslený zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch. Mohlo by sa zdať, že dopadom tejto novely je len prepísanie definícií podnikania v učebných textoch. Nie je tomu tak.

Nová definícia podnikania z roku 2018 napríklad ovplyvňuje náklady, ktoré si registrovaný sociálny podnik môže zaúčtovať do daňových výdavkov. Podľa § 2 písmena i) zákona 595/2003 Z. z. o dani z príjmov, daňovým výdavkom je výdavok (náklad) na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie zdaniteľných príjmov preukázateľne vynaložený daňovníkom, zaúčtovaný v účtovníctve daňovníka alebo zaevidovaný v evidencii daňovníka podľa § 6 ods. (11) tohto zákona, pričom pri využívaní majetku, ktorý môže mať charakter osobnej potreby a s ním súvisiacich výdavkov (nákladov), je daňový výdavok uznaný len v pomernej časti podľa § 19 ods. (2) písm. t), v akej sa používa na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie zdaniteľných príjmov, ak tento zákon neustanovuje inak.³ Takto v Obchodnom zákonníku upravená definícia podnikania umožňuje podnikom, ktoré majú štatút registrovaného sociálneho podniku, pri výpočte dane z príjmu svoje príjmy znížiť o výdavky spojené s dosahovaním merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu.

2.1 Registrované sociálne podniky

Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch je legislatívnym nástrojom podpory sociálnej ekonomiky, ktorého cieľom je vytvoriť podmienky pre rozvoj sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania na Slovensku. Okrem iného vymedzuje sektor sociálnej ekonomiky, ustanovuje organizáciu sektora sociálnej ekonomiky, definuje subjekty sociálnej ekonomiky, registrované sociálne podniky. Formuluje možnosti podpory pre podniky v širšom priestore sociálnej ekonomiky a definuje štátnu správu v oblasti sociálnej ekonomiky.

Podľa § 2 ods. (1) tohto zákona „Pozitívnym sociálnym vplyvom na účely tohto zákona je napĺňanie verejného záujmu alebo komunitného záujmu.“⁴ Podľa § 2 ods. (2) napĺňaním verejného záujmu je poskytovanie spoločensky prospešnej služby. Spoločensky prospešná služba je definovaná v § 2 ods. (4) ako:

- a) poskytovanie zdravotnej starostlivosti,
- b) poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárna starostlivosť,
- c) tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt,
- d) ochrana ľudských práv a základných slobôd,
- e) vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry,

² Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

³ Zákon 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

⁴ Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

- f) výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby,
- g) tvorba a ochrana životného prostredia a ochrana zdravia obyvateľstva,
- h) služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti,
- i) zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu.

Subjektom sociálnej ekonomiky podľa § 2 ods. (1), pri splnení ďalej v zákone o sociálnej ekonomike definovaných podmienok, môže byť občianske združenie, nadácia, neinvestičný fond, nezisková organizácia, účelové zariadenie cirkvi, obchodná spoločnosť, družstvo alebo fyzická osoba – podnikateľ, ktorá je zamestnávateľom.

Sociálnym podnikom v zmysle definície § 5 ods. (1) je subjekt sociálnej ekonomiky,

- a) ktorý vykonáva sústavne, samostatne, vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť hospodársku činnosť,
- b) ktorého hlavným cieľom je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu,
- c) v ktorom k dosahovaniu pozitívneho sociálneho vplyvu prispievajú tovary alebo služby, ktoré vyrába, dodáva, poskytuje alebo distribuuje, alebo k nemu prispieva spôsob ich výroby alebo poskytovania,
- d) ktorý zo svojej činnosti dosiahne zisk, a použije viac ako 50 % zo zisku po zdanení na dosiahnutie hlavného cieľa podľa písmena b).

Viacere formy podpory subjektov sociálnej ekonomiky sú podmienené štatútom registrovaného sociálneho podniku. Štatút registrovaného sociálneho podniku priznáva Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR podľa § 2 ods. (1) pri splnení ďalej v zákone definovaných podmienok. Podľa § 2 ods. (1) sociálny podnik, ktorému bol priznaný štatút registrovaného sociálneho podniku, je registrovaným sociálnym podnikom.

Použitie zisku registrovaného sociálneho podniku po zdanení na dosiahnutie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu sa v zmysle zákona o sociálnej ekonomike považuje za dosiahnuté, ak je takýto zisk použitý:

- a) na investíciu účelovo určenú na dosiahnutie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu,
- b) je prevedený na osobitný účet v banke alebo pobočke zahraničnej banky na ich budúce použitie na dosiahnutie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu,
- c) je vložený do rezervného fondu alebo nedeliteľného fondu na jeho budúce použitie na dosiahnutie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu.

Štatút registrovaného sociálneho podniku priznáva Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR po splnení podmienok stanovených zákonom o sociálnej ekonomike. Jedna z podmienok je definovaná § 5 ods. (1) pís. a) a to, že sociálny podnik vykonáva sústavne, samostatne, vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť hospodársku činnosť. Pri priznávaní štatútu registrovaného sociálneho podniku sa naplnenie tejto podmienky preukazuje vo vypracovanom projekte činnosti registrovaného sociálneho podniku, ktorý obsahuje aj kalkuláciu predpokladaných príjmov a výdavkov. Projekt činnosti sa vypracováva v podobe podnikateľského plánu podľa usmernenia pre žiadateľov o štatút registrovaného sociálneho podniku.⁵ Na základe predloženého podnikateľského plánu sa posudzuje relevantnosť, realizovateľnosť a udržateľnosť podnikateľského zámeru žiadateľa o štatút registrovaného sociálneho podniku.

Podnikateľský plán obsahuje najmä základné informácie o podniku a jeho riadení, hlavný cieľ sociálneho podniku (v súlade so zakladacím dokumentom podniku), spôsob dosahovania a merania pozitívneho sociálneho vplyvu, hlavný predmet hospodárskej činnosti generujúci príjmy, špecifikáciu činnosti ktorou podnik dosahuje pozitívny spoločenský vplyv a možnosti rozvoja sociálneho podnikania s cieľom jeho dlhodobej udržateľnosti, vrátane informácií o spôsobe predaja, marketingu, konkurencii a finančný plán. Na posúdenie realizovateľnosti a udržateľnosti podnikateľského zámeru žiadateľa o štatút registrovaného sociálneho podniku sa dáva dôraz najmä pri udeľovaní štatútu. Realizovateľnosť a najmä udržateľnosť podnikateľského zámeru má však pre rozvoj sociálnej ekonomiky neopomenuteľný význam vo všetkých fázach životného cyklu sociálnych podnikov.

⁵ Štruktúra podnikateľského plánu sociálneho podniku. Metodické usmernenie. Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, február 2022. [cit. 2022-09-12]. URL: <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/praca-zamestnanost/soc-ekonomika/struktura-podnikatelskeho-planu-usmernenie.pdf>>.

3 VYBRANÉ VÝSLEDKY ANALÝZY SOCIÁLNEHO PODNIKANIA NA SLOVENSKU

Neplnenie si zákonom stanovených povinností sociálnym podnikom môže poukazovať na nepriaznivú situáciu podniku a malo by byť dôvodom na opätovné preskúmanie plnenia kritérií na získanie štatútu registrovaného sociálneho podniku. Rovnako tak, analýza ekonomických ukazovateľov podnikov so štatútom registrovaného sociálneho podniku môže byť nástrojom na prípadnú úpravu metodiky priznávania štatútu a podporu sociálnych podnikov v ďalších fázach ich rozvoja.

Podľa § 23a ods. (3) zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve, účtovná jednotka ukladá riadnu individuálnu účtovnú závierku a mimoriadnu individuálnu účtovnú závierku v registri účtovných závierok najneskôr do šiestich mesiacov od dátumu, ku ktorému sa účtovná závierka zostavuje.⁶ Na základe analýzy údajov o registrovaných sociálnych podnikoch v databáze FinStat sme zistili, že z počtu 441 analyzovaných podnikov, celkom 5 podnikov nepredložilo, respektíve nezverejnilo svoju účtovnú závierku za účtovné obdobie roka 2021.

K dátumu 12. september 2022 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v Registri sociálnych podnikov eviduje 529 registrovaných sociálnych podnikov s prideleným štatútom a 51 podnikov, u ktorých došlo k zániku alebo zrušeniu štatútu, čo spolu predstavuje 580 sociálnych podnikov.⁷

Na základe analýzy štruktúry registrovaných sociálnych podnikov s priznaným štatútom (529 podnikov) podľa právnej formy, najväčší podiel má právna forma spoločnosti s ručením obmedzeným. Ide o najobľúbenejšiu právnu formu spomedzi obchodných spoločností, limitujúcu ručenie spoločníkov len do výšky nesplatených vkladov do základného imania podniku. Väčšina novovznikajúcich registrovaných sociálnych podnikov pri vzniku podniku do podniku neinvestuje z vlastných zdrojov viac, ako predstavuje výška minimálneho vkladu do základného imania. Z celkového objemu pasív podnikov s právnou formou s.r.o. s priznaným štatútom r.s.p. k 31.12.2022 v celkovom objeme 78 381 877 eur tvoria vlastné zdroje len približne 30%.

Právna forma	Počet podnikov	Počet podnikov v %
Spoločnosť s ručením obmedzeným	477	90%
Občianske združenie	24	5%
Nezisková organizácia	12	2%
Fyzická osoba - podnikateľ	9	2%
Družstvo	7	1%
SPOLU	529	100%

Tabuľka 1: Registrované sociálne podniky podľa právnej formy.

Zdroj: Register sociálnych podnikov. Vlastné spracovanie.

Pri podaní žiadosti o štatút registrovaného sociálneho podniku žiadateľ uvádza, či spĺňa podmienky podľa § 5 ods. (1) zákona o sociálnej ekonomike, a ak žiada o priznanie štatútu:

- registrovaného integračného sociálneho podniku, podmienky podľa § 12 ods. (1) a (2) zákona o sociálnej ekonomike,
- registrovaného sociálneho podniku bývania (ďalej len „sociálny podnik bývania“), podmienky podľa § 13 ods. (1) až (4) zákona o sociálnej ekonomike, alebo
- všeobecného registrovaného sociálneho podniku, či dosahuje väčší pozitívny sociálny vplyv ako podnikateľ, ktorý obdobnú činnosť vykonáva na účel dosiahnutia zisku.⁸

Integračný sociálny podnik je verejnoprospešný podnik, ktorý sa zameriava na podporu zamestnanosti prostredníctvom zamestnávania znevýhodnených osôb definovaných v § 2 ods. (5)

⁶ Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve.

⁷ Register sociálnych podnikov. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, február. [cit. 2022-09-12]. URL: <<https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/socialna-ekonomika/register-sp/>>.

⁸ Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

alebo zraniteľných osôb definovaných v § 2 ods. (6) zákona o sociálnom podnikaní. Sociálny podnik bývania je verejnoprospešný podnik, ktorý sa zameriava na zabezpečovanie spoločensky prospešného nájomného bývania.

Na základe našej analýzy registrovaných sociálnych podnikov evidovaných v Registri sociálnych podnikov k 12.9.2022 v celkovom počte 529 podnikov, prevažujú integračné sociálne podniky, ktoré tvoria 97%. Zostávajúce 3% sú tvorené všeobecnými registrovanými sociálnymi podnikmi. Od platnosti zákona o sociálnej ekonomike bol v dvoch prípadoch priznaný štatút sociálneho podniku bývania, tieto štatúty však v čase nasej analýzy boli žiadateľom vrátené.

Typy r.s.p.	Počet podnikov	Počet podnikov v %
Integračný sociálny podnik	512	97%
Všeobecný registrovaný soc. podnik	17	3%
Sociálny podnik bývania	0	0%
SPOLU	529	100%

Tabuľka 2: Registrované sociálne podniky podľa typu.
Zdroj: Register sociálnych podnikov. Vlastné spracovanie.

Vysoký podiel integračných sociálnych podnikov, v nadväznosti na skutočnosť vyplývajúcu z našej analýzy, že väčšina novovznikajúcich registrovaných sociálnych podnikov disponuje nízkym vlastným kapitálom, môže byť spôsobený podporou týchto podnikov v podobe kompenzačného príspevku pre integračný sociálny podnik až do výšky 75% mzdových nákladov zraniteľných a znevýhodnených zamestnancov podniku. Podľa informácií Implementačnej agentúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny v SR registrované sociálne podniky zamestnávajú celkom viac ako 5 700 zamestnancov, z ktorých viac ako 68% zamestnancov patrí medzi znevýhodnených a zraniteľných zamestnancov.

V štruktúre registrovaných sociálnych podnikov podľa miesta sídla prevažujú podniky založené v Žilinskom samosprávnom kraji. Mimo Bratislavy, najmenej sociálnych podnikov vzniklo v Nitrianskom kraji.

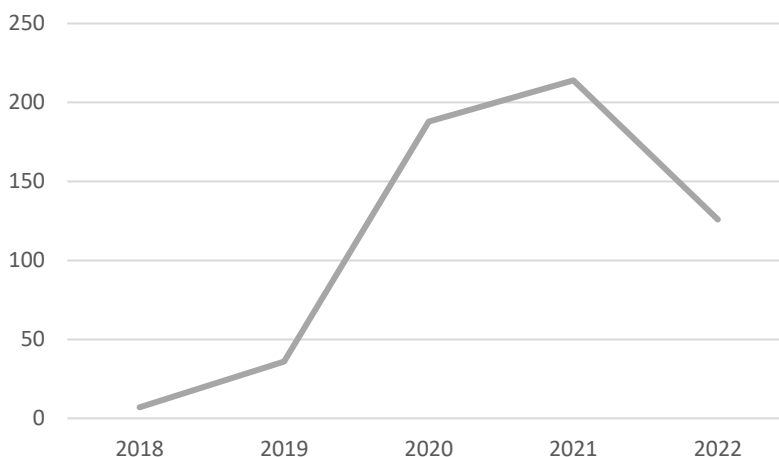
Kraj	Podiel r.s.p. v kraji	Podiel obecných r.s.p. v kraji
Žilinský samosprávny kraj	103	19%
Košický samosprávny kraj	85	16%
Banskobystrický samosprávny kraj	83	16%
Trenčiansky samosprávny kraj	74	14%
Prešovský samosprávny kraj	72	14%
Trnavský samosprávny kraj	45	9%
Nitriansky samosprávny kraj	39	7%
Bratislavský samosprávny kraj	28	5%
SPOLU	529	100%

Tabuľka 3: Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa sídla.
Zdroj: Register sociálnych podnikov. Vlastné spracovanie.

V nasledujúcom grafe vidíme vývoj počtu priznaných štatútov registrovaných sociálnych podnikov v jednotlivých rokoch. Počet štatútov za rok 2022 predstavuje náš odhad na základe interpolácie počtu priznaných štatútov za obdobie roku 2022 do času spracovania našej analýzy. Z grafu vidíme, že v roku 2022 dochádza k poklesu počtu priznaných štatútov. Dôvodom môže byť nasýtenie záujmu o založenie registrovaného sociálneho podniku zo strany podnikateľskej sféry, ale aj skúsenosti z prvých rokov vedúce k možnému zvýšeniu očakávaní na registrované sociálne

podniky ako v oblasti napĺňania pozitívneho sociálneho vplyvu, tak aj na realizovateľnosť a udržateľnosť podnikateľského zámeru žiadateľa.

V zmysle § 7 ods. (7) zákona NR SR č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike v aktuálne platnom znení je podnik sociálnej ekonomiky, ktorému bol ministerstvom priznaný štatút registrovaný sociálny podnik pri svojom obchodnom mene alebo názve povinný uvádzať označenie „registrovaný sociálny podnik“ alebo skratku „r. s. p.“. Podľa § 30 ods. (1) tohto zákona sa označenie a skratka podľa § 7 ods. (7) sa zapisujú do registra alebo do inej evidencie, do ktorej zápisom vzniká právnická osoba, a to najskôr od 1. januára 2020.

Graf 1: Počet priznaných štatútov r.s.p. ročne.
Zdroj: Register sociálnych podnikov. Vlastné spracovanie.

Z celkového počtu 529 analyzovaných registrovaných sociálnych podnikov z databázy Registra sociálnych podnikov s prideleným štatútom, malo v registri pri svojom obchodnom mene alebo názve označenie registrovaný sociálny podnik alebo skratku r.s.p. len 60 podnikov, čo predstavuje len 11%.

	Počet	Percento
Bez označenia r.s.p. v obchodnom názve	469	89%
S označením r.s.p. v obchodnom názve	60	11%
Celkový počet analyzovaných podnikov	529	100%

Tabuľka 4: Počet podnikov s priznaným štatútom používajúcich označenie registrovaný sociálny podnik/r.s.p.. Zdroj: Register sociálnych podnikov. Vlastné spracovanie.

Sociálne podniky sa zaväzujú použiť viac ako 50 % zo zisku po zdanení na dosiahnutie ich hlavného cieľa, ktorým je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu. Analyzované podniky právnej formy s.r.o. podľa údajov z databázy FinStat uhradili daň z príjmov z bežnej činnosti vo výške 438 053 eur a dosiahli za rok 2011 výsledok hospodárenia za účtovné obdobie po zdanení vo výške 8 724 918 eur. Časť sumy predstavujúcej zisk po zdanení by mala byť v nasledujúcom období použitá na dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu týchto podnikov.

Hospodársky výsledok	Počet r.s.p.	Percento r.s.p.
Kladný - zisk	248	57%
Nulový	19	4%
Záporný - strata	168	39%

Tabuľka 5: Hospodársky výsledok r.s.p. za rok 2021.

Zdroj: FinStat. Vlastné spracovanie.

Z celkového počtu 435 podnikov dosiahlo kladný hospodársky výsledok len 57 % podnikov. Zostávajúce mali za obdobie účtovného roku 2021 nulový alebo záporný hospodársky výsledok.

4 ZÁVER

Legislatíva z roku 2018 v oblasti sociálneho podnikania vytvorila nové možnosti na vznik a podporu registrovaných sociálnych podnikov. Najväčší podiel majú registrované sociálne podniky v právnej forme s.r.o. a typu integračný sociálny podnik. Sociálne podniky sa tak stali najmä nástrojom integrácie zraniteľných a znevýhodnených osôb do pracovného procesu, kde významnou motiváciou ich vzniku je podpora vo forme kompenzačného príspevku pre integračné sociálne podniky na mzdy. Tempo priznávania štatútu registrovaného sociálneho podniku sa v roku 2022 spomalilo. Najväčší počet registrovaných sociálnych podnikov vzniklo v Žilinskom kraji. Sociálne podniky naplňajú povinnosť definovanú v § 7 ods. (7) zákona o sociálnej ekonomike - použitie označenia „r.s.p.“ len v 11% (podľa údajov Registra sociálnych podnikov), prípadne v 22% (spoločnosti s.r.o. podľa FinStat k 31.12.2021). Tu by mohlo byť riešením neponechávať zmenu obchodného mena alebo názvu na samotnom podniku, ale informáciu ako o priznaní, tak aj o odobratí štatútu registrovaného sociálneho podniku poskytovať Obchodnému registru SR priamo zo strany inštitúcie priznávajúcej štatút. Z pohľadu analyzovaných ekonomických ukazovateľov majú registrované sociálne podniky relatívne nízky podiel vlastného imania na celkových zdrojoch financovania ich majetku. Pomer vlastného imania a záväzkov je u 24 % analyzovaných podnikov nižší ako 0,8% a v zmysle Obchodného zákonníka ide o podniky v kríze. Ide však vo veľkej miere o novozaložené podniky. Analýza finančných ukazovateľov môže poukazovať na potrebu ďalšieho rozvoja podnikateľských zručností medzi registrovanými sociálnymi podnikmi, ktoré okrem rôznej formy podpory na jednej strane, čelia bežným problémom podnikateľskej sféry.

Použitá literatúra:

KOVÁČOVÁ, L., MÉSZÁROS, P., MIKUŠ, J., PILKOVÁ, A., ŠKOBLA, D.: Ročenka sociálneho podnikania. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 2019. ISBN_978-80-89524-31-0.

PČOLINSKÁ, L.: Sociálna ekonomika a sociálne podnikanie . Košice: UPJŠ v Košiciach, 2021. 155 s. ISBN 978-80-574-0076-9.

POLAČKOVÁ, Z.: Kontext a výzvy sociálneho podnikania na Slovensku. ISBN online verzia 978-80-89837-58-8.

Register sociálnych podnikov. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. [cit. 2022-09-12]. URL: <<https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/socialna-ekonomika/register-sp/>>.

Štruktúra podnikateľského plánu sociálneho podniku. Metodické usmernenie. Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, február 2022. [cit. 2022-09-12]. URL: <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/praca-zamestnanost/soc-ekonomika/struktura-podnikatelskeho-planu-usmernenie.pdf>>.

Výklad zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch s vybranými metodickými usmerneniami vrátane konkrétnych príkladov. Verzia I. Bratislava: Odbor sociálnej ekonomiky MPSVaR SR, 2020. 131 s.

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

Zákon 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve.

Kontaktné údaje:

Ing. Albert Priehoda, PhD.

albert.priehoda@flaw.uniba.sk

doc. Ing. Erika Neubauerová, PhD.

erika.neubauerova@flaw.uniba.sk

Ústav ekonomických vied

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

NÁSTROJE NAPOMÁHAJÚCE RIEŠIŤ HROZIACI ÚPADOK Z DÔVODU HROZIACEJ PLATOBNEJ NESCHOPNOSTI¹

Matej Smalik

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Abstract: The author deals with the new legislation that is intended to ensure the adoption of early warning tools capable of detecting circumstances that could cause the threat of bankruptcy. Author deals with the newly enacted frameworks for preventive restructuring, bankruptcy and disqualification and discusses the potential effectiveness of preventive restructuring with regards to the tools to prevent bankruptcy.

Abstrakt: Autor sa zaoberá novou právnou úpravou, ktorá má zabezpečiť prijatie nástrojov včasného varovania schopných odhaliť okolnosti, ktoré by mohli spôsobiť hrozbu úpadku. Autor sa zaoberá novoprijatými rámcami pre preventívnu reštrukturalizáciu, úpadok a diskvalifikáciu a rozoberá potenciálnu účinnosť preventívnej reštrukturalizácie s ohľadom na existujúce nástroje na predchádzanie bankrotu.

Key words: impeding bankruptcy, impeding insolvency, effective tools, restructuring

Kľúčové slová: hroziaci úpadok, hroziaca platobná neschopnosť, efektívne nástroje, reštrukturalizácia

1 ÚVOD

Dňa 16.marca 2022 bol prijatý zákon č.111/2022 Z.z. o riešení hroziaceho úpadku a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj „zákon“), ktorý predstavuje transpozíciu smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1023 z 20. júna 2019 o rámcoch preventívnej reštrukturalizácie, o oddĺžení a diskvalifikácii a o opatreniach na zvýšenie účinnosti reštrukturalizačných, konkurzných a oddľžovacích konaní a o zmene smernice (EÚ) 2017/1132 (Smernica o reštrukturalizácii a insolvenčii) (ďalej len „smernica“) do právneho poriadku Slovenskej republiky. Na základe tohto zákona boli do slovenskej právnej úpravy implementované nástroje napomáhajúce riešiť hroziaci úpadok z dôvodu hroziacej platobnej neschopnosti. V príspevku sa budeme venovať novo prijatej právnej úprave týkajúcej sa nástrojov napomáhajúcim riešiť hroziaci úpadok z dôvodu hroziacej platobnej neschopnosti, ktoré sú legislatívne zachytené v novo prijatom zákone.

2 NOVÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA

2.1 Ciele novej právnej úpravy

Nová právna úprava cieľi na riešenie situácií v prípade podnikateľských subjektov, ktoré sú v hroziacom úpadku spočívajúcom v hroziacej platobnej neschopnosti. Svoju situáciu by podľa novej úpravy mali riešiť v tzv. „preventívnom konaní“, ktoré by podľa smernice malo predstavovať účinný nástroj na včasné riešenie situácie tak, aby podnikatelia mohli pokračovať vo svojej činnosti a zachovať svoju životaschopnosť, a najmä predísť úpadku a následnému konkurzu. Preventívnym konaním sa rozumie verejná preventívna reštrukturalizácia alebo neverejná preventívna reštrukturalizácia. Podnikateľom má byť poskytnutý dostatočný priestor na účinnú, efektívnu, rýchlu a transparentnú preventívnu reštrukturalizáciu v počiatočnom štádiu, kedy úpadok iba hrozí a malo by sa zabrániť úpadku podnikateľa a riešeniu jeho situácie niektorým z insolvenčných konaní, ktoré majú na podnikanie závažnejšie dôsledky.

¹ Príspevok spracovaný v rámci projektu VEGA 1/0349/22 "Reštrukturalizácia ako preventívny nástroj riešenia hrozby úpadku

Na dosiahnutie tohto účelu je zavedený inštitút tzv. dočasnej ochrany, ktorý poskytuje časový priestor pre reštrukturalizáciu a dosiahnutie cieľa, ktorý je verejnou preventívnou reštrukturalizáciou sledovaný. Súčasne sa ruší inštitút dočasnej ochrany upravenej zákonom č. 421/2020 Z. z. o dočasnej ochrane podnikateľov vo finančných ťažkostiach a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Riešenie hroziaceho úpadku prostredníctvom preventívneho konania sa umožňuje len právnickým osobám. Zákon taktiež upravuje aj tzv. nástroje včasného varovania, ktoré majú slúžiť k včasnému upozorneniu podnikateľa, že je nutné prijatie potrebných a vhodných opatrení smerujúcich k odvráteniu hroziaceho úpadku alebo úpadku.

Preventívnu reštrukturalizáciu sprevádza aj zvýšenie požiadaviek na odbornosť a nezávislosť správcov tým, že sa zavádza špeciálna správcovská skúška pre správcov, ktorí budú môcť byť ustanovení do obzvlášť náročných konkurzných a reštrukturalizačných konaní. Tých bude vyberať špeciálna komisia, ktorá bude mať ustanovené postupy činnosti a výberu týchto správcov tak, aby bol zabezpečený výber len tých uchádzačov, ktorí svojimi odbornými vedomosťami, zručnosťami, skúsenosťami a zodpovedným prístupom boli garanciou odborného, nezávislého a zákonného výkonu funkcie v obzvlášť náročných konkurzných a reštrukturalizačných konaniach a aj v preventívnych konaniach.

V súvislosti s novou právnou úpravou dochádza aj k zmene samotnej „klasickej“ reštrukturalizácie podľa ustanovení zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a to tak, že je vyňatá z procesov riešenia hroziaceho úpadku. Opätovne sa do konkurznej legislatívy vracia povinnosť pre podnikateľa podať návrh na vyhlásenie konkurzu pre platobnú neschopnosť, pričom sa upravuje aj domnienka platobnej schopnosti a zjednodušujú sa pravidlá pre možnosť veriteľa iniciovať konkurzné konanie v prípadoch, kedy možno predpokladať úpadok podnikateľa. V súlade s požiadavkami smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1023 z 20. júna 2019 o rámcoch preventívnej reštrukturalizácie, o oddĺžení a diskvalifikácii a o opatreniach na zvýšenie účinnosti reštrukturalizačných, konkurzných a oddľžovacích konaní sa výslovne zavádza možnosť podnikateľa, ktorý bol oddĺžený, pokračovať vo výkone podnikateľskej činnosti alebo získať živnosť. Zavádza sa aj kauzálna príslušnosť súdov v prípadoch obzvlášť náročných konkurzných, reštrukturalizačných a preventívnych konaní. Tieto súdy boli vnútroštátne určené podľa vykonaných analýz a to v závislosti od rozdelenia okresov na základe geografického rozloženia a priradenia váh dôležitosti skúmaných atribútov (počet konaní otvorených viac ako 5 rokov, počet sudcov, stabilita súdov, počet vyšších súdnych úradníkov, percentuálny podiel podnikov v kraji, vzdialenosť z okresných miest). Najvyššie skóre na základe týchto analýz dosiahli Okresný súd Košice I², Okresný súd Žilina³ a Okresný súd Nitra⁴, ktoré sa navrhujú ako kauzálne príslušné pre tieto konania.

2.2 Hroziaci úpadok v novom šate

Vymedzenie hroziaceho úpadku, ako aj hroziacej platobnej neschopnosti podnikateľa a domnienky jeho platobnej schopnosti, vrátane hmotnoprávnej úpravy povinností podnikateľa v situácii hroziaceho úpadku je predmetom zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a príslušných vykonávacích predpisov. V podmienkach Slovenskej republiky ide o úplne novú právnu oblasť, keďže doteraz síce právne predpisy sporadicky hroziaci úpadok spomínali, avšak jeho riešenie nijako systematicky neupravovali. V súlade s cieľmi predmetnej smernice sa preto zavádzajú nástroje riešenia hroziaceho úpadku z dôvodu hroziacej platobnej neschopnosti podnikateľa, ktorý je právnickou osobou. Nimi sú verejná preventívna reštrukturalizácia a neverejná preventívna reštrukturalizácia. Zákon o riešení hroziaceho úpadku upravuje procesné pravidlá, ktoré sa majú uplatniť v prípade, ak sa podnikateľ rozhodne riešiť svoju situáciu hroziaceho úpadku, ktorý nastal z dôvodu jeho hroziacej platobnej neschopnosti, pričom tieto pravidlá sa uplatňujú v závislosti od druhu preventívneho konania.

Platí, že právnická osoba je platobne neschopná, ak nie je schopná plniť 90 dní po lehote splatnosti aspoň dva peňažné záväzky viac ako jednému veriteľovi. Za jednu pohľadávku pri posudzovaní platobnej schopnosti podnikateľa sa považujú všetky pohľadávky, ktoré počas 90 dní pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu pôvodne patrili len jednému veriteľovi. Predpokladá sa, že právnická osoba je platobne schopná, ak so zreteľom na všetky okolnosti možno odôvodnene

² Pre obvody Krajského súdu v Košiciach a Krajského súdu v Prešove

³ Pre obvody Krajského súdu v Žiline, Krajského súdu v Banskej Bystrici a Krajského súdu v Trenčíne

⁴ Pre obvody Krajského súdu v Nitre, Krajského súdu v Trnave a Krajského súdu v Bratislave

predpokladať, že v správe majetku alebo v prevádzkovaní podniku je možné pokračovať a rozdiel medzi výškou jej splatných peňažných záväzkov a peňažného majetku („medzera krytia“) je menej ako desatina výšky jej splatných peňažných záväzkov, alebo v dobe nie dlhšej ako 60 dní medzera krytia pod takúto hranicu klesne.⁵

Podnikateľ je v hroziacom úpadku, najmä ak mu hrozí platobná neschopnosť. Podnikateľovi hrozí platobná neschopnosť, ak s prihliadnutím na všetky okolnosti možno dôvodne predpokladať, že v priebehu 12 kalendárnych mesiacov nastane jeho platobná neschopnosť. Podnikateľ je povinný predchádzať úpadku. Ak podnikateľovi hrozí úpadok, je povinný prijať bez zbytočného odkladu vhodné a primerané opatrenia na jeho odvrátenie. Ak podnikateľovi hrozí platobná neschopnosť, môže riešiť hroziaci úpadok najmä preventívnym konaním podľa zákona. S cieľom podporiť efektívne riešenie hroziaceho úpadku je dôležité zaistiť, aby štatutárne orgány podnikateľa neboli odrádzané od vykonania primeraného obchodného úsudku a v prípade finančných ťažkostí mohli prijať potrebné a primerané opatrenia, napríklad vyhľadať profesionálne poradenstvo vrátane poradenstva v oblasti reštrukturalizácie a platobnej neschopnosti.

Podnikateľ je povinný sústavne sledovať svoju finančnú situáciu, ako aj stav svojho majetku a záväzkov tak, aby sa mohol včas dozvedieť o hroziacom úpadku a bez zbytočného odkladu prijať vhodné a primerané opatrenia na jeho odvrátenie a je tiež povinný zdržať sa konania, ktoré by mohlo ohroziť životaschopnosť podniku podnikateľa. Ak je podnikateľ vedený v zozname podnikateľov podľa osobitných predpisov (napríklad Sociálnej alebo zdravotnej poisťovne) ide o okolnosť, ktorá signalizuje, že podnikateľovi môže hrozíť úpadok a podnikateľ je povinný posúdiť, či mu úpadok hrozí. Ak štatutárny orgán podnikateľa nemá dostatok odborných vedomostí alebo skúseností, je povinný vyhľadať pomoc odborníka na posúdenie, či podnikateľovi hrozí úpadok a aké opatrenia je potrebné uskutočniť na prekonanie hroziaceho úpadku. Štatutárny orgán podnikateľa, ktorý sa dozvedel alebo s prihliadnutím na všetky okolnosti mohol dozvedieť, že podnikateľovi hrozí úpadok, je povinný v súlade s požiadavkami potrebnej starostlivosti urobiť všetko, čo by v obdobnej situácii urobila iná rozumne starostlivá osoba v obdobnom postavení na jeho prekonanie. Počas hroziaceho úpadku je štatutárny orgán podnikateľa povinný zohľadňovať spoločné záujmy veriteľov vrátane zamestnancov a ich zástupcov, spoločníkov a iných osôb, ktoré môžu byť hroziacim úpadkom podnikateľa dotknuté.⁶

Zákon o riešení hroziaceho úpadku teda osobitne zavádza povinnosť podnikateľa zväžiť využitie poradcu v rámci riešenia hroziaceho úpadku, nakoľko jeho účasť je v tejto situácii podnikateľa priam nevyhnutná a jeho výber konzultovať s veriteľmi na účely zabezpečenia riadneho, transparentného, efektívneho a včasného preventívneho konania. Pri výbere poradcu je podnikateľ povinný zväžiť a určiť také kritériá výberu poradcu, ktoré zabezpečia výber vhodného poradcu spôsobilého reálne napomôcť riešeniu situácie podnikateľa vzhľadom na jeho odborné vedomosti, skúsenosti a organizačné zázemie vo vzťahu k veľkosti podnikateľa a rozsahu jeho problémov, ako aj vzhľadom na iné podstatné skutočnosti ovplyvňujúce výber poradcu. Osobitne sa upravuje povinnosť podnikateľa využiť poradcu v prípade, ak evidentne má záujem o riešenie svojej situácie verejnou preventívnou reštrukturalizáciou, avšak nezískal potrebný súhlas veriteľov na poskytnutie dočasnej ochrany. Uvedená povinnosť má svoje opodstatnenie z dôvodu, že ak podnikateľ nezískal tento súhlas veriteľov na poskytnutie dočasnej ochrany, je možné predpokladať, že veritelia buď nesúhlasia s riešením situácie podnikateľa verejnou preventívnou reštrukturalizáciou alebo nemajú dostatočné informácie o situácii podnikateľa, prípadne sú tieto informácie nehodnoverné, resp. veritelia nemajú dôveru v poctivý zámer podnikateľa na riešení svojej situácie. Poradca by mal v takejto situácii odstrániť pochybnosti veriteľov a zabezpečiť transparentnú a efektívnu preventívnu reštrukturalizáciu.⁷

2.3 Základné úlohy poradcu a štatutárneho orgánu

Výpočet základných úloh, ktoré by mal poradca plniť v rámci verejnej preventívnej reštrukturalizácie sú vymedzené demonštratívne, pričom konkrétne úlohy a povinnosti poradcu závisia od obsahu záväzkovoprávneho vzťahu, ktorý s podnikateľom tento poradca uzatvorí. Pozícia poradcu môže byť niekedy relevantná už pred potenciálnym začatím konania, pretože zanalyzuje

⁵ §3 ods. 2 zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii

⁶ §4 a §4a zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii

⁷ Dôvodová správa k zákonu č.111/2022 Z.z. o riešení hroziaceho úpadku a o zmene a doplnení niektorých zákonov

aktuálnu situáciu podnikateľa a môže poskytnúť svoje poradenské služby tak, aby podnikateľ splnil podmienky preventívnej reštrukturalizácie. Počas samotného preventívneho konania na permanentnej báze vyhodnocuje aktuálnu finančnú situáciu podnikateľa, poskytuje podnikateľovi poradenstvo jednak smerom dovnútra pre podnikateľa ohľadom interných záležitostí a jednak vo vzťahu k veriteľom podnikateľa a iným zainteresovaným subjektom.

Zákon o riešení hroziaceho úpadku pri osobe poradcu predpokladá najmä to, že poradca bude vypracúvať projekcie peňažných tokov, výnosov a nákladov podnikateľa a to pre účely vypracovania konceptu plánu. V rámci činnosti by mal skúmať obsah a rozsah faktorov ovplyvňujúcich udržateľnosť podniku podnikateľa a jeho možností pokračovať v činnosti vrátane miery ohrozenia jeho udržateľnosti. Poradca taktiež skúma a navrhuje potrebu zavedenia konkrétnych opatrení a ich predpokladaný vplyv na udržateľnosť podniku dlžníka a jeho možnosti pokračovať v činnosti a poskytuje dlžníkovi a správcovi stanovisko ku konceptu plánu a verejnému plánu, vrátane informácie o tom, či bol verejný plán vypracovaný v súlade s odporúčaniami poradcu, a o tom, ktoré odporúčania poradcu neboli vo verejnom pláne zapracované alebo sú v rozpore s vypracovaným verejným plánom.

Štatutárny orgán podnikateľa a aj jeho členovia majú povinnosť postupovať s odbornou starostlivosťou a potrebnou lojalitou⁸. Ak podnikateľovi hrozí úpadok, postup s odbornou starostlivosťou je potrebné zvýrazniť do tej miery, že zahŕňa aj proaktívne konanie. Ak štatutárny orgán podnikateľa využije poskytovanú možnosť riešiť svoju situáciu verejnou preventívnou reštrukturalizáciou podľa novej legislatívy, je povinný poskytovať veriteľom všetky potrebné informácie, najmä informácie o svojej situácii, možnostiach riešenia, aktuálnom stave financií a financovania, aktuálnom stave riešenia hroziaceho úpadku, ktoré sú nevyhnutné k prijatiu ich rozhodnutí v rámci verejnej preventívnej reštrukturalizácie na účely dosiahnutia cieľa sledovaného týmto preventívnym konaním.

Využitie verejnej preventívnej reštrukturalizácie je však iba právom podnikateľa a nie jeho povinnosťou, pričom toto preventívne konanie môže začať len na návrh podnikateľa, ktorý je právnickou osobou (aktívna procesná legitímácia) a je v hroziacom úpadku z dôvodu hroziacej platobnej neschopnosti (aktívna vecná legitímácia). Okrem všeobecných náležitostí musí návrh obsahovať aj osobitné náležitosti, ktoré preukazujú splnenie podmienok a predpokladov pre povolenie verejnej preventívnej reštrukturalizácie. Touto osobitnou náležitosťou je vyhlásenie podnikateľa, že sú splnené všetky podmienky na povolenie verejnej preventívnej reštrukturalizácie. Tiež je podnikateľ povinný uviesť koncept plánu. Koncept plánu je listina, ktorá je obligatórnou prílohou k návrhu na povolenie verejnej preventívnej reštrukturalizácie. Pri povinnosti jeho predloženia už na úvod preventívneho konania ide o významnú koncepčnú zmenu oproti reštrukturalizácii. Pri reštrukturalizácii nemusel mať podnikateľ podrobnejšiu predstavu o spôsobe riešenia úpadku alebo hroziaceho úpadku. To vytváralo právnu neistotu a tohto dôsledkom boli často veľmi napäté vzťahy. Ako uvádza dôvodová správa k zákonu, aj ekonomické výsledky podnikateľov, ktorí prešli reštrukturalizáciou v spätnej retrospektíve naznačujú, že formálne úspešná reštrukturalizácia málokedy znamenala ekonomicky úspešnú reštrukturalizáciu, a to najmä v situáciách, ak nedošlo k zásadnejšej zmene personálnej organizácie podnikateľa a reštrukturalizačné opatrenia sa viac-menej orientovali na zníženie výšky pohľadávok veriteľov.

Podľa negatívneho vymedzenia súd verejnú preventívnu reštrukturalizáciu nepovolí, ak existuje predpoklad, že podnik podnikateľa nie je životaschopný. Demonštratívny spôsobom sú vymenované situácie, kedy nemožno predpokladať, že podnik podnikateľa je životaschopný, pričom ide o situácie, ktoré vzhľadom na ich charakter formálne indikujú neživotaschopnosť podniku. Toto negatívne vymedzenie v zásade zdôrazňuje nevyhnutnosť riešenia úpadku právnickej osoby konkurzným alebo reštrukturalizačným konaním podľa zákona č. 7/2005 Z. z., pretože každý z uvedených predpokladov indikuje úpadok podnikateľa bez reálnej vyhliadky na jeho sanáciu prostredníctvom preventívneho konania⁹.

V rámci novej legislatívy sa správcovi pri vypracovaní verejného plánu ukladá povinnosť, aby prílohou verejného plánu boli analýza hroziaceho úpadku, analýza najlepšieho záujmu veriteľov, analýza pravidla relatívnej priority a analýza životaschopnosti. Podľa znenia zákona o riešení hroziaceho úpadku by bližšie

⁸ PATAKYOVÁ, M. in PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník: komentár. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2022, s. 870 - 875

⁹ Dôvodová správa k zákonu č.111/2022 Z.z. o riešení hroziaceho úpadku a o zmene a doplnení niektorých zákonov

podrobnosti o týchto testoch mal priniesť všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá predpis. V rámci výskumu sme identifikovali iba Vyhlášku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky z 24. mája 2022, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o riešení hroziaceho úpadku, ktorá ale podrobnosti týchto analýz nestanovuje. Keďže tieto analýzy sú súčasťou verejného plánu, vyhľadávaním v rámci Obchodného vestníka Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky sme chceli tieto analýzy preveriť z praktického pohľadu. Bohužiaľ do dnešného dňa nedošlo k žiadnemu preventívnemu reštrukturalizačnému konaniu, preto je praktická aplikovateľnosť predmetných analýz a ich samotný obsah ponechaný na správcov v spolupráci s poradcom a dlžníkom.

2.4 Dočasná ochrana

Súčasne s rozhodnutím o povolení verejnej preventívnej reštrukturalizácie súd ustanoví podnikateľovi správcu náhodným výberom z osobitného zoznamu, avšak len v prípade, ak má byť podnikateľovi poskytnutá aj dočasná ochrana (t. j. ak k návrhu podnikateľ priložil aj súhlas s poskytnutím dočasnej ochrany v zmysle ustanovení zákona), alebo ak z konceptu plánu a ostatných príloh návrhu možno dôvodne predpokladať, že v rámci schvaľovacieho procesu verejného plánu bude potrebné nahradenie súhlasu skupiny rozhodnutím súdu. Okrem iného je súčasťou rozhodnutia o povolení verejnej preventívnej reštrukturalizácie aj výrok o poskytnutí dočasnej ochrany a čase jej trvania, ak podnikateľ splnil zákonné predpoklady pre jej poskytnutie¹⁰.

Podnikateľ je oprávnený, na účely dosiahnutia cieľa verejnej preventívnej reštrukturalizácie a na účely podpory rokovania o verejnom pláne s cieľom umožniť mu pokračovať v prevádzke podniku, dosiahnuť poskytnutie dočasnej ochrany (tzv. všeobecné moratórium) a to najmä za predpokladu, že k návrhu pripojí súhlas veriteľov s jej poskytnutím. Pre poskytnutie dočasnej ochrany v rámci verejnej preventívnej reštrukturalizácie je potrebný súhlas väčšiny nespriaznených veriteľov počítanej podľa výšky ich nespriaznených pohľadávok. Dočasnú ochranu však môže súd poskytnúť aj vtedy, ak s jej poskytnutím súhlasí aspoň 20 % všetkých veriteľov počítaných podľa výšky ich nespriaznených pohľadávok avšak súčasne musia byť splnené dve podmienky, a to že koncept plánu nepredpokladá u žiadneho z veriteľov čiastočné odpustenie pohľadávky alebo uznanie jej čiastočnej nevymáhateľnosti, ktoré by presahovalo 20% z jeho pohľadávky a súčasne koncept plánu nepredpokladá odklad splácania ktorejkoľvek pohľadávky veriteľov dlhší ako jeden rok. V oboch prípadoch sa prihliada len na súhlasy veriteľov nespriaznených pohľadávok. Veritelia spriaznených pohľadávok by s najväčšou pravdepodobnosťou súhlasili s poskytnutím dočasnej ochrany a z tohto dôvodu by prihliadanie na ich súhlas pre tento účel mohlo potenciálne ohroziť záujmy nespriaznených veriteľov.

Dočasná ochrana má za následok, že vedie k čiastočnému obmedzeniu niektorých úkonov a majetkových dispozícií podnikateľa. V prípade, ak s poskytnutím dočasnej ochrany súhlasia veritelia, títo sú oprávnení už v súhlase s poskytnutím dočasnej ochrany určiť konkrétne úkony, ktoré je podnikateľ oprávnený vykonať len so súhlasom poradcu. V takomto prípade v zásade môže ísť o akýkoľvek úkon, teda nielen o bežné právne úkony, ale aj o úkony, ktorými sa podstatne mení skladba majetku záväzkov alebo záväzkových vzťahov, pričom toto obmedzenie je časovo ohraničené zánikom dočasnej ochrany v závislosti od druhu právneho úkonu podnikateľa. Toto dispozičné obmedzenie má byť preto uplatňované od okamihu poskytnutia tohto súhlasu veriteľov s poskytnutím dočasnej ochrany, t. j. obmedzenie má byť realizované už v čase, kedy ešte dočasná ochrana poskytnutá byť nemusí, pričom jeho uplatňovanie závisí od druhu úkonu podnikateľa, na ktorý je požadovaný súhlas poradcu. Pokiaľ ide o bežné právne úkony, bežnú činnosť podnikateľa, ktorá by podliehala schváleniu poradcom, tak takéto obmedzenie by malo byť platné až do zániku dočasnej ochrany, pokiaľ veritelia v súhlase s jej poskytnutím neurčili inak. Pokiaľ však ide o úkony, ktorými sa podstatne mení skladba majetku podnikateľa, jeho záväzkov alebo záväzkových vzťahov, v tomto prípade je schválenie úkonu poradcom v zmysle obmedzenia vyjadreného v súhlase veriteľov s poskytnutím dočasnej ochrany, časovo ohraničené ustanovením veriteľského výboru.

Kľúčovým ustanovením na účely dočasnej ochrany poskytnutej v rámci verejnej preventívnej reštrukturalizácie je ustanovenie o účinkoch poskytnutia dočasnej ochrany. Dočasnú ochranu je potrebné vnímať ako typ špecifického neodkladného opatrenia, ktoré má za cieľ poskytnúť podnikateľovi časovo obmedzenú ochranu dostatočnú na vyriešenie hroziaceho úpadku a na

¹⁰ Dôvodová správa k zákonu č.111/2022 Z.z. o riešení hroziaceho úpadku a o zmene a doplnení niektorých zákonov

efektívne naštartovanie a riadenie procesu sanácie dotknutého podnikateľa prostredníctvom verejnej preventívnej reštrukturalizácie. Účinky dočasnej ochrany pôsobia všeobecne voči všetkým veriteľom podnikateľa a poskytujú mu ochranu v podobe konkurznej a čiastkovej exekučnej imunity, dočasnej nemožnosti výkonu zabezpečovacích práv, spočívania niektorých lehôt, zákazu zápočtu spriaznených pohľadávok a limitoch v zmenách zmluvných vzťahov.

2.5 Zmeny „klasickej reštrukturalizácie“

Prijatie novej úpravy znamenalo aj zmenu posudzovania spoločnosti v kríze, keďže tá vo svojej definícii obsahuje hroziaci úpadok, ktorý je novou právnou úpravou zadefinovaný. Zákon zdefinoval hroziaci úpadok a zaviedol povinnosti podnikateľa s ním spojené. Hroziaci úpadok nie je objektívne možné definovať vopred pre všetky hroziace prípady, právna úprava preto zvolila ako „benchmark“ hroziacu platobnú neschopnosť. Hroziaci úpadok znamená, ak s prihliadnutím na všetky okolnosti možno dôvodne predpokladať, že v priebehu 12 kalendárnych mesiacov nastane jeho platobná neschopnosť. Zároveň je upravená povinnosť podnikateľa sústavne sledovať svoju finančnú situáciu tak, aby mohol včas zistiť hroziaci úpadok a súčasne povinnosť využiť všetky potrebné, vhodné, efektívne a primerané opatrenia na odvrátenie hroziaceho úpadku, vrátane využitia možnosti verejnej preventívnej reštrukturalizácie alebo neverejnej preventívnej reštrukturalizácie. Zároveň sa zmiernuje definícia platobnej neschopnosti, z doterajšej lehoty 30 dní po lehote splatnosti platí nová lehota 90 dní po lehote splatnosti. Povinnosť právnickej osoby- podnikateľa podať návrh na vyhlásenie konkurzu sa viaže aj na jeho platobnú neschopnosť. Uvedená zmena je vyvolaná aj novým ponímaním hroziaceho úpadku. Platobná neschopnosť je typickým dôvodom insolventie a postihuje širšie spektrum podnikateľov ako predtým.

3 ZÁVER

V závere si dovoľíme zhrnúť potenciálne výhody a nevýhody nami analyzovanej novoprijatej legislatívy vrátane jej potenciálnej aplikovateľnosti v budúcnosti. Nespornou výhodou preventívnej reštrukturalizácie je z nášho pohľadu samotná skutočnosť, že preventívnu reštrukturalizáciu môže podnikateľ využiť v prípade, ak mu úpadok ešte len hrozí a predísť tak negatívnemu stavu v podobe úpadku a následnej „klasickej reštrukturalizácie“. Preventívnosť takéhoto opatrenia predstavuje imanentnú potenciálnu výhodu takéhoto procesu oproti klasickej reštrukturalizácii¹¹. Efektívnosť preventívnej reštrukturalizácie môže byť umocnená tým, že v rámci preventívnej reštrukturalizácie sú dohody s veriteľmi menej zošňurované zákonnými pravidlami ako v rámci „klasickej reštrukturalizácie“, kde pravidlá podliehajú najmä schvaľovaniu príslušnými orgánmi a súdom.

Podnikateľ je v rámci prípadného uspokojovania nárokov jednotlivých veriteľov taktiež voľnejší v rozhodovaní pri preventívnej reštrukturalizácii, kedy nie je nevyhnutnosťou uspokojenie všetkých veriteľov pomerným spôsobom¹². Ak by v praxi preventívna reštrukturalizácia fungovala v dostatočnej miere, je možné takýmto spôsobom zabrániť úpadku jednotlivých spoločností. Tiež to pre podnikateľa znamená vyhnutie sa negatívnym aspektom aj prípadne úspešnej reštrukturalizácie (minimálne uspokojenie veriteľov a súvisiaca nemožnosť rozdelenia zisku) alebo konkurzu (diskvalifikácia a potenciálna zodpovednosť za škodu).

Za potenciálnu nevýhodu považujeme skutočnosť, že aj keby je podnikateľovi udelená dočasná ochrana, tá má štandardne trvať v rozsahu 3 mesiacov s potenciálom jej predĺženia o ďalšie 3 mesiace. Natíska sa pochybnosť, či je dĺžka takejto dočasnej ochrany postačujúca. Ďalšou otáznou skutočnosťou je výška odmeny poradcu v prípade preventívnej reštrukturalizácie, ktorá sa javí byť potenciálne rovnako vysoká ako v prípade klasickej reštrukturalizácie. Keďže má ísť o preventívne opatrenie zabraňujúce potenciálnemu vzniku úpadku, je podľa nášho názoru takáto odmena pomerne závažným a vysokým výdavkom a nebude preto využívaná zo strany menších a stredných podnikov, pre ktoré by takáto odmena predstavovala vysoký výdavok a pravdepodobne aj z ich pohľadu zbytočný výdavok. Z právneho pohľadu platí vo vzťahu k preventívnej reštrukturalizácii predmetná premissa, že preventívnu reštrukturalizáciu má podnikateľ zvážiť. Spôsob, akým má podnikateľ preukázať, že preventívnu reštrukturalizáciu zvážil ale stanovený nie je.

¹¹ Bližšie pozri ĎURICA, M. In ĎURICA, M. a kol.: Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. komentár. 4. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2021, s. 903.

¹² Samozrejme rešpektujúc prípadné obmedzenia vo vzťahu k princípu „pari passu“ dojednaného zmluvami a tiež prípadnému zamedzeniu zvýhodňovania/znevýhodňovania veriteľa

Použitá literatúra:

ĎURICA, M. a kol.: Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. komentár. 4. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2021. 1496 s. ISBN 978-80-7400-846-7.

PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník: komentár. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2022. 1792 s. ISBN 978-80-8232-018-6.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1023 z 20. júna 2019 o rámcoch preventívnej reštrukturalizácie, o oddlžení a diskvalifikácii a o opatreniach na zvýšenie účinnosti reštrukturalizačných, konkurzných a oddlžovacích konaní a o zmene smernice (EÚ) 2017/1132

Zákon č.7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii

Zákon č.111/2022 Z.z. o riešení hroziaceho úpadku a o zmene a doplnení niektorých zákonov s dôvodovou správou

Kontaktné údaje:

JUDr. Matej Smalik, PhD.

matej.smalik@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č.6

811 02 Bratislava

Slovensko

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave